لەم ژمارەیەدا
چالاکیەکانی دەزگاکەمان لە پارێزگای هەولێر لەدوا لاپەرەدایە .

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

هاوکاری
التضامن

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

دەزگای رۆشنبیری و بلاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێری و سەرنووسەر
مصلح مصطفی جلالی

پێنج شەممە ١٩٨٥/٨/١٥ ژمارە ٨٠٢ | ١٢ لاپەڕە | بە ٥٠ فلسە | الخميس ١٩٨٥/٨/١٥ العدد ٨٠٢

سەربازە دلێرەکانمان بەردەوام دوژمن ڕاودەنێن

شکاندنی هەوڵێکی دوژمن لە رۆژهەڵاتی دیجلە
هەڵمەتێکی سەرکەوتوو بۆ سەر سەنگەرەکانی گومڕاکان و زیانی زۆر لە سەروماڵی
بنکە تۆپەکانمان دوژمن ئاگرباران دەکەن

بۆ بەرگری‌کردن لە عیراقی‌مەزن‌و بیناکاری گەورەی‌خەباتی گەلە مەردەکەی ، سەربازەکانی قادسیەی‌صدامی پیرۆز بەردەوامن لەبەرەنگاربوونەوەی ئازایانەی هێزەکانی دوژمن لە کەرتی‌رۆژهەڵاتی ولاتە سەرفرازەکەمان‌و هەموو رۆژێ دەستی مەردانەی زیاتریان‌لێ دەوشێنن‌و سەری‌هێزەکانی دەستە گومڕاکەی ئێران دەکوتنەوە .

لە سەرەتای ئەم هەفتەیەدا چەند بەلەمێکی دوژمن لە کەرتی رۆژهەڵاتی دیجلەوە وبستیان لە هێزەکانمان بێنە پێشەوە ، جەنگاوەرە دلێرەکانمان دەست‌و برد لێیان هاتنە دەست‌و ئاگر بارانیان کردن‌و پێنج بەلەمیان بەوانەوە تیادا بوون نوقم‌کران‌و ئەوانەی تر لە ترسا هەڵاتن .

بۆ رۆژی دوایی‌و بە نیازی رێگابرین لە هێزەکانی دوژمن کە نەتوانن کاری وا دووبارە بکەنەوە ، دەستەیەك جەنگاوەری ئازامان هەڵمەتێکی مەردانەو دەست‌و بردیان بردە سەر سەنگەرەکانی دوژمن لە بەرەی رۆژهەڵاتی دیجلەو ئەو سەنگەرانەیان تەفروتونا کردو ژمارەیەکی زۆریان لە سەربازەکانی دوژمن کوشت‌و بریندار کرد و چەك‌و جبە خانەیەکی زۆری شیاو بۆ بەکارهێنانیان لەگەڵ خۆیان هێنایەوەو بە سەلامەتی‌و سەرکەوتوویی گەڕانەوە بۆ بنکەکانی خۆیان

هەر لە بەرەی رۆژهەڵاتی دیجلەدا فڕۆکە هیلیۆکۆپتەرە ئازاکانمان ئەم هەفتەیە بەردەوام بوون لەسەر کوتاندنەوەی هێزە گومڕاکان و زیانی سەرو ماڵی زۆر زۆریان بە دوژمن گەیاندوەو دوای هەر هەڵمەتێ بە سەلامەتی‌و سەرکەوتووی گەڕاونەتەوە .

لە هەموو بەرەکانی جەنگدا ئەم هەفتەیە بنکە تۆپە بە تواناکانمان بەردەوام بوون لە ئاگر باران‌کردنی بنکەو مۆلگاکانی دوژمن‌و مەردانە توانیویانە نیشانەکان بپێکن‌و ئاگریان لە زۆر بنکەی دوژمن بەرداوەو چەندان سەنگەریان بەسەر سەربازە گومڕاکانی ئێراندا روخاندوە .

لە کەرتی باکوور دەوریە ئازاکانمان چەندان جار هەڵمەتی کوت‌و پڕیان بردۆتە سەر سەنگەرەکانی دوژمن‌و زیانی سەرو ماڵی زۆریان پێ گەیاندون .

دیاردەی راکردن لە دۆزەخی دەستەگومڕاکەی ئێران لە ریزی عەسکەری‌و مەدەنیە ئێرانیەکان ئەم هەفتەیەش بەردەوام بووە کە دێنە سەر سنوورو خۆیان دەدەن بە دەست هێزەکانمانەوە بۆ خۆ رزگارکردن لە دۆزەخی ئاخوندە گومڕاکان‌و هێزەکانمان هەموویانیان گەیاندۆتە هێلەکانی دواوەی بەرەکانی جەنگ .

●●●

فراوانکردنی وەرگرتنی دەرچووانی خوێندنی ئامادەیی لە کۆلیج و خوێندنگاکانی
کردنەوەی ژمارەیەکی تری کۆلیج و بەشی خوێندنی نوێ

وەزارەتی خوێندنی بالاو لێکۆلینەوەی زانستی نەخشەیەکی داناوە بۆ فراوان‌کردنی وەرگرتنی دەرچوانی پلەی ئامادەیی لە کۆلێج‌و پەیمانگاکاندا لە سالی داهاتووی خوێندندا .

ئەمە لە لایەن سەرچاوەیەکی کاربەدەستەوە ڕاگەیەنرا بە ئاژانسی دەنگو باسی عێراق‌و وتی نەخشەکە بە شێوەیەکی زانستیانەو ورد کێشراوەو چارەی جۆرەها پێویستی‌و پەنگ خواردنەوەکانی تیا کراوە کە بە هۆی زیادبوونی ڕێژەی وەرگرتنەوە لە سالانی پێشوو دەردەکەون .

هەروەها وتی ئەم بەرنامەی وەرگرتنە دەبێتە هۆی ئەوەی ڕێژەیەکی زۆر بالای دەرچوانی هەموو لقەکانی خوێندنی ئامادەیی وەربگیرێن‌و داوای لە قوتابیان کرد کە زوو موعامەلەکانیان تەواوکەن‌و پێشکەشی بکەن‌و سوود لەم هەلە وەرگرن کە سەرکردایەتی‌ی حزب‌و شۆڕش بۆی ڕێك خستوون .

ئەم سەرچاوەیە ئەوەی ڕوون کردووە کە هەندێ لە بەشەکانی ئەم نەخشە گرنگە ئەوەیە کە ژمارەیە لە کۆلیج‌و بەشی تازە بکرێتەوە بۆ خوێندن لە دانشگاکانی عێراق‌و کۆلێج‌و پەیمانگا جۆراو جۆرەکانیاو هەروەها هۆلی موحازەرە وتنەوەکانیش چارە بکرێ .

لە بارەی نیشتەجێ‌کردنی قوتابی‌یە تازەکانیشەوە وتی نەخشەی وەزارەت ئەوەیە مەودای نیشتەجێ‌کردنیش فراوانکرێ بە ڕێژەی فراوانکردنی وەرگرتنی قوتابیان لە سالی داهاتووی خوێندندا .

● گۆڤاری پانۆرامای ئیتالیایی

قەوارەی زایۆنی لە پێشەوەی ئەوانەوەیە
کە چەك بۆ ئێران‌و ئەفریقیای خواروو
تایوان‌و مافیا دەنێرن

ڕۆما : ئا.د.ع : گۆڤاری زۆر بلاوی پانۆرامای ئیتالیایی لە لێکۆلینەوەیەکی فراواندا کە لە بارەی چەك ناردنەوە بۆ دەستەی گومڕای ئێران بلاوی کردەوە ئەوەی دووپات کردەوە کە هێشتا قەوارەی زایۆنی لە پێشەوەی ئەوانەوەیە کە چەك دەنێرن بۆ ئێران .

ئەم گۆڤارە بە پێی ئەو زانیاری‌یانەی کە لە هەندێ سەرچاوەی موخابەراتی ئەورووپاوە وەری‌گرتوون دەلێ لەم سالانەی دواییدا قەوارەی زایۆنی چەك‌و جبەخانەو بەدەیەکی زۆرو جۆراو جۆری ،فرۆشتووە بە ئێران‌و ئەم چەکانەبشی بە هۆی بالیۆزخانەکانی‌و پاشکۆ سوپایی‌یەکانیەوە ناردووە ، بێجگە لەوەیش کە بە هۆی کۆمپانیا ساختەکانی بەنەماوە ناردوویە بەتایبەتی کۆمپانیا « پان‌مارێتایم » .

گۆڤارەکە ئەوەیشی دەرخست کە ئێستا چەند دەوڵەتی هەن شان بە شانی قەوارەی زایۆنی ، وەك ئەفریقیای خوارووی ڕەگەزپەرست‌و تایوان ، چەك دەدەن بە ئێران .

تایوان ، بە گوێرەی قسەی گۆڤارەکە ، قاچاغچییەتی دەکا بە چەکی ئەمریکایی‌و بە سێ

بڕوانە ل ١١.

لە سوریا

خۆپێشاندان بەهۆی گرانیەوە

رۆژنامەی « صون حوادث »ی تورکی رای گەیاندوە کە لە شاری حسکەی سوریا خەلك خۆپیشاندانێکی گەورەیان ساز کردوە دژی گەران بوونی کەرەستەی‌خواردەمەنی .

رۆژنامەکە دەلێ پیاوانی ئاسایشی رژێمی سوریا رژاونەتە شەقامەکان بۆ بەربەستی خۆپێشاندەران‌و رێگاکانی شارەکەیان بەستوە .

باسی ئەوەشی کردوە کە شارەکانی سوریا بەدەست کێشەی کەمی‌و گرانی پێویستیەکانی خواردەمەنیەوە دەنالێنن بە تایبەتی شەکرو سەوزەو جگەرە .

ئەم بارە ئابوری‌یە ئالۆزەی رژێمی درندەو جەردەکانی سوریا توشی گەلی سوریایان کردوە ، تورەیی‌و بێزاری لەناو خەلکدا بلاوکردۆتەوە بەتایبەتی دوای ئەوەی بە بەلگە دەرکەوتوە رژێم زوربەی کەرەستەکانی خواردەمەنی دەنێرێ بۆ ئێران‌و خەلکی سوریاش بێ‌بەش ماونەتەوە .

قەزافی گەمۆج سامانی گەلی
لیبیا بەفیڕۆ دەدا

هاوولاتیەکی میسری بە تۆمەتی ئەوە گیراوە دەستی لەگەل موخابەراتی رژێمی لیبیا تێکەل کردوە دووپاتی کردۆتەوە کە قەزافی ٣٠٠ هەزار دۆلاری داناوە بۆ کوشتنی هەر بەرهەڵستکارێ لە دەرەوەن .

گوناهبارەکە لە دانپیانانەکانیا کە رۆژنامەکانی میسر بلاویان‌کردۆتەوە دەلێ چوار کەسی میسر دەستیان لەم کارە تێکەل کردوە کە موخابەراتی لیبیا لە کاتێکدا لە وێ کاریان کردوە توشیان کردون‌و یەکێکیان خەبەری بەدەستەڵاتداریەتی میسر داوە . کە ئەوانە نیازیان بوە بەرهەڵستکارانی لیبیا بکوژن‌و هەر یەکەیان بەلێنی ئەوەندە پارەیان پێ‌دراوە .

لە لایەکی ترەوە ئاژانسی دەنگوباسی رویتەر لە باماکۆوە رای‌گەیاندوە کە سەرچاوەیەکی پۆلیسی مالی پێ‌ی وتووە نزیکەی هەزار هاوولاتی مالی لە لیبیا دەرکراون‌و دوێنێ شەو فرۆکەیەك ٢٥٠ لەوانە گەیاندۆتە فرۆکەخانەی باماکۆ .

یۆنان هەڕەشەی ئەمریکا دەکا

ئەثینا : ئا.د.ع : حکوومەتی یۆنان بە ولاتە یەکگرتووەکانی ڕاگەیاند ئەگەر حکوومەتی ئەمریکا بەردەوام بێ لە دواخستنی ڕاپەڕاندنی ڕێکەوتنی فرۆشتنی ٤٠ فرۆکەی اف ١٦ بە یۆنان ، یۆنان ڕێکەوتنەکە هەلدەوەشێنێتەوە .

ڕادیۆی ئەثینا وتی کوستس لکیورتی کە بە زمانی حکوومەتی یۆنانەوە قسە دەکا وتوویەتی ئەم ڕاگەیاندنە لەبەر ئەوەیە کە ولاتە یەکگرتووەکان بەجێ هێنانی ڕێکەوتنەکە دوا دەخا .

ئیسپانیا پشتگیری ڕێکەوتنی ئەردەن‌و فەلەستین دەکات

ربات : ئادع : وەزیری تازەی دەرەوەی ئیسپانیا فرانسیسکۆ فێرناندیز ئۆردۆنیس پشتگیری‌ی حکوومەتەکەی دووپات کردوە بۆ ڕێکەوتنەکەی ئەردەن‌و فەلەستین لە بارەی جم‌وجوولی هاوبەشەوە .

ئۆردۆنیس لە کاتی سەردانەکەی ئەم دواییەیدا بۆ مەغرب وتی مەسەلەی دامەزراندنی پەیوەندی دیپلۆماسی لەگەل قەوارەی زایۆنیدا لەسەر ئەوە وەستاوە کە ئایا ئەمە چەند قازانج بە بەرژەوەندی‌ی نیشتمانی‌ی ئیسپانیا دەگەیەنێ‌و چەندە هەنگاو بەرەو چارەسەرکردنی گیروگرفتی ڕۆژهەلاتی ناوەراست پێش دەخا .

وازهێنانی وەزیرێکی ژاپۆنی

تۆکیۆ : ئا.د.ع : وا بلاوکرایەوە کە وەزیری دەولەت توشیو کۆمۆتۆ وازهێنانی خۆی بەرزکردەوە بۆ سەرەك وەزیران یا سۆهیرۆ ناکاسۆنی .

سەرچاوە ڕۆژنامەکەری‌یەکانی ژاپۆن وتیان هۆی ئەم وازهێنانە ئەوەیە کە ئەم وەزیرە خاوەنی ڕاستەقینەی کۆمپانیای سانکۆیە کە خەریکە لاتبوونی تەواوی خۆی ئاشکرا بکاو کە گەورەترین ڕووداوی لاتبوون دادەنرێ لە مێژووی ژاپۆندا .

زیادبوونی ژمارەی
بریندارانی شەڕ لەئێرانا
ڕژێمی ئێران داوای داوو دەرمانێکی زۆر دەکا

ئەنقەرە : ئادع : یەکێ لەو کۆمپانیایانەی کە دەرمان دروست دەکەن لە تورکیادا لە نیوەی یەکەمی ئەمسالدا یەك ملیۆن شووشەی‌موغەززی ناردووە بۆ ئێران پاش زیادبوونی ژمارەی‌بریندارانی شەڕی ئێران دژی عیراق .

ڕۆژنامەی «میللیەت»ی تورکیایی کە ئەم هەواڵەی بلاو کردەوە بە دەم کاربەدەستێکی ئەم کۆمپانیایەوە وتی داخوازی‌یەکانی ئێران بۆ داو دەرمان ڕۆژ بە ڕۆژ لە زیادبووندایە . هەروەها وتی ئەم کۆمپانیایە بەشەکانی گەورە کردووەو توانای بەرهەمهێنانی زیاد کردووە بۆ ئەوەی پێویستی‌یەکانی ڕژێمی ئێران جێ‌بەجێ بکا بۆ داو دەرمان‌و چاری خێرا.

لە لایەکی ترشەوە سەرچاوە ڕۆژنامەکەری‌یەکانی تورکیا بلاویان کردەوە کەوا کۆمەلێ ئەو ئێرانی‌یانەی کە لە دۆزەخی خومەینی ڕادەکەن لە زیادبووندان لە

بڕوانە ل ١١

بەرگری لە سەرتاپای ئێراندا بەردەوامە

خستنی ٥ فڕۆکەو وێرانکردنی ٢١ مەلبەندی ڕژێمی ئێران

لە پایتەختەکانەوە : ئادع : ئێرانەوە گەیشتوون وا ئەو ڕاپۆرتانەی کە لە زۆر کەرتی ڕێکخراوەی موجاهیدینی خەلقی دەگەیەنن ئەو بەگژاچوونانەی لەم دواییەدا لە نێوان هێزەکانی ڕێکخراوەکەو پاسدارانی خومەینی‌دا ڕوویان داوە بوونەتە هۆی وێرانکردنی (٢١) مەلبەندی سەرکوتکردن‌و چەوساندنەوە لە شارە جیا جیاکانی ئێران‌و تێکشکاندنی (٤٠) ئۆتۆمبیلی سوپایی .

بەیاننامەیەکی ڕێکخراوەی موجاهیدین کە لە پاریسدا بلاو کرایەوە وتی شانەکانی ڕێکخراوەکە لە ناو سوپای ئێراندا توانیویانە پەرە بە چالاکی‌یەکانیان بدەن‌و (٧٠) حامیەو مەلبەندی سوپایی‌یان بگرنەوەو ببنە هۆی وێرانکردنی (٥) فڕۆکەی جەنگاوەری (اف ٥) و (١٥)

بڕوانە ل ١١

Institut kurde de Paris

بەسەرپەرشتی ئەمینداریەتی کاروباری کۆمەڵایەتی

هەڵمەتێکی تەندروستی لە هەولێر

ئێستا لە شاری هەولێردا هەڵمەتێکی تەندروستی فراوان هەیە بۆ لێدانی دەرزی و بۆ ئەم مەبەستەش چەندان کۆڕو کۆبوونەوە رێکخراوە لە پێناو تەندروستی منداڵ و دۆزینەوەی باشترین رێ و شوێن بۆ سەرگرتنی ئەم تاقی کردنەوە پێشکەوتووە ..

لەم ماوەیەشدا زیاتر هەوڵی ئەوە دەدرێ هەڵمەتەکە لە بواری راگەیاندنەوە زیاتر بایەخی پێ بدرێت .. بۆ ئەم مەبەستە چوینە دیدەنی بەڕێز بهجت جاف جێگری ئەمینداری گشتی کاروباری کۆمەڵایەتی و لە وەڵامی هاوکاریدا وتی :ـ

لیژنەی راگەیاندن لە رووی راپەڕاندنی هەڵمەتەکەوە پەیڕەوو پرۆگرامێکی چاکی داناوە کە مەبەستی تێکرای پێشکەوتنی لایەنی راگەیاندنی هەڵمەتەکەیە .. کە راستەو خۆ لە خزمەتی هاووڵاتیاندایە و گەلێك ئەنجامی پیرۆز ئەداتە دەستەوە .. دوا چالاکیش بە ستنی کۆڕێکی فراوان بوو کە سەرتاپای لایەنەکانی راگەیاندن لە پارێزگاکەدا بەشدار بوون و ئەم چەند راسپاردەیان دەرکرد بۆ زیاتر خستنە

کاری بزووتنەوەی لیژنەکە :
١ ـ داوا کردن لە نەقابەی هونەرمەندان و چالاکی قوتابخانەکان و هۆیەکانی فێرکردن بۆ دەرکردنی پۆستەری تایبەت بە گرینگی هەڵمەتەکە .

٢ ـ ساز کردنی کۆڕی جەماوەری فراوان لە لایەن رێکخراوە میللی و پیشەییەکان ، لەوانە ئەنجومەنی گەل و بەڕێوەبەرایەتی تەندروستی هەولێرو یەکێتی ئافرەتان ...

٣ ـ ساز کردنی کۆڕێکی فراوان لەگەڵ پزیشکی قەزاو ناحیەکان ، بۆ روون کردنەوەی پەیامەکانی ئەو هەڵمەتە سەرتاپاگیرییە .

٤ ـ چاپ کردنی بڵاوکراوەی دیوار لە بارەی تەندروستی منداڵ و بایەخ پێدانی .

٥ ـ بڵاوکردنەوەی رابەریی تەندروستی بۆ هاووڵاتیان لە رێگای تیپەکانی تەندروستی بە تایبەتی لە قەزاو ناحیەکاندا .

٦ ـ گرینگی هاوکاری کردنی ئەوقاف بۆ لێدوان لە بایەخی هەڵمەتەکەو روون کردنەوەی لە لایەن پیاوە ئاینییەکانەوە .

٧ ـ داوا کردن لە یەکێتی ئافرەتان بۆ سەردانی خێزانەکان و کەیبانۆی ماڵ لە پێناو بەشداربوون لەم هەڵمەتە .

٨ ـ هەڵمەتەکە تێکرایی پارێزگاو قەزاو ناحیەکانی دەگرێتەوە .. ئەنجا بۆ روون کردنەوەی مەترسییەکانی ئەو نەخۆشییانە بڕیار درا بە تۆمار کردنی کۆڕی تەلەفزیۆنی لە لایەن بەشی کوردی کە دیارترین پزیشکەکان بە شداردەبن ، بەتایبەتی نە خۆشی ئیفلیج بوونی منداڵ ـ سیل و گەزازو .. تاد ، کە دوو چاری منداڵ دەبێتەوە .

٩ ـ بەڕێز ئەمینداری گشتی پێشنیاری ئەوەی کردووە کە لایەنە تەندروستییەکانی هەر سێ پارێزگای ناوچەی کوردستان بە شداری لە هەڵمەتەکەدا بکەن .

١٠ـ داوا کردن لە نەقابەی هونەرمەندان بۆ رێک خستنی چیرۆکێکی تەمسیلی کار بکاتێری بۆ روون کردنەوەی ئەم مەسەلەیە .

١١ـ بڕیار درا بە بەستنی کۆڕێکی فراوانتر کە سەرتاپای لایەنە تەندروستیی و هۆیەکانی راگەیاندن بە شداری تێدا دەکەن .

شێرزاد ـ لقی هەولێر

هەڤاڵ محمدحمزە کۆم بۆ دگەل جەماوەرێ دهوکێ

سپێدەیا رۆژا دووشەمبی١٢ـ٨ـ١٩٨٥ هەڤاڵ محمد حمزە رازگرێ نڤیسینگەهـا زۆری یا پارتا بەعسا عەرەبیا هەڤپشك ئەندامێ قوماندارێا هەرێمایەتی کۆم بۆ دگەل جەماوەرێ دهوکێ ژ بەرپسیاراو سەرۆکێت رێکخراوێت جەماوەری و پیشەیی ودفی کۆربدا هەڤال رازگرێ لقێ دهوکێ یێ پارتابەعسا عەرەبیا هەڤپشکی و بەرێز جێگرێ پارێزگـەرێ دهوکێ ئامادەبۆ ودفی کۆربدا هەڤال محمد حمزە ئاخفت لـەر چاڤدێریا قوماندارێا پارت و شۆرەشێ بۆ دەڤەرا ئۆتۆنۆمی تایبەت چاڤدێریا سەرۆکێ قوماندار صدام حسین .

هەروەسا کرە بەحسێ دەستکەفتێت شۆرەشا ١٧ـ٣٠ تیرمها پیرۆز بۆ مللەتێ کورد .

پشتی هنگی هەڤال محمدحمزە گوهێ خۆ دا هندەك پرسیارو تێبینییێت حازرا، ئەڤەو ئی کۆری دوو سەعەت و نیڤا کێشا .

لەبەر رووناکی وتەکەی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین دا

باوەڕمان بە پاشەڕۆژ بەرزە

● کاوە محمد بکر ●

ئەگەر بێت و بە ووردی گوێ لەو وتە بەنرخانە بگرین کە سەرۆکی فەرماندە خەباتگێر صدام حسین لە کاتی چاوپێکەوتنی رۆژنامەنووسان دای ، هەست بە گەلێك لایەنی جیا جیا دەکەین لە رێبازی رامیاری عیراق و لێکدانەوەی سەرکردەی کاروانی گەل بەرامبەر بە باری جەنگ و پەیوەندی عەرەبی و دەوڵەتان ، بەو شێوەیە کە عیراق داخوازی دەکات و وەکو رێباز بەکاری دێنێ .

یەکێ لەو لایەنە دیارانە لە پرسیاری رۆژنامەنووسان ئەوە بوو ، کە جەنگی نێوان عیراق و ئێران ، کەی کۆتایی دێ ... ئەم پرسیارەش بە لێکدانەوەی سەرۆکی خەباتگێر صدام حسین لە دەمێکەوە ئاراستە کراوەو لە زۆر دەرفەت باسی کردووە کە گەلی عیراق حەزی لێ نیە شەڕ بەردەوام بێ هەر وەکو فەرمووی « هەر لە صدام حسینەوە تاکو بچووکترین منداڵ شەڕی ناوێ » ، بەڵام کاتێك مەسەلەکە دەبێتە جەنگی سەپێنراو عیراق ناچارەو دەبێ پارێزگاری لە خاك و ئاوی خۆی بکات .

عیراق لە هەڵوێستی بەهێزی خۆی ، هەر لە سەرەتای جەنگەوە ، لەگەڵ درێژە پێکێشانی شەڕ نەبووە ، بۆیە بە تەنگ هەموو ئەو هەوڵ و کۆششە ئاشتی خوازانەیە هاتووە کە بە مەبەستی وەستانی شەڕ پێك هاتوون و دەستی رێزگرتنی لەو دەست پێشخەرییانە ناوە کە لایەنە خێرخوازەکانی دەوڵەتان پێ هەڵساون ... بەڵام ، ئێران خۆی لەو هەموو بانگە ئاشتی خوازانەیە کەڕ کردووە وەك بڵێی نەبای دیبێ و نەباران ... ئێران بە ئاشتی رازی نابێ چونکە گەلانی خەریکی جەنگ کردووەو ماوەی ئەوەیان ناداتێ بیر لە چارەسەرییەك بکەنەوە بۆ روخانی رژێم ... لە کاتێکا کە دەنگی نارەزایی لە هەموو دنیا بەرز دەبێتەوە بۆ روخانی رژێم و وەستانی شەڕ . سەرۆکی فەرماندە ، لە وتە بەنرخەکانی دا لەگەڵ رۆژنامەنووسان هیوا و ئاواتی گەلی عیراقی دەربڕی ، هەروەها رادەی باوەڕ بە خۆبوونی گەل بەرامبەر بە پاشەڕۆژ کە هێندە بەرزە کورتە باڵاکانی ئێران لە ئاستیدا کوێر دەبن .

کۆنگرەی دووەمی ساڵانەی کشتوکاڵ لە هەولێر

بە چاودێری بەڕێز مۆستا ابراهیم زەنگەنە پارێزگاری هەولێرو لە هۆڵی بەڕێوەبەرایەتی رۆشنبیری جەماوەرو بۆماوەی دوو رۆژ کۆنگرەی دووەمی ساڵانەی کشتوکاڵ و شتومەکی خواردەمەنی لە لایەن یەکێتی گشتی نەقابەکانی کرێکاران سازکرا ...

لە سەرەتای کۆنگرەکەدا کە نوێنەرونەقابەکانی عیراق بە گشتی تیایدا ئامادەبوون، بەڕێز ابراهیم زەنگەنە ، پارێزگاری هەولێر وتەیەکی خوێندەوەو تیایدا دەست نیشانی بایەخی بەستنی ئەم کۆنگرەیەی کرد . بەتایبەتی لەو باروودۆخەدا کە سەرکەوتنی نوێ لە کەرتەکانی کوشتاری ناوچەی باکوور تۆمار دەکرێ و سوپای دلێرمان بەرپەچی دەست درێژییەکانی رژێمی رەگەزپەرستی ئێران دەداتەوە ..

هەروەها بەڕێزی لە وتەکەیدا رۆڵی دیاری چینی کرێکارانی لە بواری پێشکەوتن و بنیاتناندا روون کردەوە کە کرێکارانی هەولێر لەم لایەنەدا توانای خۆیان نواندووە . بەتایبەتی لە بواری زۆربوونی بەرهەم و بەتەنگەوەهاتنی هەڵمەتی تێکرای زۆرکردنی بەرهەم لە کارگەو بوارەکانی کارکردن ئەنجا وتاری یەکێتی گشتی کرێکاران لە لایەن نوێنەری مەڵبەندی گشتییەوە خوێنرایەوە کە تیایدا باسی ئەو ئەرك و لێپرسینەوە مێژووییەی کرد کە کرێکاران لە سەردەمی ئەمڕۆدا دەبنوێنن بۆ پاراستنی گیانی سەرکەوتن . پاشان بەڕێز فیصل

بروانە ل ١١

ـ شێرزاد ـ

شارەوانی سلێمانی و شارستانیەت و

پرۆژەی کارگوزاری

شارەوانی دەورێکی بنچینەیی هەیە ، بۆ هەنگاونانی شارستانی نوێ و رازاندنەوەو جوان کردن و خۆش کردنی شارو جێبەجێ کردنی پرۆژە نار گوزاریەکان بێ گومان تەنها شارەوانی وەك بەڕێوەبەرایەتیەك یان بەشێکی کارگوزار ناتوانێ هەموو ئەو لایەنانە پەیوەست بکا لە بەجێ هێنانی ئەو خۆش کردن و جوان کردنەی شاردا ئەگەر خەڵکی و هاوڵاتیان ، لە تەکیەوە یارمەتی نەدەن .

ئێمەش بۆ ئەوەی زیاتر لە نزیکەوە لەو کارگوزاریانەی شارەوانی نزیك بینەوە کە پێشکەش کراون و ئامادەکراون بۆ جێبەجێ کردن ئەم چاو پێکەوتنەمان لەگەڵ ئەندازیار کمال محمد عبدالله بەڕێوەبەری شارەوانی ئامادە کرد :ـ

● سەرەتا ئەمانەوێت بەو پرۆژانەمان ئاشنا کەیت کە ئەمساڵ جێبەجێ کراون یان لە جێبەجێ کردندان :ـ

ـــ پێش ئەوەی وەڵامی پرسیارەکەتان بدەمەوە ، سوپاسی بەڕێزتان و کارگێرانی رۆژنامەکەتان ئەکەم بۆ ئەم دەرفەتە .

شارەوانی هەروەکو لە ناوەکەیەوە دیارە ، نیش و کارە کارگوزاریەکانی ئاشکرایە خەڵکی لەناو شاردا ئەیبینن ، لەم ساڵانەی دواییدا گەلێك کارو پرۆژەی سود بەخش کراون و بەئەنجام دراون ، کە هەموو گەڕەك و شوێنێکی ناو شاری سلێمانی گرتۆتەوە لە دروست کردن و راکێشانی شەقامی نوێ و زێراب و دروست کردنی باخ و باخچەو رازاندنەوەی شارو دابەش کردنی زەوی و خانو بەرە ...

ئەو پرۆژانەی کە بەدەستەوەیە لە کار کردنیان ، جگە لە دروست کردنی زێراب و راکێشانی شەقام ، هەڵئەستن بە باش کردن و رێکخستنی رێگاکانی هاتوو چوو لەناو شاردا کە سەدهەزار دیناری تێ ئەچێت ، هەروەها شتابکەر کردنی شۆستەکان کە ٧٥ هەزاری تێ ئەچێت ، چاکردنەوەی قەسابخانە ، رووناك کردنەوەی باخچەی گشتی ، رێکخستنی رێگای هاتنە ناوەی کەرکوك ـ سلێمانی ، بغداد سلێمانی .. جگە لەو پرۆژانەی چاوەروان ئەکرێت تەواو بێت ، لەوانە پرۆژەی شەستە بازرگانیەکان و دوکانەی دەبۆکە ، هەروەها دامەزراندنی کارگەی قیرو بەرد شکاندن .. بەردەوام شارەوانی ئامادەیەو خەریکی کاروباری راگوزاریە لە شارەکەدا .

● زۆربەی ئەو گەڕەکە تازانەی لە سلێمانی دروست ئەکرێن ، تەماشا ئەکەیت ، لە زێراب و شەقام و تەلەفۆن و ئاو زۆر کارگوزاری تر بێبەشن ، ئایا پێش تەرخان کردنی ئەو زەویانە بۆ خانو بەرە بیر لەو لایەنە گرنگانە نە کراوەتەوە ... !؟

ـــ ئەوەی پێویست و گرنگە ئەوەیە کە پێش ئەوەی زەوی دابەش بکرێت ، ئەبێت پێویستیەکانی خەڵکی لەو ناوچەیەدا جێبەجێ بکرێت وەك راکێشانی زێراب و هێڵی کارەباو بۆری ئاو و تەلەفۆن بەپێی توانا و پێویست و یەك لە دوای یەك ، بۆ ئەم مەبەستەش شارەوانی و دام و دەستگاکانی تر درێغیان نەکردووەو لەگەڵ بارو گوزەرانی ئێستاشماندا ئەبینین ئەو کارانە هەر بەردەوامەو چی لە توانادا بێت ئەکرێت بۆ ئەو ناوچانە وە لە ساڵەکانی حەفتاوە تا ئێستا گۆڕان کارێکی کوتوپڕی و بەردەوام رووی‌دا لە شارەکەمان لە باری ئەنجام دانی ئاوەدان کردنەوەیەکی فراوان و رێك و پێك و بە کەڵك کە عیراق لە ساڵانی پێشەوە ئەمەی بە خۆیەوە نەدیبوو .

● ئێوەو شارو خەڵکی ئەڵێن چی ؟

ـــ ئێمە ئەمانەوێت ئەو راستیانە بە خەڵکی بڵێین کە شارەوانی ، بۆ رازاندنەوەو خۆش کردنی شارو خۆش گوزەرانی خەڵکی شەو رۆژی خستۆتە سەرییەك ، بۆیە بە دانیشتوانی بەڕێزی رائەگەیەنین .. کە هەوڵ بدەن لەم لایانەو روانەوە یارمەتیمان بدەن :ـ

■ خاوەن دوکانەکان رێبازەکان چۆل کەن و رێگا لە هاتوو چۆوی خەڵکی نەگرن .

■ ئەو هاوڵاتیەی خانوو ئەکاو خانوەکەی تەواو ئەبێت ، ئەو کەرەستەو پاشماوەی کارکردنە لە دارو بەردو چیمەنتۆ زوو لابەرێت ، ئەو حەوزانەش پڕبکرێتەوە کە بۆ ئاوگرتن دروستیان کردوە .

■ خۆڵ و خاش و زبڵ لە شوێنی خۆیدا فڕێ بدرێ ، ئەو « حاویە »ی خۆڵ هەڵگرانە کە دانراوە بۆ خۆڵ تێ فڕێدانە نەك بۆ ئاگر تیاکردنەوە ، کە بەمە زیان بە دەرگاو لاکانی ئەگات و خوارو گێڕ ئەبێت . هەروەها پێویستە هەموو ماڵی کیسی نایلۆنی خۆڵی هەبێت .

■ ئۆتۆمبیل شتن لە سەر شەقامەکان ، ئەمە ئەبێتە هۆی هەڵتەکاندنی شەقامەکان ، جگە لەوەش هەندێ هاوڵاتی دوای ئەوەی کە شارەوانی قیرتاوی شەقامێك ئەکات ، ئەیانەوێت هەڵی کەنن و ئاوو زێرابی پیادا راکێشن .

■ هەندێ ئەیانەوێ سەر بەخۆ خانو بکەن ، بەبێ ئەوەی بێنە شارەوانی ، کە ئەمەش سەرپێچی یاسایە ..

ئێمە وەك شارەوانی داوا لە هاوڵاتیان ئەکەین یارمەتیان هەبێت تا بە هەموان بتوانین تواناو کارمان بخەینە یەك بۆ هێنانەدی ئامانجمان و پێش‌خستنی شارەکەمان ، بەم بۆنەیەوە ئەمانەوێت ئەوە بخەینە پێش چاو کە بەپێی بڕیاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە (١٩٩) لە ١٩٨٤/٢/١٢ دا دەسەڵات دراوە بە شارەوانیەکان کە سزای ئەوانە بدات سەرپێچی لەو جۆرە خاڵانە ئەکەن کە باسمان کرد ، بەڵام ئێمە هەر چاوەڕوانی یارمەتی هاوڵاتیانین و ئاواتمان خزمەتگوزاری و رێك‌خستن و خاوێن کردنی شارەکەمانەو سوپاس .

ـ ئازاد ـ

بۆ یەکەم جار
پیشانگایەکی
کاریکاتێر لە هەولێر

بە چاودێری بەڕێز ابراهیم زەنگەنە پارێزگاری هەولێرو لە هۆڵی قوتابخانەی ئەیوبیەی کچان ، نەقابەی رۆژنامەنوسان پیشانگایەکی وێنەی کاریکاتێری بۆ ماوەی سێ رۆژ کردەوە ...

لە کاتی سەردانی پیشانگاکەدا کە ژمارەیەکی زۆر لە هونەرمەندان و رۆژنامەنووسان هاتنە دیدەنی ، چاومان کەوت بە هونەرمەند (ولید نایف) بڕیاردەری لیژنەی کاریکاتێری نەقابەی رۆژنامەنووسان و وتی : ـ

پیشانگاکە بریتییە لە ـ٨٠ـ تابلۆی کاریکاتێر کە زۆربەی هونەرمەندان بەشداریان تێدا کردووەو بابەتەکانی پیشانگاکەش دەرخستنی سەرکەوتن لە بەرەکانی کوشتاردا ،

هەروەها تۆمارکردنی گەلێك روخساری دیاری کۆمەڵایەتی و ناکۆکیەکان بە فلچەی ناسکی هونەری ... لێرەدا هەوڵمان داوە فەلسەفەی کاریکاتێر بخەینە روو لە نێوان ئەو رووالەتە دیارانەی خراونەتە روو بەو نیگایەی کە هونەرمەندانی کاریکاتێر دەیبینن .. لە پیشانگاکەدا ـ١٩ـ هونەرمەند بەشداربوون .. کە دەتوانم بڵێم زۆربەیان وەکو وێنە کێش لە رۆژنامەگەری عیراقیدا کار دەکەن ... بێگومان ، ئەم پیشانگایە تاقی کردنەوەی یەکەم نییە ، لیژنەی کاریکاتێر لە نەقابە کەمتر لە ساڵێکە دامەزراوە ، بەڵام لە ماوەیەکی کورتی تەمەنیدا توانیویەتی چەندان چالاکی بۆ پێشخستنی هونەری کاریکاتێر رابەرێنێ . لەوانەش بەشداربوونی لە چەندان پیشانگای دەرەوەی وڵات .. ئەوی نامەوێ لەم چاوپێکەوتنەدا هەڵی بوێرم ، ئەو راستیەیە کە من وەکو هونەرمەندێك ، لەو بڕوایە دابووم کە هێشتا هونەری کاریکاتێر بە گوێرەی هەولێرەوە تازەیە ، کە چی کۆمەڵانێکی زۆر هاتنە سەردانی و بە پەرۆشەوە گفتوگۆیان دەربارەی بەرهەمی هونەرمەندان دەکرد ..

ـ شێرزاد ـ

سێ پیشانگا لە هەولێر

● لە چوار چێوەی ئاهەنگەکانی شۆڕشی ١٧ـ٣٠ی تەمموزی نەمردا ، دەزگای نیشتمانی بڵاو کردنەوەو دابەش‌کردن ، بە چاودێری بەڕێز یحی جاف سەرۆکی ئەنجومەنی راپەڕاندنی ناوچەی کوردستان پیشانگایەکی تایبەتی بۆ کتێب کردەوە کە بەم بۆنەوە نرخی لە زۆربەی کتێبەکان داشکاند بوو .. شایانی باسە کە پیشانگاکە یەکەم تاقی‌کردنەوەیە کە بەم رادەیە کتێب رەواجی هەبێ .

● بەڕێوەبەرایەتی ناوخۆیی لە هۆڵی کتێبخانەی گشتیی هەولێر پیشانگایەکی تایبەتی وێنەگەری کردەوە کە زۆرترین ئەو پرۆژە خزمەتگوزاری و ئاوەدان کارییانەی دەرخستبوو کە لە ناوچەی کوردستاندا و لە ژێر سێبەری شۆڕشی ١٧ـ٣٠ی تەمموزی نەمر هاتوونەتە دی

● کۆمەڵەی وێنەگرانی عیراقی لقی هەولێر پیشانگایەکی بۆ وێنەی فۆتۆگراف لە هۆڵی قوتابخانەی ئەیوبیەدا کردەوە کە ژمارەیەك لە هونەرمەندە وێنەگرەکانی شارەکە بەشداربوون و پیشانگاکە گەلێك لایەنی سرووشت و جوانی تێدا رەنگ ئەدایەوە .

شێرزاد ـ لقی هەولێر

لە یادی کارەساتەکەی "هیرۆشیما" دا

دوو بۆمباو ویران بوونی دوو شارو کوشتنی نزیکەی چارەکە ملیۆنێک ژاپۆنی

● حیلمی عەلی شەریف ●

هەرچەندە بەشی زۆری کۆمەڵانی خەڵکی دنیا خەریکی کێشــەو بەرەی تایبەتی خۆیانن کە ئەو کێشـەو بەرانەش زۆرو بێشوومارن ، لەگەڵ ئەوەشدا بەشێکی زۆری کۆمـەڵانی خەڵکی دنیا لـە ئەوروپاو ئەمەریکاو ژاپۆنو وڵاتانی سۆشیالیستدا لەم ڕۆژانەدا بەو دوو بومبـابەوە خەریکن کە چل ساڵ لەمەوپێش لە ماوەی سێ ڕۆژدا دوو شـاری ژاپۆنی هیروشیماو ناگازاکی لەگەڵ خاکدا یەکسان کردوو نزیکەی چارەکـە ملیۆنێک خەڵکی لە چەنـد چرکەی کاتژمێرێکدا کوشتو ئیفلیجکرد .

سەرەکی ئەو کاتەی ئەمەریکا هاری ترومـان گوایە بۆ زووتر کۆتایی هێنان بە جەنگی نێـوان ئەمەریکاو ژاپۆن فرمانی بەکارهێنانی دوو بومبـای ئوتومی تازە دروستکراوی لـە دوو شاری ژاپۆندا دەرکرد . وە بەراستیش ئەم دوو بۆمبـایە وەك مێژووڕۆن دەمارە ڕەقەکانی سەری عەسـکەری‌یە سەرسەختەکانی ژاپۆنی نەرمکردەوەو ئەم سەرکردە عەسکەری‌یانەی لە ئاسـتی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا بە چۆکاهانی . بەڵام لێرەدا ئەم پرسیارە لێمان هەڵدەستێتە سەرێ ، کە ئایا بۆ گەیشـتن بە ئامانجێکی تایبەتی پەنا بردنە بەر هەموو هۆیـەك ڕەوایە یان نا ؟

لە نێو ئەو فرۆکەوانو تاقمە سـەربازە ئەمەریکایانەی بەشداریی ئەم کردەوەیەیان کردبوو ، بەدوو جۆری جیاواز لە یەکتری وەڵامی ئەم پرسیارە ئەدەنەوە .

پێنج ڕۆژ پێش یادی چل ساڵەی ئەم ڕووداوە فرۆکەوانێکی خانەنشینی تەمەن (٦٠) سـاڵەی ئەمەریکایی لەخانووبەرەکەی خۆیدا خۆی هەڵواسی‌و گیانی لە دەست داوی خۆی کرد بەمیوانی گیـانی ژاپۆنی‌یە بێتاوانەکانی دوو شارەکەی هیروشیماو ناگازاکی بـە پەیکەرێکی ڕەش هەڵگەراوی دەم بـە هاوار لە نێو کۆمەڵانی مرۆڤ پـەروەری هەمـوو جیهاندا وەك نموونەیەکی زەقی تاوانباری پەشیمان بووەوەی لـە خۆ بێـزار خـۆی نایە گوری ئەنگوتارەوە !!

کەچی هـەر لـە پاش ئەم نموونە بزێوە ، سەربازێکی بەشداربووی تر زۆر چاوقایمانە ئەڵێت نەپەشیمانمو نەشەوێك لە شەوان لەم چل سـاڵە ڕابوردووەدا لەتاو ئەم ڕووداوە خـەو لـە چاوم زڕراوە !!

هەروەها سـەرەکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا ڕۆناڵد ریگن ـ یش کـە شـێرپەنجە (سـرطان) لە ریخۆڵە گەورەو کونە لوتی داوەو بەپێی تەمەنو ئەم نەخۆشی‌یە کوشندەیەش لـە مەرگی ناسۆر بەجێ نەهێڵ نزیك بۆتەوە ، هـەر ئەڵێت وامان نەکردایە خەڵکێکی لەوە زیاتـر لـە هەردوو لا ئەکوژرانو ئنجا جەنگی نێوان ئەمەریکاو ژاپۆن لە جەنگی دووەمی جیهاندا کۆتایی ئەهات .

با جارێ کردەوەی سەربازی خۆهەڵواسـەرو گیان بەوە دنیا سپێرراوو سەربازی خۆهەڵکێش‌و دەمڕەش‌و ڕۆناڵد ریگن ـ ی لەسەر ڕێبازی هاری ترومان ڕۆیشـتوو بخەینە لاوەو خۆمان لەبەر ڕۆشـنایی ئایدیۆلۆجی‌یەتێکی مرۆڤ پەروەرانەو وڵاتو گەل ویستی‌دا ئەم ڕووداوە بخەینـە تـای تەرازووەوە .

بێگومان هەر دەستکەین بە شی کردنـەوەی ئەم باسـە خێرا کتێبی میر (الامیر)ی نیقولا میکافیللی ئیتالیایی سـالی ١٥١٢ی زایینی ئەم دیبلوماسی‌یە سـیاسەت مەدارە بورجوازی‌یەمان دێتەوە بیر کە لە پێناوی یەکگرتنەوەی میرنشینە ئیتالیایی‌یەکانو دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئیتالیایی یەکگرتوودا درۆو دەلەسـەو راسـتگۆیی‌و جوامێری‌و بودەلەیی‌و فروفێڵو بەزەیی‌و ڕقوقین‌و دڵڕەقی‌و خوێنڕێژی‌و ڕاوو ڕوتو بێ پەیمانی‌و پارە بەشینەوەو .... بەرێرەوێکی راستو دروسـتو ڕەواو بەجێ ئەزانێت !

واتە بەلای میکافیللی‌یەوە ئامانج دەستنیشان بکرێتو بەس ! مەرجی بەئامانج گەیشـتن ئەبێ نەخشەی دانانی ڕێرەو بکێشێت .

ئەوی راسـت بێت هەر دوای کامڵبوونی ئایدیۆلۆجی‌یەتی بۆرجوازی‌و ڕژێمی بۆرجـوازی‌و هاتنە مەیدانی ئایدیۆلۆجی‌یەتی سـۆشیالیستی عیلمی‌یەوە ڕابەرانی ئـەم ئـایدیۆلۆجی‌یەتەی دوایی توندو تۆڵ دەستیان گرت بەسەرەتایەکی ترەوە کە هەرگیزاو هەرگیز ڕێگای بە ئامانج گەیشتن لـە ئامانجەکە جیا ناکەنەوە ، واتە ئەبێ هۆیەکـانی گەیشتن بە ئامانجێکی دیاری کراو لەگەڵ ئامانجەکەدا هاوشانو هاوتاو هاوشـێوەو هاو ناوەرۆك بن . ئامانجێکی مرۆڤ پەروەرانە بە ڕێبازێکی وەك خۆی مرۆڤ پەروەرانە ئەبێ بهێنرێتە دی . ئیتر ئەم دوو ڕێبازە لە یەکتری ئەچووە لـە ناکۆکی‌و بەیەکتری هەڵپژاندنو هەروەاش ئەمێننەوە تا ئەم سەرزەمینە بۆ لایەکیان تەخت ئەبێت ؟

بەڵام با هەنگاوێك لـە شـیکردنەوەی ئایدیۆلۆجی دوورکەوینـەوەو ڕوو بکەینە ڕەنـگ دانەوەی ئەم جۆرە کردەوانە لە کۆڕی پێوەندیەکانی نێو گەلانو دەوڵەتاندا ، بەتایبەتی نێو دەوڵـەتـە دراوسێکان . ئەمە جگە لەوەی کەرەنگە زۆر کەس هەبێت هیچ نەبێت بەخەیاڵ خۆی لە نێوان ئەم دوو ئایدیۆلۆجی‌یەتەدا بەبێ لایەن بزانێت یان هەر سەر لە هیچ لایەکیان دەرنەکات .

بێگومان سـەبارەت بە پێشـکەوتنی تەکنۆلۆجیای هاتوچۆکردنەوە هـەمـوو گـەلانو دەوڵەتانی ئەم سـەرزەمینە لـە یەکتری نزیك بوونەتەوەو ئاڵوگۆڕی بازرگانی‌و زانسـتی‌و شارستانێتی خەریکە هەموو کوچەیەکی جیهـان بگرێتەوە ، ئەمە چ جای نێوانی دوو گـەلو دوو دەوڵەتی دراوسێی خاوەن زانستو تەکنۆلۆجیای بلە بەرزی وەکو وڵاتـە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاو ژاپۆن . ئەبوو هاری ترومان هەر لەگەڵ بیرکردنەوە لە بەکارهێنانی بومبای ئۆتۆمی لە ژاپۆندا بیـری لەوەش بکردایەوە کە ڕەنگە ڕۆژێکیش بێتە پێشەوە دەوڵەتێکی لە دەوڵەتی ئەمەریکا گەورەتر ، یـان هەر ژاپۆن خۆی لە دوارۆژدا بتوانێت لە جیاتی دوو شار چەند شارێکی ئەمەریکا بە مەرەیەکی خراپتـر بەرێت . هەروەها بیری لەوە بکردایەوە کـە بـۆی ئەکـرێت خاکی ئەمەریکا لـە بن هـەڵکەنرێتو بیگوێزێتەوە بۆ شوێنێکی دوورە دەسـتی وڵاتی ژاپۆن یان گەلی ئەمەریکا ئەتوانێت دوای فڕێ دانی ئەو دوو بومبایە هەتا هەتایە دەست لە هاوکاری‌و دۆسـتایەتی‌و پێوەندی بازرگانی‌و تەکنۆلۆجی‌و زانستی لەگەڵ میللەتی ژاپۆندا هەڵگرێت ؟

بێگومان ئەگەر هاری ترومانو هاوکارەکـانی پێش گەلی ژاپۆنو دانیشتوانی دوو شـارەکەی هیرۆشیماو ناگازاکی گـەلی ئـەمەریکایان خۆش بویـستایەو لـە ڕقو کینەو تۆڵەی دوارۆژ بیبان پاراستایە هەرگیزاو هەرگیز دەسـتیان بۆ تاوانی نامرۆڤانەی وا چەپەڵ نەئەبرد .

ئەگەر ئایدیۆلۆجی‌یەتو بۆچوونی هاری ترومان بـەلـەی ڕەش‌و ئەنگین بەجێ‌هێڵەرو ، ڕۆناڵد ریگن ـ ی هاو ڕەوتی ڕاست بوایە ئەی بۆچی دەیان ڕێککەوتننامەی نێو گەلانو دەوڵەتان دەربـارەی مافی ئادەمیزادوو یاسای جەنگو ڕەفتارکردن لەگەڵ بەدیل گیراوو دانیشتوانی شارودێ مۆرکـراوە ؟ ئەگەر بەرای ئەوان بوایە ئەبوو دەوڵەتان لە کـاتی جەنگدا بە پێی یاسای جەنگەڵ دەوڵەتان بێ بەروا بکوژو بکوژ بـەرنەبوونـە گیانی یەکتری‌و کەسیش بەخراپە باسی هێتلەرو مۆسـۆلینی‌و پێش ئـەوان جەنگیزخانو هۆلاکۆی نەکردایەو ژیان بەخۆشـی‌و بێ ئەنگوچەلەمە بۆ ئەم جۆرە پیاوانە بچوایە سەر .

بۆیە تا ڕژێمی ئیمپریالی لە ئەمەریکادا فەرمان ڕەوابێ‌و کەسانی وەکـو ترومـانو ڕوناڵد ریگن دەسەڵاتداری ئەم وڵاتە بن کارەساتی هێرۆشـیماو ناگازاکی وەك بەڵەیەکی ڕەشی هەمیشـە تاوان لێ‌تکاو نەك هەر بەناوچەوانی ئەم ڕژێمەوە ئەبێت بەڵکو لە بەخەی گەلی ئەمەریکاش نابێتەوەو پاشکۆی لـە ناخی دەرونو ناوبانگو ژیانی سیاسی‌و ئابووری‌و عەسکەری ئەم گەل وڵاتەدا دەنگو ڕەنگ ئەداتەوە .

● فؤاد حسین ●

ئیسماعیل پور یەکێکە لەو مەلایانەی کـە خومەینی بە نوێنەری خۆی لە شاری بچوکی ئاباد فرامین کە لە تارانەوە نزیکە داینـاوە .. هەروەها بە کارگێڕی « مەکتەبی بروای سیاسەت » دایناوە ، بۆ ئەوەی ببێتە ڕابەری کاروباری سیاسـەت لـە شارەکەدا ..

بەدرێژایی سـاڵانی ڕابوردوو « پور » بە چاکی‌و ووردی ئیشەکەی جێ‌بەجێ دەکرد ، ئەگەر نەڵێین بە هەوەس‌و بەگەرمی .. !! جێگـای بڕواو بـە ئەمانەتەوە ئیشی‌دەکردو هیچ گومانێکی لەسـەر نەبوو ، بەڵام لـە پڕێکداو هـەر لەناکاو شـار شڵەژاو هێمنیەکەی لێڵ‌و لیخن بوو ، بە سـەدان لە ئافرەتانی شارەکە بە خۆپیشاندان هەڵسـان .. هاواریان دەکرد « نەمانو مردن بۆ پور ، نـەفرەت لەوەی بۆ ئەم شارەی ناردی » خۆپیشـاندەرەکان بێ ئەوەی ئاگایان لەخۆیان بێت ڕوویان‌کردە ماڵی نوێنەری خمینی‌و گەمارۆی ماڵەکەیاندا ، پاسداران نەیانتوانی بەربەستیان‌بکەن .. بە تەوژم چوونـە ماڵەوەو پوریان هێنایەدەرێ .. !!

دوای چەند سـەعاتێك پور لە حاڵەتێکی خەتەرناکدا لـە نەخۆشخانە لەسـەرپشـتدا پاڵ‌کەوتبوو .. دوای ئەوەی خۆپیشاندەران وانەیەکی باشیان داێ ، کـە تامردن لـە بیری نەچێت .. جێگایەك لەگیانیا نەمابوو نە ئاوسـابێ‌و شـین نەبێتەوە .. !!

وە لەبەر ئەوەی ئەم جۆرە ڕووداوانە پێویستی بـە پرسیارو وەڵام‌و لێکۆڵینـەوە هەیە بۆ ئـەوەی پەردە لە ڕووی شتەنادیارو شاراوەکان لابدرێتو بزانرێت هۆی خۆ پیشاندانەکە چیە !! لێپرسراوی پاسدارانی خومەینی خۆی بەم ئەرکە هەڵـساوەو بە نهێنی شاردوبەتەوە .. بۆ بەیانی‌ی ڕۆژی دووەم خەڵکی شار باسی مەسەلەکەیان دەکرد ، کردیـانە نوکتەو گاڵتەجاری .. !! دەرکەوت کابرای کارگێڕو نوێنەری خومەینی ماڵەکەیان کردبووە مەیخـانـەو مەڵبەندی خراپەکاری .. تا بەیانی ، بەڵام ئەوانی‌تر واتە پاسداران هەندێکیان سەرخۆش‌و ئەوانی‌تریش بەڕابواردنو کەوتنە شوێنی ئـافرەتانەوە خـەریـك کردبوون .. !! تا ئەم ساتە خەڵکی شارەکە باسـی پور دەکەنو پوریش هێشتا لە نەخۆشخانەکە جێژی ئازار دەکێشێ .. !!

ئەم لافاوە زیانێکی گەورەی بەناوچەتە گەیاندو زوربەی خانووی گەشتکەرەکانی ناوچەکـەی وێرانکردوە .

ڕووداوەتان بـە وێنـە

کارەساتی لافاوەکەی ڕۆخی ڕووباری راین

هەفتەی رابووردو ناوچەی گەشتو گوزاری ڕۆخی ڕووباری راین لە فەرەنسا کەوتە بـەر شەپۆلێکی توندی لافاو کە بەرزایی گەیشتە هەشت مەترو بەدرێژایی ٤٠ کیلۆمەتر .

سیپا پرس

ئایة الله ئەحمەد مصباح پەنادەهێنێتە بەر عیراق و باسی باری ناهەمواری ئێران دەكات

هاتنم بۆ عیراق بەنیازی سەلماندنی ئەو ڕاستییەیە كە دوژمنایەتی لەنێوان گەلانی عیراق و گەلانی ئێراندا نییە

دواجارە لەبەردەم خومەینی دائەوەیە لەتەلەفزیۆن دەربچێ و داوای لێبوردن لەگەلانی ئێران بكات و عەمامەكەی داكەنێ ئەگینائەو ڕۆژەی گەلانی ئێران بەتێهەڵدان دای دەگرن نزیكە

رۆژ لە داوی رۆژ پیاوانی ئاینیی لە خومەینی و نەخشەو رێبازو جەوری دژ بەگەلانی ئێران و گەلانی ناوچە دوور ئەكەونەوە .

ئەمڕۆكە ئایەت ئەحمەد مصباح لە ئاشی مردن و ئازاری بەندیخانەكان ڕایكردووەو پەنای هێناوەتە بەر عیراق و خێزانی لە تاران بەجێ هێشتووەو هیچیان لە بارەیەوە نازانێت نامەیەكی بۆ خێزانەكەی نووسیوەو ئاگاداری كردوونەتەوە كەوا تارانی بەجێهێشتووە چونكە تاقمی خومەینی هەڕەشەیان لێكردووە كە بیكوژن .

ئایەت ئەحمەد مصباح تەمەنی (٥٢) ساڵەو لە قوم و نەجەف خوێندویەتی و ماوەی (٢٣) ساڵە لە تاران دانەنیشێت .

بەر لەوەی پەنابێنێتە بەر عیراق چۆتە هندستان و (٤٠) رۆژ لەوێ ماوەتەوەو خومەینی ڕیسوا كردووە بەوەی كە خۆی بەموسڵمان دادەنێت كەچی خوێنیان ئەرێژێت . هەروەها لە هندستان بەدوای باوباپیرانی خومەینیدا گەڕاوە ..

لە كۆنگرەیەكی فراواندا كە نوێنەرانی رۆژنامەكانی عەرەبی و بێگانەو ئاژانسەكانی دەنگوباسەكان ئامادەبوون شێخ مصباح باسی هۆی دەرچونی لەئێراندا كردووە هەروەها نیازی چی یە بیكات ؟ بەدوورو درێژی وەڵامی پرسیارەكانی رۆژنامەنوسەكانی داوەتەوە هەروەها ووتی :

بەر لە شەش ساڵ شۆڕشێكی ڕەمزی و ناراستەقینە لە ئێراندا ڕوویدا .. بەدرێژایی ئەم شەش ساڵە ئێران بەندیخانەیەكی گەورەی گەلانی ئێران بوو .

منیش لێپرسراوێكی ئاینیم ڕازی نەبووم لەو زۆرداریەی كە دەرهەق گەلانی ئێران ئەكرا بۆیە بەردەوام داری ڕژێم بووم و بەئاشكرایی نارەزامەندی خۆم دەرئەبڕی تووشی بەندیخانە بووم و بەر لە دوو ساڵ لە بەندیخانەی پەهلوی ساڵێك بەندكرام .

ئێستا ماوەی ئەوەم نیە باسی ئەو جەورو زۆرداریەی بەندیخانە بكەم ؛ بۆیە بڕیارمدا دژی ئەم ڕژێمە بوەستم هەتا ئەگەر ژیانیشم لەسەر دانابێ.

خرامە ژێر چاودێری و هەڕەشەیان لێكردم كە بمكوژن بۆیە ڕێگای ئاین و شەرەف و ژیانی سەربەستیم گرتەبەر بۆ ئەوەی هەڵس و كەوتی خومەینی بۆ هەموو جیهان ڕوون بكەمەوە كاتێ كە چوومە هندستان دوو مەبەستم هەبوو یەكەمیان ناسینی باپیرانی خومەینی دووەمیان پەردە هەڵدانەوە لەسەر زوڵم و زۆرداری خومەینی دەرهەق گەلانی ئێران .. لەوێ دەرگاكان لەبەردەما والابوون بۆ ڕیسواكردنی ئەم ڕژێمە چەپەڵە ..

ناوی باپیری باوكی خومەینیم زانی كە ناوی (جمار)ە .

وە دەربارەی هۆی پەناهێنانی بۆ عیراق ووتی :

هۆی هاتنم بۆ عیراق چونكە مەزارگە پیرۆزەكان لە عیراقدایە هۆی دووەمیشیان بوونی جەنگ لە نێوان عیراق و ئێران وام لێكئەدایەوە كە لەوانەیە گەلی عیراق وا بیربكەنەوە كە زانایان و پیاوانی ئاینی لە ئێران دوژمنی عیراقن بۆیە هاتم بە گەلی عیراق و سەركردایەتی عیراقی بڵێم من یەكێكم لە ڕۆڵەكانی ئێران دڵنیاتان ئەكەمەوە كە دوژمنكاری لە نێوان گەلانی ئێران و گەلی عیراقدا نیە هەروەها سەبارەت بە زانایان و پیاوانی ئاینیش تەنیا خومەینی دوژمنتانەو موسڵمانیش نیەو تۆسقاڵێك سۆزو غیرەتی نیە بەڵگەی زۆریشم هەیە دەربارەی نامرۆڤایەتی و ناموسڵمانیشی لەوانەیە ئێستا بواری شیكردنەوەم نەبێت .

هەروەها ووتی خومەینی لەسەردەمی ڕەزا شا كاربەدەست بوو ئەو ڕێگای لەبەركردنی عەمامەی ئەدا بە پیاوانی ئاینی هەروەها دووپاتی كردەوە زۆربەی پیاوانی ئاینیی دژی خومەینین بەڵام هیچ كامیان ناوێرن قسەبكەن چونكە شمشێر تیژەو لەوان بەهێزترە .

هەروەها ووتی :

سەر بە هیچ ڕێكخراوێكی سیاسی یا بەرهەڵستكاری سیاسی نیم بەڵكو سەر بە جیهانی ئیسلامیم بۆیە لە دەوڵەتانی ئیسلامیدا هەڵوێست ڕوون ئەكەمەوە .. یەكێك لە نێردراوەكانی خومەینی ئەبم و بۆ هەموو جیهانی ڕوون ئەكەمەوە كە شۆڕشی خومەینی مانای تاوانبارییە مانای جەورو زۆرداریە.

سەر لە هەموو وولاتانی ئەوروپا ئەدەم و ئاگر لە ئاڵای ئێرانی بەرئەدەم چونكە ئیسلامی نیە بەڵكو هندیە ..

ئەڵێم : باری عەسكەری ئێركردن لە ئێراندا زۆر ناهەموارە بەڵام سەرەرای ئەم بارە ناهەموارە گەلانی ئێران بەردەوامن لە خەبات و تێكۆشان دژی جەوری خومەینی و چاوەرانی ئەو ڕۆژە ئەكەن كە لەم ڕژێمە بۆگەنە ڕزگاربن .

هەروەها شێخ مصباح ووتی :

ئامۆژگاری خومەینی ئەكەم كە لە تەلەفزیۆنی ئێران دەربكەوێت و داوای لێبوردن لە گەلانی ئێران بكات و بڵێت من دەسەڵاتم دەوێست جا عەمامەكەی دا كەنێت ئەمە بۆی باشترە ئەگینا گەلی ئێران سورە لەسەر ئەوەی كە بە شەق و تێهەڵدان خۆی و دەست و پێوەندەكەی دەربكەن ئەو ڕۆژەش زۆر نزیك بۆتەوە .

مژدە بە گەلانی ئێران و كۆمەڵگای دەوڵەتی ئەدەم كەوا لەم زوانەدا نەمانی خومەینی ئەبینن .

هەروەها دووپاتی كردەوا كەوا گەلانی ئێران ڕازین بەچارەسەركردنی ئاشتیانە .. هەروەها ئەڵێت ئەو ولایەتەی كە خومەینی پەیرەوی ئەكات خواو پێغەمبەرو ئەولیاكان و پیاوانی ئاینیی پێی ڕازی نین كەعبە قبلەمانەو قورئانیش كتێبمانە ..

لە وەڵامی پرسیارێكی ترا ووتی نیازم وایە ئەم ساڵە زیارەتی كەعبە بكەم و خوتبەیەك بۆ موسڵمانان بخوێنمەوە .

نارەزایی خۆشم دەربڕم بەرامبەر ئەم ئاشوبەیەی كە دەست و پێوەندەكانی خومەینی لە كاتی حەجا ئەینێنەوە لە كۆتایدا سوپاسی گەل و سەركردایەتی عیراق كردووە سەبارەت بە میوانداریتی و پێشوازی كردنی .

ذكريات محمد حسن

جەنگاوەرەكانی كورد لە سیدەكان هەمووقوربانیەك بۆعیراقی مەزن

ئەمجارەشیان ، دوژمنی گومرا ، لە سیدكان ،دووبارە بە هەمان ڕوو ڕەشی كشانەدوواوە ، دوای ئەوەی عیراقیە دلێرەكان ، بەكوردو عەرەبەوە ، توانیان سنووری خۆشەویست لەچنگی دوژمن بپارێزن كە خەونی ڕەشی پێ دەبینین ..

لە سەنگەرەكانی سیدكان. جەنگاوەرانی كورد ئامادەبوونی خۆیان بۆ هەموو مانایەكی قوربانی دان دووبات كردەوە ...

● **جەنگاوەر رشید كان ناودەل ووتی :ـ**

لە سیدكان وبستمان دووبارە دەری خەینەوە كە عیراقی خۆشەویست هێندە بە ئاسانی نابێتە گۆڕەپانی دوژمن كە گەلێك خەونی پێوە دەبینی .... هەروەها ئەو ڕاستی یە دووبات كرایەوە كە هیچ شتێك نیە برایەتی كوردو عەرەب لە یەكتر بكات و مێژوو دەری دەبڕێ كە برایەتی كوردو عەرەب چەندە تۆنە .

● **جەنگاوەر جلال علی ووتی :**

من یەكێكم لەوانەی بەشداربە لە شەڕی سیدكان كردووە ، گەلێك شەڕەكانی تری ئەم ناوچەیە شەرەفمەند بووم بەوەی بەشداری پاڵەوانانەی بێ كە بەشداریم كرد ، وەبە وێنەیان كردو بەر پەچی شێوەیەك گەلانی ئێران كە گەلی كورد بەشداری دەچەوسێنتەوە بەتایبەتی لەو جەنگە مێژوو یەدا گەلی كورد ... بكات .

هەموو دەست درێژی نارەوای ڕژێمی ئێرانیان دایەوە كە زۆر بە هەڵەدا چووە ڕۆژێ لە ڕۆژان بتوانێ زەفەر بە پاڵەوانانی

عیراق بەرێت ..

● **جەنگاوەر انور احمد ووتی :ـ**

دوژمن دووبارە كە هێرشی هێنا ، لە خوێنی خۆیان گەوزان ، چونكە عیراقییەكان بە گیان و سامان ئامادەن بۆ قوربانیدان ،ئەوە بو ئەمجارەش لە سیدكان دۆڕان ، وانەیەكی ئەوتۆمان دایە دوژمن كە هەتا هەتایە بیری نەچێتەوە .. بێگومان جێی ئەو پەڕی شانازیشە چاوی خۆمان بینیمان كە دوژمن چۆن بەزی و ئەمەش باشترین موژدەیە بۆ گەلی عیراق ...

● **جەنگاوەر شهاب حاجی ووتی :**

هەموو لایەك دەزانێ كە ئێران لەم شەڕەیدا كە سەپاندویەتی یە سەرعیراق مەبەستی هەموو عیراقە بە كوردو عەرەبەوە .. بەڵام هەموو جارێ بێجگە لە شكستی و ماڵوێرانی هیچی تری بۆ نامێنێتەوە ، چونكە ئێمە لەسەر هەقین و لە پێناوی مافی ڕەوامان قوربانی دەدەین .

وێنەی غازی طلوب

● **جەنگاوەر عباس نجم ووتی :**

جەنگاوەرانی كورد لە شەڕی سیدكان و هەموو

● **جەنگاوەر اكرم خضر ووتی :**

عیراق ، وولاتی كوردو عەرەبە ، بۆیە كە پارێزگاری لێ دەكەین ، شەرەفی عیراق دەپارێزین ، بە تایبەتی ڕژێمێكی ئەزانی وەكو خومەینی كە بە هەموو

شیرپەنجەی منداڵبوون و

تیشکی لیزەر

لەم ساڵانەی دواییدا بەتداچوونێکی ئاڵۆزو تونوتیژ بەرپابوو ، لەنێوان ئەندامانی پزیشك ،لە لایەنگرو بەرهەڵستکەرانی تیشکی لیزەر وەکو باشترین چارەسەرکردن بۆ هەندێك لە جۆرەکانی شێرپەنجە ، لەمانەش ، شێرپەنجەی ملیمنداڵدان لە ئافرەتاندا ..

گۆڕینی
جلال صدیق صالح

چارەسەرکردنی ئەو جۆرە شێرپەنجەیە بە تیشکی لیزەر . لە ڕێگای گورزە تیشکێکەوە دەبێت لە سەرچاوەیەکی ووزە بەرزەوە بۆ بەشێکی نووش بوو لە شانەی ملی منداڵدان . جا تیشکی ناوبراو هەڵدەستێت بە لە ناو بردن و وێرانکردنی خانە نووش بووەکان لە ڕێگای بە هەڵمکردنی ڕێژەیەکی زۆر لەم ئاوە کە بەشێکی زۆر لە پێکهاتووەکانی خانەکانی شانەکەی گرتۆتەوە . .

تیشکی لیزەر ڕێگایەکە لە ڕێگاکانی نەشتەرگەری ، بەڵام چاکی و پەسندکردنی لەوەدایە ، کاتێك شوێنێکی لەشی بێ دەبڕدرێت ڕێگا نادات بۆ خوێن بەربوون چونکە خوێنەکە دەگیرسێنێتەوە ، جا ئەو کرداردش ڕاستەوخۆ دەگونجێت لەگەڵ چاك بوونەوەی نەخۆش بەکاتێکی کەم .

بەڵام لە ساڵانی حەفتاکان تاکو ئێستاش لە جیاتی تیشکی لیزەر (تیشکی لیزەر لەم ساڵانەی دواییدا دۆزرایەوە) ئامێرە گیرسێنەری سارد بۆ ئەو مەبەستە بەکار دەهێندرێت ، ئەو ئامێرەش شوێنێکی دیاریکراوی هەبووەو تاکو ئێستاش لە خزمەتکردنی مرۆڤایەتیدا بەردەوامە .

ئامێرە گیرسێنەری سارد لەشەستەکان لە لایەن پرۆفسۆری ئەڵمانی (کۆرت سین) دۆزرایەوە .. ئەو ئامێرە بەکار ـ دەهێندرێت بۆ چارەسەرکردنی خانە هەوکردووەکان ، لە ڕێگای پێدانی پلەی گەرمییەکی زۆرو بەنزیکەیی (١٠٠ پلەی سەدی) .. لە زۆر نەخۆشخانەکانی جیهان بۆنمونە (بەریتانیا) ئەو ئامێرە ، بە ئامێرێکی سەرکەوتووانە دەدرێتە قەڵەم شان بە شانی تیشکی لیزەر ... بەڵام گفتوگۆی زانایان لەوەدایە ئایا کام ڕێگا واتە تیشکی لیزەر یاخود ئامێرە گیرسێنەری سارد بۆ خزمەتکردن بەسندتر دەزانرێت ؟ لە کاتێکدا تیشکی لیزەر بەکار دەهێندرێت بۆ نەشتەرگەری چاو ، نەخۆشییە زۆر خایانەکانی لووت ، گەروو قورقوراگە .

تامیسك

کتیم ژ مە هەتە ، بکێماتی جارەکێ دژیانا خۆمدا ، تووشی ئەڤێ تەوشێ نەبوین . و دوور نینە دورستێ ڕۆژان ژ ماڵ دەرنەکەڤت بت ژبەر پەڤیێد لسەر لێڤێ پەیدا بوین .

فاضل عمر

ب کوردی دبێژنێ : تامیسك یان شەڤترسك هەلبەت ئەڤ هەردو پەیڤە نەکەرا ڤێ تەوشێ شرۆڤە دکەن نە وێ بخوە ، چونکی بەهرا پتر دگەل تایێ پەیدا دبن یان ژنشکێڤە دەما ژخەو ڕادبین دێ بینین تامیسکان لێڤ نەخشاندییە! ئەڤجا بابو باپیران هزر کرییە ، کەر مرۆڤی خەونەك خراب دبت ژ ترسێ ئەڤ پەقانە پەیدا دبن (!) لەو دگۆتنێ شەڤترسك و گەر ب تاییرا هاتبان دگۆتنێ تامیسك Herpes Simplex

ـ ئەرێ زانست چ دبێژت ؟

ڕۆهن و خویایە جۆرەك ڤایرۆسان ئەڤێ تەوشێ پەیدا دکەن ، دبێژنێ : Herpes Virus و ڤێ ڤایرۆسێ دو جوون (ڕەنگ) هەنە ، ڕەنگێ یەك تامیسکا سەرەتایی و تامیسکا ئەکەر Recurrent پەیدا دکەت و ڕەنگێ دو تامیسکێد شەرمەگەهێ پەیدا دکەت .

١ ـ تامیسکێد سەرەتایی :

ڤایرۆسی د پەردا کلمۆچییرا (الطبقه المخاطیه) دکەڤتە لەشی و برانییسا دەردمەندان (الحالات المرضیه) چو لێ دیار نابت ، ئەڤ زوو دتەومت ، لێ ل(١٠ـ٢٠) ساڵیێ ئەدووره تەوش پڕ جودابت و ڤێرا مشکوول کولیا دژوار (التهاب الجفون الحاد) ، دەڤ کولی ، یان هەودانا شەرمەگەهێ ببینین و ئەڤ یەکە هەڤتییەکێ ئەدکێشت ، هەر وەسا دبت تۆشبییێد لیمفێ (الغدد اللیمفاویه) ژی بگرت و تا دگەل بت .

هەژی گۆتنێیە ئەڤ ڕەنگە ل زارۆکان (دوور نینە) خودانکۆژ بت گەر زارۆکی Atopic Eczema هەبت .

٢ ـ تامیسکێد ڤەگەڕ :

زانا هزر دکەن پشتی تامیسکێد سەرەتایی ڤایرۆس ڤەدکشت . زۆر و ل دەمارەکی ئاکنج دبت (لێ ئەڤ چەندە هێژ گومانبەر ئەبویە) .

هندەك زانا ڕابون جهێ تامیسکێ بڕین (لێرە گەر ڤایرۆس خۆجهێ بست ناڤەگەڕتەڤە) . لێ پشتی چەندەکێ تامیسك لڕەخێد وی جهێ دیاربون و ئەڤە بو خوەکرن پشت کو ڤایرۆس ژجهەك دوور تێت و نە خۆجهییە .

کورتاسی (ملخص)یا چیرۆکێ ئەڤەیە :

ئێڤاری مرۆڤ ساخ و خۆشو گەش دچت سەر جهێ خوەو سپێدێ دەما ژخەو ڕادبت پنییەك سۆر بچەك وەرمتی وگەزگەزك ل لێڤێ یان کەپی پەیدا دبت ، پشتی چەندەکێ هندەك پەقێد بچووك لنك یەك ل سەر پنییا سۆر دیار دبن . ئەو شلەهییا تێ زوو زەر دبت و هندەك کەلیکێد بچووك ژ هشکبونا وان دمینن و لحەڤتییەکێ تاکو ١٠ ڕۆژان دکەڤن بێ شۆپ (ئشر) .

تامیسك گەلەك جاران لجهەکی دیار دبن و تامیسکێد کنار دەڤی و کەپیێ گەلەك ژێ کولدبن و دبنە ـ Impetigo بەهرا پتر دگەل بەرسیڤێ یان تایێ دیاردبن ئەخاسمە تایا نیمۆنیا Pneumonia هەروەسا تەحرا هەتاڤێ یان مەهك (خوون دیتن) ل نك ژنان دبنە ئەگەرا تامیسکان. و گەلەك جاران بێ ئەگەرەك دیار پەیدا دبن .

٣ ـ تامیسکێد شەرمەگەهێ :

ئەڤێ ڤایرۆسەك دی پەیدا دکەت ، دبێژنێ : ڕەنگێ دو ڤایرۆسا تامیسکان . ئەڤە ب کریارا سێکسی (تێك هەڕستن) دڤەگوهزت . ل زەلامی کولك ژ هندەك پەقان پێك هاتییە زوو سەرێ وان ڤل دبت و هلدوەرت . دوور نینە کۆمەك کولکێد بچووك بگەهن یەك و یەك مەزن پەیدا کەن .

چارەکرن :

تامیسك ب ئایودۆکسیوریدین Iodoxuridine چارە دبن ئەڤ دەرمانە ڤەزان و وەرارا ڤایرەسان دڕاوەستینت . هەژی گۆتنێ ئەڤ دەرمانە بێسۆدە کەر سێ ڕۆژ ب سەرڤە بۆرین .

* ژێدەر : ب دەستکاری ژ ڤێ پرتووکێ من داڕێشت ،

Boxburgh's Common Skin Disease - 4th ed. - P. 80 - 85.

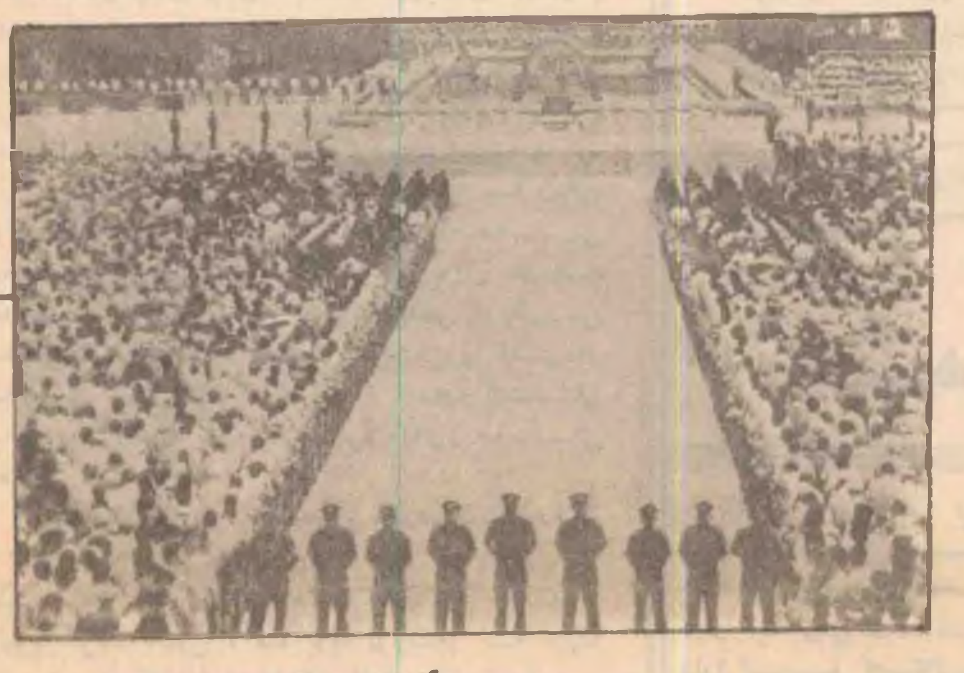

یادی ٤٠ ساڵەی بۆمبا ئەتۆمیەکەی

هیرۆشیماو ناگازاکی

هەفتەی ڕابووردوو گەلی یابانو گەلانی ئاشتیخوازی جیهان یادی ئەو تاوانە گەورە دڵتەزێنەیان کردەوە کاتێ ئەمەریکا بۆمبای ئەتۆمی بەکارهێنا دژی یابان لە ڕۆژانی کۆتایی جەنگی جیهانی دووەمدا لە ساڵی ١٩٤٥دا .

تاوەکو ئێستا چل ساڵ تێپەڕیوەو پاشماوە ناهەمووارەکەی هەرماوەو هەزارەهایان هاواری جۆرەها نەخۆشی ئەکەنو ڕێژەی تووشبوونیان بە نەخۆشی شێرپەنجە لە خەڵکی تر زیاترە .

پاش ئەو تاوانە گەورە هەموو ڕۆژێك ژمارەی ئەو خەڵکانەی داوای وەستاندنی پێشبڕکێی چەکی ئەتۆمیو قەدەغەکردنی ئەکەن لە زۆر بووندایەو دەنگیان بەرزئەکەنەوە بێ ئەوەی گوێیان پێبدرێت .

لەنێوان چەند چرکەیەکدا هەزاران کەس لەناوچوون کە بەشەقامەکاندا هاتووچۆیان ئەکرد یا لە باخچەکاندا گەشتیان ئەکرد یا لە کارگەکاندا خەریکی کاربوون یاخود لەماڵەوە بوون ٠٠هتد زۆربەیان بەگڕی ئەو گەرما بەهێزە سووتان کە هەموو جێگەیەکی گرتبوویەوە ، ڕایان ئەکردو هاوارو فیغانیان ئەگەشتە ئاسمان .

یابانیەك لە وتەیەکیدا بۆ نوێنەری خاچی سوور دەربارەی چۆنیەتی بۆمبا ئەتۆمیەکە وتی : لە ناکاودا تیشکێکی بەهێزی بەمەیی کاڵ لە ئاسماندا دەرکەوت ، لەگەڵیا جوڵانەوەیەکی ناسایی پەیدا بوو، بەدوایدا گەرماییەکی بەتینی خنکێنەر شاڵاوی هێنا کە هەرچی لە بەردەمیا بوو ئەیپێچایەوە .

هەموو ساڵێ دەیەها هەزاران لە هاوڵاتیانی یابانو نوێنەرانی وڵاتانی جیهان لە گەڵیاندا لە (٦)ی ئابدا لە گۆڕەپانی ئاشتی لە هیرۆشیما کۆئەبنەوە ، ئەو شارەی یەکەم بۆمبا وێرانی کرد ، بۆ یادکردنەوەی ئەو یادگارە ناخۆشو دڵتەزێنە بەو هیوایەی کە ئەوە دوایین بۆمبا بێت لە ژیانی مرۆڤایەتیدا .

لە نێوان ئامادەبووانی پاردا (جورج زابیلکا) قەشەی ئەمریکایی بوو کە پیرۆزبایی لە تاقمی فڕۆکەکە (ئینولا غای) کرد پێش ئەوەی بۆمباکە فڕێ بدەن ، لە دوانێکیدا دووپاتی کردەوە کە ماوەی ٢٠ ساڵە هەست بەئەتکو تاوان ئەکات ، هەموو ژیانیشی تەرخان کردووە بۆ بانگهێشتن بۆ بەکارنەهێنانی چەکی ئەتۆمی .

سەرژمێری زیانی بۆمباکان :

پێش ئەوەی بۆمبا ئەتۆمیەکە هیرۆشیما وێران بکات ٧٦٠٠٠ خانووی تێدابوو پاش کارەساتەکە ٦٣٪ی بەتەواوی وێران بوو بوو لە ١١٪ی شەقوبەق بوو بوو ، ٢٤٪ەکەشی وا شەقو عەیبدار بووبوو بەکەڵکی دانیشتن نەدەهات .

بەڵام خانووەکانی ناگازاکی ئەگەیشتە ٥١٠٠٠ خانوو بۆمبا ئەتۆمیەکە ٢٥٪ی لەناوبردو بوون بە خۆڵو شوێنەکەشی دیار نەماو ١١٪ی خانووەکان شەقوپەق بووبوون .

ژمارەی دانیشتووانی هیرۆشیما کاتی تەقینەوەی بۆمباکە نەزانرەوە ، بەڵام هەندێ وای دائەنێن کە ٣٥٠ هەزار کەسی تێدابووەو هەموو تیشکیان بەر کەوتووە .

٢٨٠،٠٠٠ کەسیش لە ناگازاکی بەر تەقینەوەکە کەوتبوون ٧٤٠٠٠ کەسیان لە کۆتایی ساڵی ١٩٤٥دا مردن ٣٠٠ هەزار هاوڵاتیش لەبەرئەوەی بەر تیشکەکە کەوتوون زۆربەیان هاواری جۆرەها نەخۆشی ئەکەن ، ڕێژەی تووش بوونیان بە نەخۆشی شێرپەنجەش لە خەڵکی تر زیاترە لە نەخۆشییەکانی تر .

ـ جارلس سوینی فڕۆکەوانی ئەمەریکایی کە فڕۆکەوانی ئەو فڕۆکەیە بوو بۆمباکەی فڕێدا ئێستا تەمەنی ٦٥ ساڵە ئەڵێت :

هیوام زۆرە کە تەنها ناوی من بمێنێتەوە لەسەر لاپەڕەکانی مێژووو یەکەمو دوایین پیاو بم بۆمبای ئەتۆمی فڕێ داتە سەر هاورەگەزی خۆی .

سوینی لە وەسفی ئەوەی بینیویەتی ئەڵێت : پاش ٥٢ چرکە لە فڕێدانی بۆمباکە ڕابوورد هیرۆشیما ونبوو لەژێر هەورێکی زۆردا لە ژێریا ٧٨ هەزار هاوڵاتی کەوتنو لەسەدا ٦٠٪ی ماڵو دامودەزگاکانی وێران کرد٠٠ ڕەنگی ئاسمانیش بوو بە ڕەنگێکی شینی بریسکەداری مەیلەوسپی ٠٠ هەندێ

بروانە ل ١١

ئامادەکردنی
هێرش محمد امین

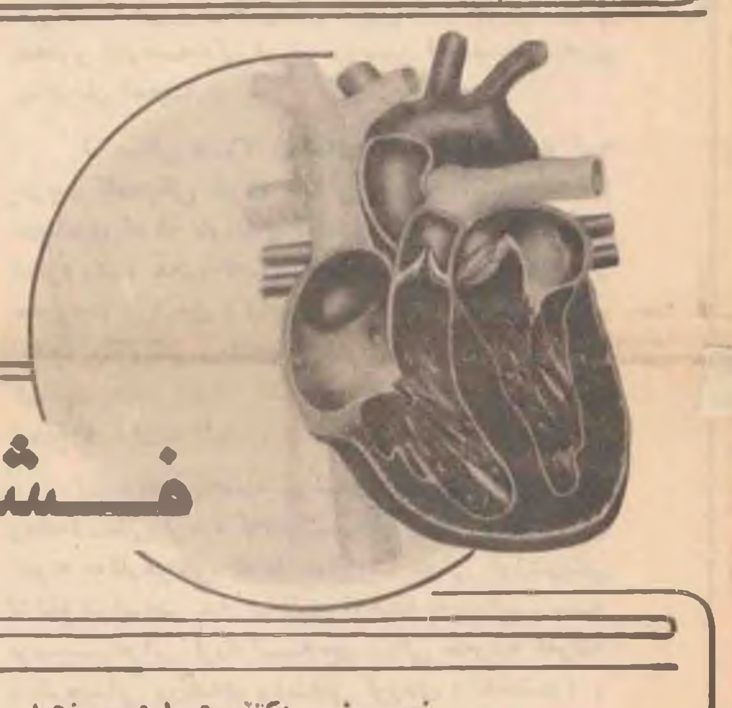

فشاری خوێن

نوسینی دکتۆر هیوا عمر احمد

مەبەستمان لە فشاری خوێن Hyper tension بەرزبوونەوەی پەستانی خوێنە ، کە نەخۆشییەکی نوێیە لە کۆمەڵەکەماندا . بە نەخۆشی کۆمەڵە پێشکەوتووەکان دائەنرێ ..

فشاری خوێن کاتێ ئەنجام دێ کە پەستانی خوێن لە (١٢٠ـ٨٠ ملم جیوە) بەرزتر بێ . هەرچەندە ئاسایی بە پێی تەمەن ئەگۆڕێو ئەتوانین پەستانی خوێنی (١٤٠ـ٨٠ یان ١٤٠ـ٨٥)بە ئاسایی دابنێین لە (٦٠ـ٧٠) ساڵیدا . ئافرەت پتر لە پیاو بەرگەی فشاری خوێن ئەگرێ .

هەندێ جار خەستی خوێنیش ئەبێتە هۆی فشاری خوێن . هەموو جۆرە هەڵچوونو هەژانێکی دەروونیو سۆز کار ئەکاتە سەر چالاك بوونەوەی کۆئەندامی سیمپەساتیك Sympathatic . کە لێدانی دڵ خێرا ئەکاو ماسولکەی بوری خوێن گرژ ئەکاو بەمە هێندی خوێنی

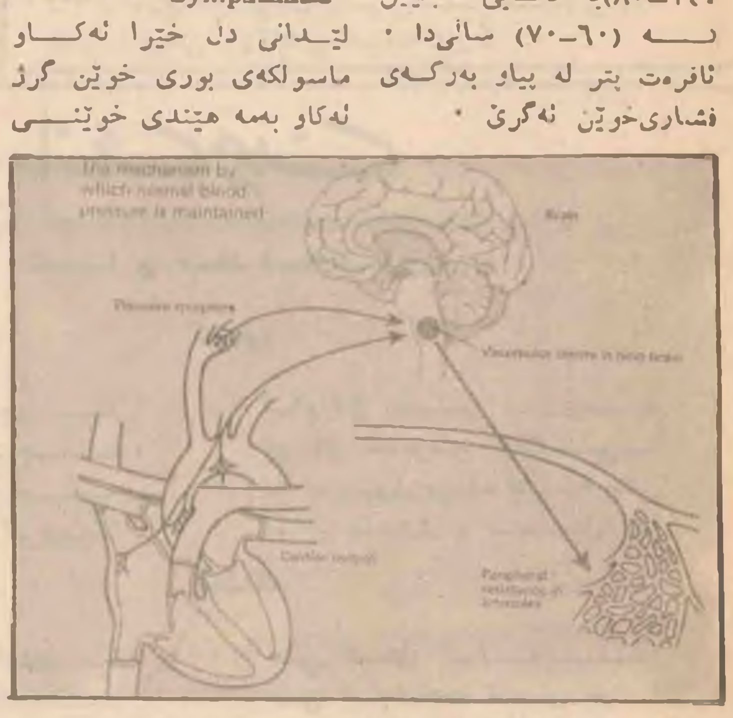

بەستانی خوێنی مرۆڤ لەسەردوو لایەن بەندە :

یەکەم : هێندی ئەو خوێنەی دڵ لە خولەکێکدا پەمپی ئەدا .

دووەم : هێندی بەرگری بوریو بوریچکەو موولوو لە کانی خوێن بۆ ئەو تەوژمە خوێنەی پیا تێپەڕ ئەبێ .

بەمپ دراوی دڵو بەرگری بورییەکانی خوێن زۆر ئەبێ و فشاری خوێن لە کاتی هەڵچوونو هەژاندنەکەدا دروست ئەکات .

هۆیەکی تر بەرزبوونەوەی ئاستی هەندێ ـ هۆرمۆنی وەکو نۆرئەدرینالین Noradrenaline . کە لەسەر گورچیلە گلاندەوە دەرئەدرێو لە بوونی زیادە گۆشتی ئەم گلاندەدا بە شێوەیەکی فراوانو بەردەوام دەرئەدرێو ماسولکەی بۆری خوێن گرژ ئەکاو پەستانی خوێن بەرز ئەکاتەوەو بەلابردنی ئەم زیادە گۆشتە، فشارەکە نامێنێ .

نەخۆشییەکانی گورچیلە هۆیەکی سەرەکی فشاری خوێنن ، گورچیلەی نەخۆش مادەی ـڕێنین ـ Renin دەرئەدات کە لە خوێندا ئەبێ بە مادەیەکی تر ئەنجیوتێنسین (Angiotensine) کە بۆریچکەکانی خوێن گرژ ئەکاو فشاری خوێن دروست ئەکات .

مادەی (ڕێنین) لە زۆر نەخۆشی گورچیلەدا دەرئەدرێ ، بەڵام کە میان چارەسەری بنەڕەتییان هەیەو تەنیا تەسك بوونەوەی خوێنبەرێ گورچیلە بە نەشتەرگەری چار ئەکرێ .

نیشانەکانی : نیشانە سەرەتاییەکانی فشاری خوێن بریتییە لە (سەرئێشە ،گێژبوون ، سەرەخولێ ، بێخولکی ، ماندوویی ، باش نەخەوتنو بێ خەوی .

بەڵام زۆر جار فشاری خوێن بێ نیشانەیەو لە پڕ بە ڕێکەوتی دەرکەوتنی یەکێ لە ماکەکانی یان لە کاتی پێوانی پەستانی خوێندا دەرئەکەوێو بە پێی ئەم پێوانەیە ئەکرێ بە سێ قۆناغەوە ،

١ ـ فشاری سوکی خوێن : پەستانی نزمی خوێن (ژێر Diastolic لە (٩٠ تا ١١٠ ملم جیوە)یە.

٢ ـ فشاری مامناوەندی خوێن : پەستانی نزم لە (١١٠ـ١٣٠)ملم جیوەیە .

٣ ـ فشاری سەختی خوێن : بەستانی نزم لە (١٣٠ملم جیوە) زۆرترە .

فشاری مامناوەندیو سەخت ماکیان زۆرەو کار لە زۆربەی ئەندامەکانی لەش ئەکەن وەك :

١ ـ ماکەکانی لە چاودا : وردە وردە بەرچاو لێل ئەبێو دوور نییە لە پڕ

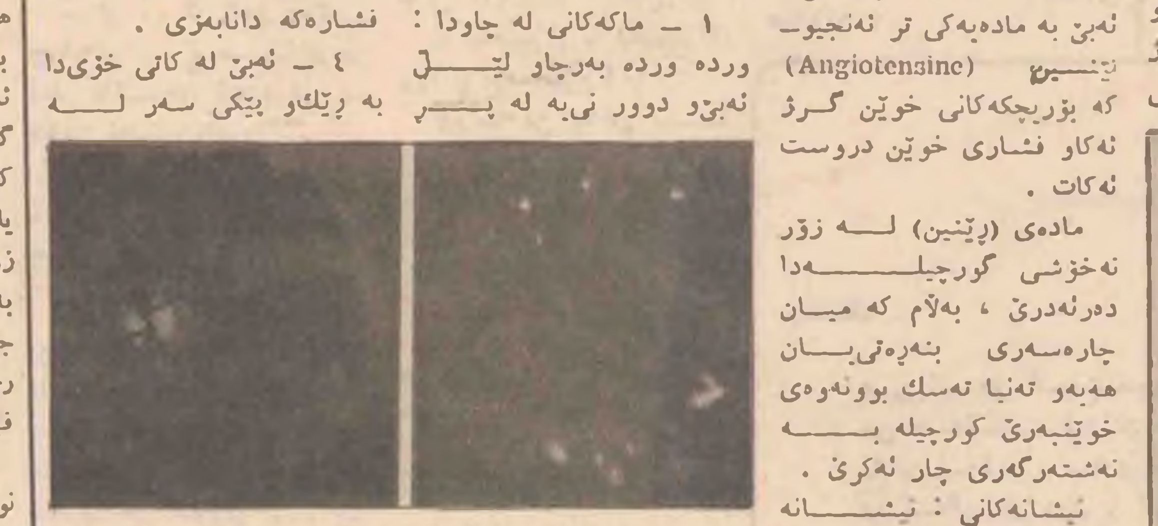

نەخۆشەکەکوێر بێ .

٢ ـ لەسەر گورچیلە : ئەبێتە هۆی لە کارکەوتنی گورچیلەو نەخۆشەکە زۆر میز ئەکاو چەند جاری بە شەو هەڵئەسێ بۆ میزکردن.

٣ ـ خوێن بەربوونی لووت ، موولەکانی خوێنی ناو لووت ئەتەقێنێ .

٤ ـ لەسەر کۆئەندامی دەمار : وەك گێژبوون ، ڕشانەوە ، سەرئێشە ، بورانەوە ، بێ هۆشبوون ، خوێن بەربوونی ناو مێشکو ئیفلیج بوون بگرە مردن .

٥ ـ لەسەر دڵ : دڵ گەورەو ئەستور ئەکات ، کارەکەی سست ئەکاو مرۆڤەکە ئەبورێنێتەوەو تووشی سنگەدڕ ـ (الذبحه الصدریه Angina pectoris ی ئەکات .

چارەسەر : چارەسەری فشاری خوێن وەك نەخۆشیـ بە کۆنینەکانی تر زۆرتر لەسەر نەخۆشەکەو گوێ ڕایەڵی بۆ ئامۆژگاری پزیشك وەستاوە .

١ ـ ئەبێ بە تەواوی خۆی بە ئامۆژگاری پزیشکەوە ببەستێ .

٢ ـ ئەبێ لە درێژیو ناخۆشی چارەکە بێ هیواو بێزار ئەبێو بزانێ کە وەکو هەموو نەخۆشییەکی تر چارەی هەیە .

٣ ـ ئەبێ لە خۆراکدا خۆی لە سوێریو چەوری بپارێزێ ، خوێ نەخوا ، تا خوێی لەشی زۆرتر نەبێو فشارەکە دابەزێ چەوری نەخوا ، تا چەوری خوێنی بەرز نەبێتەوە ، دەتا زۆرتر لە بوری خوێندا ئەنیشێو تەسکتری ئەکاتەوەو فشارەکە دانابەزێ .

٤ ـ ئەبێ لە کاتی خۆیدا بە ڕێكو پێکی سەر لە پزیشك بداتەوە بۆ پشکنینو پێوانی فشارەکەی .

٥ ـ ئەبێ لە کاتی خۆیدا ئەو دەرمانانە بە ڕێكو پێکی بخوا کە پێی ئەدرێ .

سەرچاوە :

1- The Human Body by Paul Lewis 1982
2- Davidson's Principle and Practice of Medicine by John Macleod London 1981

Institut Kurde de Paris

پرسیارێكی ڕەوا
وەڵامێكی نیوەچڵ

د. ئیحسان فوئـاد

نووسەرو بەهرە

بەلزاك (١٧٩٩–١٨٥٠) یەكێكە لە چیرۆكنووسە فەرەنسییە هەرە بەناوبانگەكانی سەدەی نۆزدەم ، خاوەنی گەنجینەیەك چیرۆكی هەرە بەرزە – چ بە بەرهەم ، چ بە هونەر – خاوەنی ڕێبازێكی تایبەتی پایە بلندە . ڕۆمانەكانی بەلزاك دادەنرێن بە تۆمار كردنێكی هونەری ووردو سەرنج ڕاكێش بۆ بەسەرهاتەكانی ئەو سەدەیەی بە هۆی زنجیرەیەك گۆڕانكارییەوە ڕووی هەموو زەمینی گۆڕی بە تایبەتی پاش شۆڕشە مەزنەكەی ساڵی ١٧٨٩ ی فەرەنسا .

لە پاش درەوشانەوەی ئەستێرەی بەختی (ناپلیۆن) شەڕو شۆڕو داگیر كردنەكانی ئەوژمێكی بەهێزی نەتەوەیی لە وولاتانی ئەوروپادا بەرپا كرد . ڕۆمانەكانی بەلزاك تۆمار كردنێكی هونەریی ڕووداوە مێژوویی یەكانی سەردەمەكەیەتی ؛ ئێمە بە خوێندنەوەی مێژوو دەتوانین بزانین چی قەوماوەو دەزانین هێرشەكان چۆن بوونو چەند درێژەیان كێشاوەو هۆی ژێركەوتنو سەركەوتن چی بووەو چۆن بووە ؟ بەڵام ناتوانین بزانین دڵو دەروونی میللەت بەم هەموو ڕووداوە مەزنانە چەند جوولاوە ؟ هەستی دایكان چۆن بووە ؟ منداڵان چییان كردووە ؟.. هتد ..

مێژوو لە دەرەوە وێنەكان دەكێشێ بە زمانی زانستو ئابووریو شێوازێكی دوور لە هەستی بەكەتنیو شەخسی دەیەوێت ڕاستییەكان بخاتە بەرچاو . هەرچی ئەدەبە دەچێتە ناخی قووڵی خەڵكییەوەو دەیخاتە بەرچاو ، مێژوو گشتییەو بەپێی بەرنامێكی تایبەتییە ، ئەدەب كۆششێكی بەكەتنیو تێكەڵە بەهەستی خاوەنەكەیو هەستی خەڵكی .

بەلزاك خاوەنی قسەیەكی وورده كاتێك دەڵێ:

«نووسەر دەبێ بەناو بەرداشەكەدا تێ پەڕێت»..

دیارە مەبەست لەم بەرداشە بەرداشی زەمانەیەو گیرو گرفتەكانیتی ، سا بۆیە نووسەر كە پێیدا تێپەڕی یان ئەوەیە دەیهاڕێو ناوی دەسڕێتەوە ، یان ئەوەیە لەم سەرەوە دەچێتە ناو دەمی ئەم ئاشەوەو لەو سەرەوە بە برینداری دێتەوە دەرێ ، بەڵام زاڵ دەبێت بەسەر كێشەكانداو لە بەرهەم دانان ناكەوێت .

هەموو نووسەرو شاعیرێكی بە بەهرە لە گێژەڵوكەی كێشەكانی ژیاندا دەیان بەرهەڵستی دێتە بەردەم ؛ هێرشی ناڕەوای دەبرێتە سەر ، بەرهەمەكانی لە ناودەچن ، تووشی برسێتی ، تینوێتی ، ئازارو چەرمەسەری هەموو جۆر دەبێت ، جاری وایە لەباتی خامە بە نووكی قامیشو بە خوێنی خۆی لەسەر پارچە مقەبایەك وكاغەزێكی پەڕپووت لەسەر دیوار ، لەسەر لەپی دەستیو لەسەر هەر شتێك دەستی بكەوێت یان لە ناخی دڵو دەروونو مێشكیدا هەر دەنووسێت ، بەڵام واز لە نووسین ناهێنێت .

ئازار دەكێشێ ، بەڵام وورە بەرنادات ، دەخرێتە زیندان بەڵام كۆڵ نادات ، بگرە لەمەش زیاتر لەوانەیە لەسەر بەرهەمێكی ڕووی بە ڕووی مەرگەوە بێت لە لایەن چەند بەكرێ گیراوێكی گەوجو نەفامو خوێڕیو چەپەڵەوە . بە كورتی نووسەرو شاعیر چارەنووسی ژیانی دەربڕینی هەستی خۆیو هەستی خەڵكییە ، هەڕەشەو كوڕەشەی بەرەی تاریكی لە بەجێهێنانی پەیامەكەی لانادات بە مەش ژیانی مرۆڤایەتی ڕازاوەترو بەپێزتر دەكات . جیهانی كە بێبەش بێت لە چەشكە ئەدەب جیهانێكە ووشكو دڕندەو پایە نزمە .

(حەمدی صاحبقران) شاعیری ناسراوو مەزنی كورد لە ڕۆژانی جەنگی یەكەمدا . لە سەردەمی گرانیو سەنەر بەرلكدا تەواوی دیوانی هۆنراوەكانی سووتاو لەناوچوو بەڵام لە ڕێرەو لای‌ئەداو ئەو بەرهەمە مەزنەی هەیە كە خوێندەواران شارەزاین (قانع) ئەو شاعیرە میللییەی لە سەرانسەر لادێكانی كوردستاندا هۆنراوەكانی دەماو دەم دەڵێنەوەو دڕانەكەی بەرناكەوێت لە هەژارترین بارو دۆخدا ژیاوە كەچی لە هەموو جرێكەیەكی ژیانیدا بیرێكی شاعیرانە خەیاڵی دەگرتەوەو پەیتا پەیتا هۆنراوەی جوانیو كۆمەڵایەتیو عیشقی نیشتمانی پاكی دەر دەبڕێ .

كەواتە بەهرە لە لای شاعیرانو نووسەران هێزێكی پاڵ پێوەنەری مەزنە ، كە لە هیچ بارو دۆخێكدا بەتەواوی ووشك نابێ ، لە خاوەنەكەی جیا نابێتەوە ، مەگەر ئەوەندە نەبێ كە ئەم بەهرەیە جاروبار پێویستی بە پشوودانو خۆ كۆكردنەوەیە ، نەك بە نیازی وێستان یان گەڕانەوە بەرەو دوواوە ، بەڵكو بە نیازی خۆ ئامادەكردن بۆ هەنگاو نانی مەزنترو گەورەترو بڵند بوونەوە بۆ پلەیەكی هونەری گەشترو باڵاتر .

بەغداد : ١٦–٧–١٩٨٥

وردەكارییەك لەسەر وشەی
خەریتەو زانیاری خەریتەسازی دا

○○○

● غفور میرزا كریم ●

لە بەرەبەیانی مێژووەوە مرۆڤ بۆدابین‌كردنی پێویستیەكانی ژیانی شان‌بەشان لەگەڵ شەپۆلی هەڵچوی خواستی مێژوو و پێشكەوتنی ڕۆژگاردا بێووچان مامەڵەو هەڵسوكەوتی لەگەڵ‌وشەدا كردوە . هەندێ جار لە جێگای وشەی سواوو مردوو بەجێماو لە كاروانی پێشكەوتنی مرۆڤایەتیدا وشەی تازەی گورەی زیندوی پڕ بە پێستی گۆڕانی نوێی دارشتوەو داهێناوە وەهاویشتوتە ناو ووشە گەلێ گونجاوی فەرهەنگی زمانەوە كە لە ئەنجام دا ڕێڕەوی ئەوەستاوی زمانی بەرەوپێشو بە پێزو دەوڵەمەند كردوە .

لەبەر ڕوشنایی ئەم ڕاستیەدا بەپێی یاساو بەیرەوی ژیان كاروانی ئەسرەوتی شارستانیەتو پێشكەوتنی مرۆڤایەتی زۆر ووشە گەلێ كۆنی لە بازاڕی زمانەوانی دا لە كارخستوەو بێچاویتەوە وەهاویشتویەتە ناو موزەخانەی مێژووەوە كە مەگەر هەر بۆ یادگار بۆ نموونە بیخاتە بەرچاو بیهێنیتەوە .

پێچەوانەشەوە زۆر ووشە گەلێ تری پێویستیو سازو گونجاوی نوێ داهێناوەو وەبازاڕی زمانەوانی پێی گەرمو دەوڵەمەند كردوە ئیتر ئەم گۆڕانكارییە لە زمان دا بەسەر زمانی گەلانی جیهاندا ڕویشتووە كە شووێنەواری زیندوی ئەمرو لە هەموو زمانەكاندا بە زەقی بەرچاو ئەكەوی .

كورد واتانی مشتی نموونەی خەرواریكە . جا با ووشەی خەریتەی زمانی عەرەبی بە نموونە بهێنینەوە ، با بەریشە مێژوویەكەیدا بچینە خوارەوە تا بە دروستی كاتو چەرخی دارشتنی ئەم ووشەیەو داهێنانی وەهاتنی بو ناو زمانی عەرەبیو بلاوبونەوەی بزانین وە ڕوون بكەینەوە .

جوغرافیاناسانو مێژووناسانی كۆنی ئیسلامو عەرەب وەكو مسعودی ، جیهانی ، ئیبن خردازبە ، عوزری ، ئیبن حوقل كیماكی ، قردی ، یعقوبی ، منجم ، بصری ، ئیدریسی لەناو نووسینو كتیبەكانیاندا ووشەی خەریطە نابینیت نابەتە بەرچاو بەپێچەوانەوە لە جیاتی ئەم ووشەیە ووشەی « مساحة الارض » واتە ڕووبەری زەوی یا وێنەو نەخشەی زەوی بەكارهێنراوە .

سەرەتای شۆڕشی پیشەسازی سەرهەڵدانی چینی سەرمایەداری پساندنو ڕوخاندنی پەیوەندیە رزیوەكانی كۆمەڵگەی دەرەبەگایەتی خشتی بناغەدانانی شیرازەی پەیوەندی نوێ كۆمەڵایەتی بارودۆخیكی گونجاوو هەلومەرجیكی دیاریكراوی بە سازی بۆ ئیكرا دیاردەو داهێنانی تازەی لە هەموو مەیدانەكانی شارستانیو پێشكەوتن‌دا ڕەخسانو هێنایە دیی .

جا لەبەر ئەوەی ئاسوی پێشكەوتن وە سەرەتای لە دایك‌بوونی دیاردەو داهێنانە نوێكان لە بەریتانیا (لانەی شۆڕشی كروهویل بەبیانی ماگناكارتە) پێش هەموو ولاتەكانی تر دەركەوتو هاتە كایەوە بویە ئەم ولاتە بەپێشڕەوی ولاتە سەرمایەدارەكان وەبەبنكەی زۆر لە داهێنانو پیشكەوتنی نوێ ناوی دەركردوو ناسرا .

ووشەی خەریتە ووشەیەكی داریژراوی نوێیە پەیوەندی بە بارودۆخی سەرهەڵدانی سیستەمی سەرمایەدارییەوە هەیە . بو یەكەمین جار لە ساڵی ١٥٧١ لەناو فەرهەنگی زمانی ئینگلیزیدا ووشەی (كارت) « تشارت » كە بەمانای خەریتە دیی هاتە ناو ووشە گەلی زمانی ئینگلیزیەوە وەجیگای تایبەتی خوی‌گرت بەتایبەتی لەو كاتەدا كومەلگەی ئینگلیزی بەرەو باوەش‌گرتن بە سیستەمی سەرمایەداری دا هەنگاوی ئەنا وەبەگوروگوڕمیكی دیاری‌كراوەوە جلەوی بازرگانی جیهانی ئەگرتە دەست وەبو داگیركردنی بازاڕەكانی جیهانی تەقەلاو كوششی ئەكرد بویە پیویستی بازرگانی زۆر ووشەی داهێناو كە یەكی لەوانە ووشەی خەریتەیە .

ریشەی ووشەی كارتو تشارت ئەگەرێتەوە بو دوو ووشەی) خارطس) ولاتینی (كارد) یا « شارتا » كە ماناكەی بریتیە لە پارچەیە گەلای (بەردی) ئەم گەلایەی كە مرۆڤی كۆنی میسر لە گووی ڕووباری نیل یا سومەریەكانی خوارووی عیراق لە هۆرو زەلكاوەكان‌دا بو یەكەم جار پێش هەموو كەرەسەیەكی تر بو نووسین لەسەری بەكاریان ئەهێنا .

لە ساڵی ١٦٠٥ ووشەی تشارت بریتی بو لە پارچە كاغەزیكی خری دابەش‌كراو بە ٣٢ خەت ئەم خەتانەی كە لە ناوەندی كاغەزەكەوە دەستی پێ‌ی ئەكرد كە هەریەكەیان بەرەورووی قبلەنما ئەچوو هەروەها ووشەی (ماب)ی ئینگلیزی لە ساڵی ١٥٢٧ وەكو ووشەیەكی كورتكراوی لاتینی مابا هوندی بەكار ئەهات كە ماناكەی بریتییە لە (وێنەی زەوی) .

ئیتر بەم چەشنە ووشەی خەریتە كەوتە ناو زمانەكانی ترەوە كەلەوانەش زمانی عەرەبی‌یش كەوتە بەكارهێنانی كە لە دوایی‌دا زمانی كوردی‌یش تا ئەم دوایەش هەر بەكاری ئەهێنا بەم‌دوایە نوسەرانی كورد لە جیاتی خەریتە كەوتنە بەكارهێنانی ووشەی ڕەسەنی كوردی (نەخشە) .

هەروەها خەریتە لە ووشەیەكەوە بەدرێژایی ڕوژگارو پێویستیەكانی ژیانو پێشكەوتن چوە قالبیكی زانیاری هاوچەرخەوە بویە ئەمرۆ مرۆڤ چ بو خاندبەرە دروست‌كردن چ بۆ زەوی پێوان چ بو گەشت‌كردن بە ولاتان‌دا چ بۆ ڕویشتن بەناو دەریا فرین بە ئاسمان دەگەیشتینە ناو مانگو ئەستیرەكان كەڵك و سوود لە خەریتە وەرئەگرن وەبۆ ئاسان‌كردنی گوزەرانی ژیانو دابین‌كردنی وەپێویستیەكانی بەكاری ئەهینن .

بەم چەشنە خەریتە لە چەرخی ئەمرۆ دا وەكو بەشیكی زانیاری لە دانشگاو زانكوكانی جیهانی‌یدا بە دەرس ئەخوینریت وەدەرچوانی وەكو پسپۆڕو زانا زانیاری تایبەتی‌یان بو پێشكەوتن وە شارستانیەتی مرۆڤایەتی ئەخەنە كار .

كورتە چیرۆك

تە ... نەگوت ؟!

نقیسینا   شعبان مزیری

باغچێ كەسكە .. ڕۆژێ تیرۆژكا خو یاڵسەر بەلاڤەكری چ تشت دناڤدا دیار نینە ژبلی هندە سیبەرا دارا نو كەسكاتیێ . ڕوینشتنە بن سیبەرا دارەكێ .. بایەكی نەرم دهات دەمژمێر .. (١٠) دەهێ سپێدێ بۆ ..

– نـاخفتنـەك ... سوحبەتەك .

– چ باخڤم ؟.. چ بێژم ؟ دلی منێ پنگیایە ژ كول و خەمێت ڤێ دنێ .

– بۆ من بێژە – هندەك ژوان كولا دارێژە .. دا ئەز و تو پێكڤە دناڤدا بسوژین.

«ئاخینكەك هەلكێشا ... دلێ خۆ هینكر و گۆت»

– ئەم ل‌كیرێنە .. ژ كیڤە دەست پێبكەم .. كیش پەری ڤەكەم .

«جاڤێت خۆ ئێخستنە ناڤ جاڤێت هەڤالا خۆ گرنژینەك لسەر لێڤا پەیدا بۆ ..

– لاوو .. تۆ گەلەك هزرا دكەیێ ؟.

– چەوا هزرا نەكەم ... ئەڤرۆ ئەزێ قەیدو بەندكریمە دزیندانا ڤیناتەدا .. ئەز مرۆڤەكێ نەمەلەڤانم ئەڤرۆ دبەحرا جاڤێت تەدا خەندقی‌مە نوزانم .. چەوا خۆ داهێلمە دەریایا دلێ‌تە ... هیڤیا ژینا خۆ بجهبینم .

هژ یارێ .. هەرو هزار داڤێت هزرانا ئەزێ دئەهینم ب برجانە .. هزار ڕۆژندكا درێژم ب ڕۆناهی‌یا جاڤێت‌تە ..نوزانم كانێ ئەزێ ساخم یان مرین نە ئەشارتیمە ... جاڤێت‌تە .. وەكی ڕۆژێ تیرۆژكا خۆد دەنە من دونیایێ بۆ من ڕۆن دكەن ؟

«كرنژی و گۆت .»

– تە چ دڤێت بژتە بێژم ..؟.

– خۆشنڤیا من .. تو گەلەك من ئیزا ددەی «جاڤێت وان هەردووكا كەفتنە ئێك .. مانە سێرو حێبەتی .. بێ‌ئاخفتن ...

– تو دزانی .. تو چەند دلی من دئێشینی دگەل هندێ تو ژ بیرا خۆ د بەی. ئاگرێ ئەڤینا دلێ مندا ..

تو نوزانی .. نوزانی ... جانێ ئەڤیناتە چەندا گەش‌بووی ددلی مندا .

هیڤیا من .. هیڤیا پاشە ڕۆژەكا نوی‌یە .

– تو گەلەك هزرا دكەی لاوو . هەما من ژبیرا خۆ بە .. من ژبیرا خۆ بە .!

– تو چ دبێژی ؟.. چەوا ..چەوا !! مابارییا بچویكایە «كرەكەنی .. كەنیەكا تەزی .. لدەڤ پەیدا بوو ..»

«كوركی ددلێ خۆدا گوت ..»

«بۆ ناكەتە كەنی .. ما هەكە دلێ من ڤەكەت ئو بسەرێ خۆبكەتێ ژنوبكا دێ زانیت كانێ .. چەندی بریندارە . بەلێ هایێ نینە ..»

– تو .. تو كچێ وەكی چیایەكی .. چ سەرخۆ دیار ناكەی ئێشەوی .. هەتێ ئەڤینێ نادەیێ ..

– ئەز حەز ئەڤینی‌یێ ناكەم .. نوزانم كانێ ئەڤین چیە ؟.

– ئەڤین ژیانە .. ژیانا بێ ئەڤین .. نەژیانە ..وەكی دارەكا بێ بەلگ و سیبەرە .

«بێ‌دەنگ بۆن .. كوڕك. چۆ دبەحرا هزرێت خۆدا سەرێ خۆ شۆڕكر ... ب تبلێت خۆ یاری‌كرن .»

– جارەكا دی تە هزر كرنەتە ؟.

– چەوا هزرا نەكەم ؟.. تە ئەز كوشتم .. تو بخودیكی كا بۆمن ڕاست بێژە .. بێژە .. تۆ هەر لسەر ئاخفتنا خۆ یا بەراهیكێ‌یی .. یان لێڤە بۆی .؟!

«گرنژی .. گرنژینەكا جوان .. لدەڤ پەیدا بۆ.. ڕێی‌بێ وی سۆربۆ .. دێمێ وی كەش بوو .. نیشانێت گرنژینێ و ڕازیبینێ لدەڤ دیار بۆن . بەلێ ئەناخفت خۆ بێ‌دەنگ كر چاڤێت هەردووكان كەفتنە ئێك .. تۆ دبێژی ئەڤە سەرێ شەش هەیڤایە ئێك و دوو نەدیتی .

كوڕكی ددلێ خۆدا گۆت:–

«خودێ هەوارا من تویی .. ئەز چ بۆڤێ بێژم.. باڕاست ژ دەڤێ وێ نادەركەڤیت» .

– بۆ .. ناناخفی .. ئەڤینا مە .. داستانەكە .. چیرۆكەكە جیڤانۆكەكە .. هزانەكە .. هێش یالسەر لێڤێت‌تە ... تە ئەز شێت‌و هار كرم .. نوزانم كا كەنگی دێ بێژی و بۆ ژیانا من بەر پەرەكێ نوی ڤەكی !!..

– نەشێم .. نەشێم !! نوزا چ بۆتە بێژم ؟

كوڕێت ڤێ جاخێ نە جهێ باوەرێ نە .. ترانێت خۆ بكچا دكەن .. بەلێ دڤێن دەمێ خۆ ببۆرینن دگەل كچا ..

– زالم هێش تۆ ئەڤینا من نوزانی .. یا ئەو چ بەیمانە من دایەتە .

– تۆ بۆچی هەمی تشتا دبەبەنك خۆ ڤە ؟.. من بەحسێ تە نینە .

– كچێ ئەز گۆشت و خوینم .. نەئاسنم ..بەس دلی من ب سۆژە كول و دەردا برێژە . ئەڤینا ڕاست بۆ من بێژە .. بەیڤێت تە.. كەنیا تە.. دلێ من هنجنی‌و برتكاند . .

«هش بوو .. ئاخفتن ژێ نەهات – هەردوو بێ‌دەنگ بوون .. جاڤێت وان كەفتنە ئێك بیهنەكا خۆش .. هژسا بۆراند .. دوان دەمادا ... جاڤێ وی ب دەمژمێری كەفت دیت كو یا بۆیە «ئێك‌كێم دەه» ئینا گۆت دابچین بۆ دەرنگ هەر دوو ڕابوون .. دانە ڕێكێ .

– تە .. نە گۆت كچێ ؟!

– «گرنژی» چ ...!!

– نوزا چ !! خۆ خەشیم دكەی !.

– ... نە ... «ئەز گوڕژی» .

– دێ بلا .. ئەزێ دێ خەباتێ كەم . هەتا دیماهیكێ ..یان دێ خۆ سۆژم ..یان دێ‌یا دلێ تە زانم ..

– كرەكەنی .. ئو گۆت. پاشی .. بخاترا تە .

دەستێ خۆ لوێ بلند كر و چوو ...»

ڕاوستیا ماهزرا خۆكر.. پشتی بێهنەكێ گۆت .

– كەنیا وێ نیشانێت هندێ نە ..

مازی چنین

نقیسینا ● عبدالله اسماعیل هروری ●

دەنگ :

هێ گەلی گوندیـا
هێ خەلكێت ڤـان چیا
رابن ئەفر و مازی چنە
ب كەڤین دول و كێری‌یا

كـور :

ئەم دێ چنین مازی‌یا
بێ دێ كرین تەڤنی‌یا
بشولی مروڤ تێتە پێش
نەب یاری و تەمبەلی‌یا

كچ :

ئەم دێ چنین مازی‌یا
بێ دێ كرین بەلبیا
زورداری نەخوش كارە
نەدەنە بەر زەری‌یا

دەنگ :

هێ گەلی گوندیـا
هێ خەلكێت ڤان چیا
رابن ئەفرو مازی چنە
ب كەڤین دول و كێری‌یا

دەنگ :

هێ گەلی گوندیـا
هێ خەلكێت ڤان چیا
رابن ئەفرو مازی چنە
ب كەڤین دول و كێری‌یا

هەمی :

ئەم دێ چنین مازی‌یا
بێ بەیدا كەبن ئاشتی‌یا
هاریكاری پیروزە
دناڤ بەرا خەلكێت چیا

Institut kurde de Paris

شتێک دەربارەی زەنگیانە کتێبەکانمان

● ئەریمـــان ●

بەشێوەیەکی گشتی کتێب لە سێ قەوارەدا خۆی ئەنوێنێت (یەئەم) قەوارەی گەورە کە بریتییە لە ٥ر٢٨ × ١٧سم (دووەم) قەوارەی ناوەنجی کە بریتییە لە ٢٤ × ١٧سم بەم قەوارەیە قەبارەی (بەتال)یش ئەوترێت (سێیەم) قەبارەی بچووک کە بریتییە لە ٢٤ × ١٦سم ، بەم قەبارەیەو لەمە بچوکتر بەعەرەبی (منمنات)و ئێمەش بە کوردی (زەنگیانە کتێب)ی پێ ئەلیەین .

زوربەی زۆری کتێبە کوردییەکانمان قەبارەی مام ناوەنجین‌و کەم کتێبمان هەیە قەبارەی گەورە بێت واتە ژمارەیان لە پێنج شەش کتێب تێ نابەرێن .

پاش کۆتایی هاتنی یەکەم شەڕی جیهانی زەنگیانە کتێب سەری هەلداو پاش شەڕی جیهانی دووەم ئەوەی بەجارێ تەشەنەی سەند ، بچوکترین کتێب لە جیهاندا لە لایەن کومپانیای (توبان بوینتغ)ی ژاپۆنییەوە دەرچوو ناوی کتێبی (زمانی گوڵ)بوو ، درێژییەکەی دوو ملیمەترەو پانییەکەشی تاقەیەک ملیمەترە بوو ، قورسایی ئەم کتێبە (٠.٠٧٦ ز) غرام بوو(١) ، ئەمە لە هەفتاکاندا ، لە ژاپۆن تەکنۆلۆژیا بەرەو پێشەوە ئەروات لە سەرەتای هەشتاکاندا کتێبخانەی (شیزوانا)ی ژاپۆنی کتێبێکی شانزدە لاپەڕەیی چاپکرد لە قەوارەی دەنکە فاصۆلیا یەک(٢) ، ئەمە لە وڵاتی خۆر هەڵاتی دوور .

لە میصر لە چل‌و پەنجاکان زنجیرە کتێبی (إقرا) دەرچوو کە لق‌و پۆپی گەلێ زانستی گرتبوەوە لەم ساڵانەی دوایی‌یەدا لە عیراقی خۆشماندا لە لایەن وەزارەتی راگەیاندنەوە زنجیرە کتێبی (الموسوعە الصغیرە) دەرئەچێت‌و برەوێکی زۆری هەیەو گەلێ زانستی گرتوەتەوەو ژمارەکانی خۆی لە صەدوبیست داوە .

ئێمەی کوردیش ئەسپی خۆمان لەم بوارەدا تاو داوە هەرچەندە زنجیرە کتێبمان لەم بابەتەوە نیە بەڵام هەستمان بەوە کردووە کە ئەم جۆرە کتێبانە بایەو مەقامی خۆیان هەیە ؛ لە لایەکەوە سوک‌و سەفرین‌و ئەخرێتە گیرفانەوە لە لایەکی‌ترەوە ئەرکی چاپکردنی کەمترەو فرۆتنی ئاسانترە ، (انجمن ادیبان کورد ـ ئەنجومەنی ئەدیبانی کورد) کە ساڵی ١٩٢٠ (ئەمین فەیزی) لە ئەستەمول چاپی کردووە یەکەم زەنگیانە کتێبە کە لە دەرەوەی کوردستان چاپکراوە هەروەها کتێبی (ئەوەلەمین قراءەتی کوردی) کە مامۆستایان (محمد باشقەو محمد زەکی) لە ساڵی ١٩٢٠ لە بەغداد چاپیان کردووە دیسانەوە لە بابەتی زەنگیانە کتێبن . پاش ئەوە خوالێخۆشبو (حسێن حوزنی موکریانی) لە ساڵی ١٩٢٦ کتێبی (کەلە کۆک)ی چاپکرد کە بریتی بوو لە (١٥) لاپەڕەو قەوارەکەشی ١٢ × ١٠سم بوو .

وا لەخوارەوە ناوی هەندێ لەو کتێبانەتان پێشکەش ئەکەم کە لەریزی زەنگیانە کتێبدا دادەنرێن :

١ ـ هەموو کچێک چی بزانێ ـ کوردی‌و مەریوانی . ساڵی ١٩٣٣ . لاپەڕە (٨٦) .
٢ ـ خاتوی تازە ـ شاکر فتاح ، ساڵی ١٩٣٣ ، ل ٢٠
٣ ـ توتنەکەمان ـ مەریوانی ، س ١٩٣٥ ، ل ٤١
٤ ـ بەندی تەئریخی ـ صالح قەفتان ، س ١٩٣٦ ل ٦٠
٥ ـ مەناقیبی کاک ئەحمەدی شێخ ـ خواجە ئەفەندی ، س ١٩٣٩ ، ل ٧٢
٦ ـ پۆلەندە ، وەیا (لە هەستان) ـ مەحمود جەودەت ، س ١٩٤٠ ، ل ٢٣٧
٧ ـ بەهەشتێکی ون بوو ـ فائق زێوەر ، س ١٩٤٦ ، ل ٦
٨ ـ چەپکە گوڵ ـ طاهر توفیق ، س ١٩٥٤ ، ل ٦٤
٩ ـ بۆ گەنجەکان ـ نظام الدین عبدالحمید ، س ١٩٥٥ ، ل ٥٦
١٠ـ ئاوازی بەسۆز ـ طاهر توفیق ، س ١٩٥٥ ، ل ٨٠
١١ـ لاوۆ کەریم ـ جەمال نەبەز ، س ١٩٥٦ ، ل ٧٢
١٢ـ خوێندەواری بە زمانی کوردی ـ جەمال نەبەز س ١٩٥٧ ، ل ٧٢
١٣ـ گۆمی شلەقاو ـ محرم محمد ئەمین ، س ١٩٥٧ ل ٦٨
١٤ـ پاڵەوانی دوا رۆژ ـ عمر عبدالرحیم و فەرەیدون عەلی ئەمین ، س ١٩٥٨ ، ل ٣٢
١٥ـ یادی گۆرستانە کە ـ محرم محمد ئەمین ، س ١٩٥٨ ، ل ١١٢
١٦ـ هەمیشە بەهار ـ مەدهۆش ، س ١٩٥٩ ، ل ٢٨
١٧ـ کۆمەڵە شیعرێک ـ هۆگر گۆران ، س ١٩٥٩ ، ل ٢٨
١٨ـ کوردایەتی ـ کامل ژیر ، س ١٩٦٠ ، ل ٧٨

زەنگیانە کتێبەکانمان ساڵ لە دوای ساڵ پەرەی ئەسەند تاوەکو لە هەشتاکاندا ژمارەیان گەیشتە ئەم رادەیە :

	ژمارەی زەنگیانە کتێب	ژمارەی سەرجەمی کتێبەکانمان
ساڵی ١٩٨٠	١١	١٠٢
ساڵی ١٩٨١	٩	٧٣
ساڵی ١٩٨٢	١٥	٧٣
ساڵی ١٩٨٣	١٦	٨٤
ساڵی ١٩٨٤	١٢	١١٠

ئەبێ ئەوەشمان لە بیر نەچێت کە گۆڤاری (بەیژە) کەتاقە ژمارەیەکی لە ساڵی ١٩٢٧دا لە لایەن (مصطفی شەوقی)یەوە لێ دەرچووە ئەویش بە (زەنگیانە گۆڤار) ئەژمێر درێت .

● سەرچاوەکان :

١ ـ بڕوانە گۆڤاری (الوطن العربی) ساڵی چوار ، ژمارە (٢٠٦) کانوونی دووەمی ، ١٩٨١ ، لاپەڕە (٥٢) .
٢ ـ بڕوانە رۆژنامەی (العراق) ژمارە (١٢٨٩) رۆژی ١٩٨٠/٥/٢٠

نورالدین زازاو ژیانا کوردەواری

سگڤان عبدالحکیم

گوڤارا (الافق) ئەوا ل قبرص دەردکەڤیت ل ٢٧ خزیرانا ١٩٨٥ نڤیسی بوو لسەر (ژینا کوردەواری)یا نڤیسەڤانێ کورد نورالدین زازا ئەوێ کو هاتیە دنیایێ ل باژێرێ (مەعدەن) لسەر لێڤا سەرەکانیا ریبارێ دجلە ل کوردستانا ترکیاو هەتا گەهیشتیە سویسراو پشتی بوویە سەیدا ل زانکۆیا لۆزان لوێرێ ناکنجی بوو ، نڤشتوکەک ب زمانێ فەرەنسی نڤیسی ل سویسرا لبن ناڤێ (ژینا من یا کوردەواری) ئەڤ نڤشتوکە پێک‌هاتیە ژ (٩) پشکاو هەر پشکەک ل دۆر قۆناغەکێ‌یە دژینا نڤیسەڤانی‌و زیارا ملەتێ وی ، پشکا ئێکێ بەحسی ژینا خو دکەتن ژ رۆژا هاتیە دنیایێ ل (مەعدەن) لبن سیبەرا ئیمپراتۆریەتا عوسمانی هەتا هاتنا مستەفا کمال‌و تێدا بەحسا ژینێ دکەت لڤی باژێرێ بچویک ، ژ لایێ چەماکی‌ڤە یارێت دەولەتێت مەزن .. دیتنا پترولێ .. هەڤرکیا جیهانی درێژیێک هوبرو حیبەتی دئاخڤیت ، پشکا دوێ نڤیسەڤان جیرۆکا خو دبێژیت کا چاوا دگەل برایێ خو قەستا سوریا کرو کا چاوا ژ پەنجەرا شەمەندەفەرێ رەڤی .. سەرهاتیا چاندنێ‌و خەباتا کوردا ل سوریایێ .

پشکا سیێ تایەک تایبەتی هەیە دمێ نڤیسەڤان دگەل هەڤالێ خو ل ساڵا ١٩٤٤ تێتە عیراقێ‌و پولیس وی دگرن‌و ساڵەک درست دمینە د بەندیخانادا ل مسل و بەغداو عمادە ، بەحسی مروڤێت هەژار دکەت‌و کوفانێت وان ل بن دەستێ دمرەبەگاو ئنگلیزێ داگیر کەرو چاوا چو (بیروت) پشتی ژ بەندیخانێ دەرکەتی‌و خاندنا خو ب دیماهی ئینا قەستا لوزان کر دا باوەرناما دکتوراه لوێرێ وەرگرێت‌و زڤرینا وی لساڵا ١٩٥٦ بو سوریێ وتێتە گرتن ، لپشکا چارێ بەحسی ژینا خۆ دکەتن پشتی سەربەست بۆی .

نمانا ئێکەتیا مصرو سوریاو ئەو گورینێت پەیدا بوین ل سوریاو ژینا ئەوێ نەپەنی ئەوا بوراندی .. چونا وی بو (لبنان)و خەباتا وی ل وێرێ پشتی هنگێ دەرئێخستن ژ لبنانێ‌و هنارتنە (ئوردن)و ژڤراندنە (سوریا) جارەکا دی گرتن‌و ئێشاندن هەتا رەڤ بدەست کەفت‌و بیا رێکا خو شەقاند بو تورکیاو شیا مالا خو ببینیت‌و ژینەکا نەپەنی بژیت‌و ژوێرێ برەڤیت‌و قەستا اوروبا بکەت .

کتێبا وی پێک هاتیە ژ (٢٧٠)ێ بەرپەرێت تژی سەرهاتی‌و جیرۆکێت راست ، دێ ئەڤ کتێبە مینیت راپورتەکا کەل یا گازیا ملەتەکێ ئەخاسمە ل سوریا ئەوا کو ل ساڵا ١٩٦٠ بریارا خەندقاندنا وی دەرئێخستی .

ئاورێک لە فۆلکلۆری کوبی یەوە

ئامادە کردنی ● وریا ئەحمەد ●

شاعیرو نیگارکێش‌و ئەدیبی کووبی ـ سامۆئیل فێژ ـ دەورێکی باڵای لە دەرکردنی هەندێ چاپەمەنی دەربارەی فۆلکلۆری کووبی هەبوو ، دوای نیشتنەوەی هەڵچوونە شۆڕشگێڕیەکان لە دورگەی کووبا بەڕیوەبەری دەزگای گەیانو پشکنین بە دوای فولکلۆر (فینۆ) دەستی بە کۆکردنەوە فولکلۆری کووبی‌و بە (ئەرشیف) گەیاندنی بەشەکانی وەک داستان‌و چیرۆک‌و پەندو مەتەڵ ، هەڵپەرکێ‌و سەمای میللی ، قسەی نەستەق‌و گۆرانی‌و مۆسیقاو هونەری نیگارکێشی‌و .... هتد .

ـ فێنۆ ـ دەربارەی ئەم لایەنە لە چالاکیەکانی خۆی نوسیویەتی‌و دەڵێ : لە کەنارەکانی دەریاو دەشت‌و چیاکاندا گەڕام ، لە شارو گوندەکانا بکرە لە کووچەو خانووە تاک‌و تووکەکانی ئێرو ئەوێ ... لای ساردەمەنی فرۆش‌و لە قوتابخانەکانا ... لە چاپخانەو شوێنە میللییەکانا .... هتد . زۆر چیرۆک‌و مەتەڵم دەسکەوت لە ئاقار شارو گوندەکانا ، وە لە کۆکردنەوەکانما رێگاو کەلوپەلی عادەتیم بەکاردەهێنا وەک :ـ نووسینەوەی راستەوخۆو تۆمارکەری بچووک‌و رێگادانی کەسەکان (هەڵگرانی فۆلکلۆر) بە قسەکردن یا گوتن بە شێوازی خۆیان‌و وێنەگرتنیان بە کامیرای ساکار یا بە سینەما . زۆر لە هەڵگرانی فۆلکلۆر لە سەرەتای ئیشدا دوودڵیان لەگەڵدا بەکاردەهێنام‌و هەندێ لەوان ، وایان دەزانی ئەو شتانەی کە لایانە زۆر بە نرخ‌و سامانێکی زۆر گەورەو بەرزن تا رادەی (موبالەغە) ، هەندێکی دیکەش بروایان وا بوو شتەکانی لایانە چیرۆکی پێکەنین‌و گاڵتەبازین یا هەندێ قسەی ئەستەقن ، تاقمێکی تر لەبەر بەیوەندی بە ئینیان لەگەڵ ئاییندا رێگەیان نەدەداین شتەکانیان تۆماربکەین ، بەڵام دوای تۆمارکردنی یەک چیرۆک یا مەتەڵ یا گۆرانی .... هتد یەکسەر گرێ کوێرەیان دەکرایەوەو ترسیان نەدەما تا وەکو کۆتایی دانیشتنەکەمان بەبێ دوو دڵی هەموو جۆرە بابەتی فۆلکلۆریەکانیان بۆ دەگێڕاینەوە . لەو شوێنانەی کە بۆیان دەچووین ، لە ماوەی چەن رۆژێکدا دەمانتوانی وا لە خەڵکەکە بکەین متمانەمان پێ بکەن‌و چی لە لایانە بۆمانی بگێڕنەوەو باس‌بکەن ، بەتایبەتی ئەو شتانەی لای ئێمە نرخداربوون .

بە بڕوای من ئێمە یەکەم کەس‌بووین لە وڵاتی خۆمان (کووبا) دەستمان بەم کارەکرد (البحث المیدانی) واتە (گەڕان‌و پشکنین بەدوای فۆلکلۆر) ئەوەی گرنگە کارەکەمان گرنگی بە هەموو لق‌و جۆرەکانی فۆلکلۆر دەدا وەکو یەک . توانیمان لە دەمی میللەتی سادەی (کووبا) وە هەموو شتێکی فۆلکلۆری تۆمار بکەین کە مایەی شانازی‌یە بۆ میللەتەکەمان‌و بە ئەمانە تیشەوە .

ـ فێنۆ ـ لەسەر باسەکەی دەڕوات‌و دەڵێ :

پیاو لە میانی شەوو رۆژێکا ناتوانێ ببێ بە (فۆلکلۆریست) ئەم پیشەیە ئامادە بوونێکی رۆشنبیری‌و شارستانیەتی‌و مێژوویی‌و شارەزاییەکی تەواوی زمانی میللەت‌و میللەتانی دراوسێ‌و .... هتد دەوێ ، بەڵکو ئەم کارە تێکەڵبوون‌و هەڵس‌و کەوت‌و بەسەربردنی کاتی بەختەوەرو تاڵ لەگەڵ میللەتی دەوێ ، ئەو میللەتەی لە ناخەوە فۆلکلۆری خۆی خۆش‌دەوێت ، چونکە

بڕوانە ل ١٠

دوو سترانێن فۆلکلۆری

● عصمت صدیق بەرواری ●

سەر مەمک سوورو سپیمە
ب گولیک‌و تەمبەلی مە
ئەس بالاوکێ گوندی مە
کوچەرێ یار کوچەرێ
ئەمان ئەمان کوچەرێ
بسمامی دوتمام دزی
ئەردو ئەسمان لەرزین
کور شڤانی ڤی بەزی
پەز بەردا پشتا رەزی
کورک و کچک گەڤزین
ئاشتان دل لەرزین
کوچەرێ یار کوچەرێ
ئەمان ئەمان کوچەرێ

* * *

ـ سترانا دووێ ..

● لێ دینێ ●

لێ دینێ لێ دینێ لێ کەوێ جان
ڤێ گەرمێ ڤێ هاڤینێ
چیچک چونە هێلینێ
حەجاج چونە مەدینێ
لێ دینێ لێ دینێ لێ کەوێ جان
ئەی دینم ئەی هندەمە
سەر بانکێ بابێ تەمە
لێ دینێ لێ دینێ لێ کەوێ جان
دبن دینا عەمەر عیسا
قەبتانێت دورێت کیسا
من گرت و تەرا میسا
لێ دینێ لێ دینێ لێ کەوێ جان
دبن دینا عەمەر هەدا
قەبتانێت دورێت مەدا
من گرت و تەبەر ئەدا
لێ دینێ لێ دینێ لێ کەوێ جان

سترانا کوردی وەکی هەیڤا چواردە شەڤیە ، دناڤ ئاسمانێ روشنبیریا کوردی دا . روناهیاوێ دئەهیتە هەمی قولاچ‌و جهێن تاری . ستران ژی وەکی (هوزان و چیروک و حەیرانوک و گوتنێد مەزنا ... هتد) جێ خوێ گرتی دناڤ دیرۆکا ملەتی دا ، پێش کەفتنا سترانێ پێش ئێخستنا فۆلکلۆری یە بەرف پاید بلند .

ئێ سترانا کوردی هەتا نهو یا ڤەشارتی‌یە دناڤ بەردێت رەش و تاری‌دا ، چوجارا ب درێژیا چەرخا روناهی ئەدیتی‌یە .

هزردکەم سترانێن ئە وەکی دیها چلی‌یە ، تەخە بو تەخێ ل سەر ئێک کەفتی‌ئە وەتا نهو پێد مابنە سەر ئێک و بێ چاڤدان ، لێ مخابن گەلەک تەخێد ڤێ دیهێ رزینەو کیفک‌و پێ گرتی‌ئە . ئارمانج ژ گوتنا من ئەوە کو باب و باپیرێن مە ب سەدەها ستران زبەربون و دزانین ، ئێ مرن و چون گەلەک ستران ژی وەسا مرینە و چوینە .

نوکەژی دگەل ڤان دوو سترانێن فۆلکلۆری من ژ زار دەڤێ (محسن حمو یونس) وەرگرتی‌یە ، ئەو ژی خەلکێ گوندێ (چەمانکێ)یە ل ناحیا سەرسنکێ ... هێڤیا ژینەکا خوش بو دکەم .

ـ سترانا ئێکێ ..

● کوچەرێ ●

کوچەرێ یار کوچەرێ
ئەمان ئەمان کوچەرێ
ئەز کوچەرا گوندی مە

★ کەوکەب هەورامانی ★

تیرەو یاری

بێ کبانێ بەتیر حۆری لەفابێ
ئەبێ جە پەردەو هیچ باد شابێ
تیر بۆەش تەقنا بێ هۆشەش کەردا
عەقلو شعورش بە جارێ بەردا
واتم خوا گیرۆت بەی دەس‌و تیرت
منت چی کەردا بەکەم نەچیرت
واتش ئەی شیرین ئەوجوانی ئەو خاڵ
بە بۆنەو تۆوە بیانی بە عەودال
من بەبۆنەو بەرزی باڵاو تۆ
بیا بە عەودال‌و کەوتا کەش‌و کۆ
واتم ئەی جوان باوەڕ کەرە پێم
وەختا چون تەقنەس ئایر بەرشۆ لێم
ئانە دروم کەرد باوەڕت نە بۆ نە
هێشتای مەیلو تۆم نەکەردەن کۆنە
ئەگەر مەیلو تۆم کەردە بۆ کۆنە
بەشەم دۆزەخ بۆ گێلوشۆ بۆنە
ئەگەر مەیلو تۆ فەرا مۆشەم بۆ
تەوەنی ئەلحەد دامان پۆشەم بۆ
هەر چی نادانیم جە دەس کەوتەرە
بەخشەم بارۆیە بەینما بەستەرە

* * *

Institut kurde de Paris

شانۆیی

پیرەمێرد و

چەند سەرنجێك

نووسینی ● نجاة عەبدوللا ●

شانۆیی پیرەمێرد ـ الرجل العجوز ـ یەكێكە لە شانۆیی بە هەرە باڵاكانی كەلە نووسەری گەورەی قوتابخانەی ریالیسم ماكسیم گۆركی (١٨٦٨ ـ ١٩٣٦) ، گۆركی بەتەد ئەوەی كەلە رۆماننووسێكی هەڵكەوتوبوو ، زیاد لەوەش شانۆ نووسێكی تارامەو لێهاتوو بوو ، شانۆیی یەكانی واقیعی تاڵی سەردەم و كێشەكانی ژیان و مەسەلە بنچینەیی یەكانی گۆڕانی كۆمەڵ وەدەر دیخن .

گۆركی لە تەواوی شانۆیی یەكانی وێنە یەكی زیندووی ئەو ژیانە كۆلە مەرگیە نیشان دەدا كە مرۆی زەحمەتكێش چۆن لە ژێر سیستەمی سەرمایەداریدا چەوساندنەوەو هەرچی جۆرە ستەمێكی نا مرۆڤانە هەن بەخۆیەوە دەبینێ . نووسینەكانی گۆركی هێندە وا ساكارو سادە نین كە مرۆڤ هەر بەتاقە خوێندنەوەیەكی سەرپێی تێیان بگا . بەڵكو شۆڕ بوونەوە بەناخی شتەكان و وورد بوونەوە لە مەسەلە سەرەكی یەكان و چوونە بۆ ناخی پاڵەوانەكانی گەرەكە . جیهانی گۆركی جیهانێكی وا سادە نی یە كە هەموو كەسێك بچێتە ناویەوە . هەر بۆیەشە كەم ئەكتەر هەن كە بتوانن بەسەركەوتوویی و لێهاتوویی شانۆیی یەكانی گۆركی پێشكەش بكەن و بیخەنە سەر شانۆ . ئەگەر بیشیخەنە سەر شانۆ ئەوا هەر تەنها رووكاری دەرەوەی شانۆكە دەهێنن و دەسەڵاتی تەواویان بەسەر دیوی ناوەوەی پاڵەوانەكانەوە نابێ ، پێویست ناكا لەمەدا درێژ دادڕی بكەم چونكە ئامانجی سەرەكیم ئەمە نی یە . بەڵكو ئەمە تەنها بۆ بەرچاو خستنی ئەو تیبە شانۆیی یانەی كوردستانە كە ئەگەر رۆژێك لە رۆژان ویستیان شانۆیی یەكی گۆركی پێشكەش بكەن . هەتە لەمەدا وە نائاین . و گۆركی مەزن لەبینەری كورد نەكەنە گۆركی یەكی ئاسایی .

ماوەیەك لەمەوبەر لەلایەن دەزگای رۆشنبیری و بڵاوكردنەوەی كوردی و لە زنجیرەی سەدو پێنجدا شانۆیی پیرەمێردی ماكسیم گۆركی بڵاوكرایەوە . ئەم شانۆیی بە ئاتی خۆی عبدالحلیم البنلاوی كردوویە بە عەرەبی و كاك عبدالوهاب تاڵەبانیش لە عەرەبی یەوە كردوویە بە كوردی دەتوانم بەدڵنیایی یەوە ئەوە بڵێم كە وەرگێڕانە كوردی یەكە تاوازەیەو من لە لای خۆمەوە « جگە لە چەند هەڵەیەكی زمانەوانی كە لە وەرگێڕانەكەدا بەرچاوم كەوتوون » بە شانۆیی یەكی وەرگێڕانی دادانێم . چونكە كوردی یەكەی هێندە پاراوە پیاو هەر حەز بە خوێندنەوەی دەكا . لە تەواوی رستەكاندا لێهاتوویی و زاڵ بوونی وەرگێڕ بەسەر هەردوو زمانەدا وە دیار دەكەوێ ، هەڤەو لە جێی خۆیەتی بەمە بڵێن وەرگێڕانی ئەدەبی ، و هیوادارین ئەم سەرەتایە نەبڕێ و چەندین شتی تری وەك ئەمەی بە دواوە بێ .

● لە نێوی كەسانی شانۆیی یەكەدا كە باسی بافل دەكا دەنووسێ : « (٢٠ ـ ٢٥ ساڵانە) كوڕی ژنی ماستاكۆفە » لەكاتێكدا كە ماستاكۆف باوكی بافلە ، ئایا نەدەكرا بڵێ : كوڕی ماستاكۆفە ، لای ئێمەی كورد ئەگەر باسی یەكێك بكەین قەد ناڵێین كوڕی ژنی فلانە ، یا كچی فلانە !! ، هەمان شتیش لەمەڕ تانیا لەویش دەنووسێ كچی ژنی ماستاكۆفە ، ئەوەی شانۆنامەكە بخوێنێتەوە لە زمان بافل و تانیا زۆر جار دەڵێن باوكم ، ئێ كوڕ یا كچی ژنی ماستاكۆف دەكا چی ئەگەر نەكا كوڕی ماستاكۆف یا كچی ماستاكۆف .

● دیسان هەر لە كەسانی شانۆیی یەكەدا نووسراوە : سۆفیا ماركۆفنا : « تەمەنی ٣٣ ساڵە ، بێوەژنی كۆلۆنێلێكی سوپایە ل ١١ » . كەچی لە لاپەڕە (١٨) دە نووسێ :

تانیا : نازانم ... لەوانەیە ... ئێ .. دوای ئەوە بۆ چی سۆفیا ماركۆفنا نەهات ؟

ماستاكۆف : پێ گوتم ، لەوەختی نوێژدا دوادەكەوێ ، بۆچی ؟ چیت لێ دەوێ ؟

تانیا : كچێكی زۆر روو خۆشە .

نازانم چۆن بێوە ژنی كۆلۆنێلێك ، كچ دەبێ !!

● ماستاكۆف : تەنیا تۆ دوو هاوڕێت ، ل (١٨) .

بزانن هەر تەنیا بە پێش خستنی « تەنیا »و پاش خستنی « تۆ » ماناكە چی بەسەر هاتووە ، واتە بەس تەنیا تۆ دوو هاوڕێت ، هەیەو كەسی تر دوو هاوڕێی نی یە !!! ڕاستیەكەی : تۆ تەنیا دوو هاوڕێت ، هەیە .

● بافل (بەسەر سوڕمانەوە) ئەمە ڕاست نی یە ..

سۆفیا : تۆ دڵنیای لەوەی كە ڕاست نی یە ؟ ل (٢١) .

ڕاستیەكەی : تۆ لەوە دڵنیای كە ئەمە ڕاست نی یە ؟

چونكە لە كوردی یەكەدا « ئەمە »ی (الاشارە) نەماوە ، با هەتا ئەگەر لە عەرەبی یە كەش نەبێ دەبێ لە كوردی یەكەدا جێی بكرێتەوە ، چونكە زمانی كوردی و عەرەبی لە زۆر شتدا جوداوازن .

● سۆفیا ماركۆفنا ئەی تۆ ... ناتوانی كارێكی وا بكەن ماستاكۆف كچی ژنەكەی بدا بە خوارزاكەم ... ل ٢٥ هەمان هەڵەی پێشتر ، وا دیارە كچەكە تەنها هی ژنەكەی ماستاكۆفەو بەس ، دەبوایە بوترایە ...... ماستاكۆف كچەكەی بدا بە خوارزاكەم .

● سۆفیا : (بێ‌ی سەبرە) چی ؟! تۆ بیر دەكەیتەوە لەوەی دەیڵێی ؟ ل (٢٧)

: تۆ بیر لەوە دەكەیتەوە كە دەیڵێی ؟

● ماستاكۆف : كەواتە یەكسەر بڕۆ ماڵەكەی ، ئەگەر لەوێ نەبوو بچۆ ئێستكەی شەمەندەفەر ، چونكە بڕیار وایە بە شەمەندەفەری سەعات ـ٧ بڕواتەوە گوندەكەیان ، پێویستە بیدۆزیتەوە .. خێراكە . ل (٣١)

دەبوایە بنووسێ : (كەواتە یەكسەر بڕۆ ماڵەوەیان ......) كەچی هەر خۆی لە پایانی ڕستەكەدا زۆر بەڕاستی دەنووسێ (گوندەكەیان) .

● خارتیۆنۆف : ئەم كچە بچوكترە لەوەی خوشكت بێ . ل (٣٩)

ئەم كچە زۆر لەوە بچوكترە كە خوشكت بێ ، لێرەدا بێجگە لە جێ گۆڕكێ ووشەكان ، دەبێ « زۆر » بخرێتە پێش (لەوە)وە . ئەبچیە با لە عەرەبی یەكەش نە بووبێ . چونكی ڕستە عەرەبی یە بەمانا ئەو ووشەیە دەگرێتەوە خۆ .

● تانیا : (بەداخەوە) شتی زۆر ناڵەبار دەربارەی دەگێڕنەوە ل : ٤٤

: لە بارەیەوە شتی زۆر ناڵەبار دەگێڕنەوە .

● پیرەمێرد : لە توانانا نیە بمترسێنی (چونكە هیچ ناخۆشی یەك نەماوە ڕووبەڕووی نەبووبێتمەوە . ل : ٤٧

پیرەمێرد : ...... (چونكە هیچ ناخۆشیەك نەماوە ڕووبەڕووی نەبوو بمەوە .

● ماستاكۆف : بەڵكو لەو ڕۆژگارەدا دڵم پێت دەسووتا ل : ٤٨

: بەڵكو لەو ڕۆژگارەدا زگم پێت دەسووتا .

● پیرەمێرد (پێكەنینێكی كورت) پێویستە پیاو فێری دڵسووتان بێ ، چونكە دڵسووتان بە خەڵكی تردا شتێكی ئاسان نی یە ل ٤٨

: پیرەمێرد (بە پێكەنینێكی كورت) پێویستە پیاو بەزەیی بێ چونكە بەزەیی بە خەڵكی تردا شتێكی ئاسان نی یە .

● ماستاكۆف : حەزت لە هەندێ ڤۆدكا هەیە ؟ ل ٥٧

: حەز لە كەمێك ڤۆدكا ناكەیت ؟

● پیرەمێرد : هێشتا بڕیارم نەداوە پەلەكردنی ناوێ . ل ٥٨

: پەلەكردنی ناوێ هێشتا بڕیارم نەداوە .

● هەموو ئەم ساڵانە بە پاكی ژیام ل ٥٩

هەموو ئەم ساڵانە بە پاكی ژیاوم .

● سۆفیا : .... دەرگاكە بە كلیل دادەخاو لەسەر .... ل (٦١)

: ..... دەرگاكە كلیل دەداو لەسەر .....

● پیرەمێرد : ..... بەهای چیایەكی زێڕ هێشتا ناكاتە نرخی یەك دڵۆپە فرمێسكی هەڵوە ریوی من ... ل ٦٤

نەمبیستووە كورد بڵێ (فرمێسكی هەڵوە ریو) .

...... بەهای چیایەكی زێڕ هێشتا ناكاتە نرخی یەك دڵۆپە فرمێسكی ڕژاوی من .

● سۆفیا : دانیشە . تكایە . ل ٦٩

دەقاو دەق تەرجەمەی حەرفی یە ، ڕاستیەكەی : تكایە . دانیشە .

● ...... باخچەیەك دیارە شوورەیەكی هەیە دەرگایەكیشی پێوەیە . ل (٧٧)

(شوورە) بۆ باخچە بەكار نایێ ، چونكە شوورە واتە عاجزێكی وا كە شكاندنی وا ئاسان نەبێ ، وەكو شوورەی قەڵاكان ، لەم بارەیەوە چ میللەتێك وەكو ئێمەی كورد باخچەی نی یە ، و زیاد لە دوو سێ ووشە زیاترمان هەیە كە بۆ شوورەی باخچە بشێ ، باشترین ووشەیێ كە بۆ شوورەی باخچە بەكار بێ ، بە بیری من (تەیمان)ە .

● پێم دەڵێ پێویستە شەرم بكەم ل : ٧٩

پێم دەڵێ پێویستە شەرم بكەیت .

● بافل : برادەر بوون ل (٨٤)

: برادەر بوونە .

● خارێتۆنۆف : چەندە گەورەیی ئەوەند درۆزنتر دەبی . ل ٨٧

: چەندە گەورەتر بی ئەوەندە درۆزنتر دەبی .

● ماستاكۆف : یاكیم بەڕاستی پێم بڵێ لەو بڕوایە دای توانای ئەوەی هەبێ بڕیاری لێ بووردنم بۆ دەرچێ ل : ٨٩

: یاكیم بەراستی پێم بڵێ لەو بڕوایە دای توانای ئەوەی هەبێ بڕیاری لێ بووردنم بۆ دەركا ؟

● سۆفیا : خەڵكی گەلێ چاكترن لەوە تۆ بۆی دەچی ل : ٩١

: خەڵكی گەلێ لەوە چاترن كە تۆ بۆی چووی .

● سۆفیا : دەستم بەرێ ل ٩١

ڕاستی یەك هەیە . ئەویش ئەوەیە كە . نابێ شێوە زمانی قسەكردن لە زمانی نووسین و ئەدەبیاتدا ڕەنگ بداتەوە . كەچی بەداخەوە ، ڕۆرمان تووشی ئەم پاشا گەردانی یە بووین .

دەبوایە بنووسێ : دەستت بدەرە دەستم . .

● خارێتۆنۆف : هەست ناكەی كە شتێ اەكایەدایە ل ٩٣

: هەست بەوە ناكەیت كە شتێك لە ئارادایە .

● زاخارۆفنا : مانگە شەوە . كەس ئارەزووی لە نووستن نیە . ل ٩٤

: بەو مانگەشەوە . كەس حەز بە نووستن ناكا .

● تانیا : لە تۆ وایە زیرەكی ... وانیە ؟ ل ٩٤

(دەنگی تەقەی گوللەیەك دێ لەو لای باخچەكەوە)

(دەنگی تەقەی گوللەیەك لەو لای باخچەكەوە دێ)

● بافل : (لە باخچەكەوە دێتە سەر شانۆ) داپیرە خێراكە ، ستیبانچ تۆش زووكە بە سواری گالیسكە كە بچۆرە شارو بە دوای پزیشكەكەدا بگەڕێ ل: ٩٥

تەشخیص كردنی پزیشكە كە لێرەدا هەڵەیە . چونكە هێشتا كەس نازانێ پزیشكەكە كێیە و كەسیان نایناسن و مەبەستی بافل هەر پزیشكێكە ، دە بوایە وا بنوسێ :

.... تۆش زووكە بە سواری گالیسكە كە بچۆرە شارو بەدوای پزیشكێكدا بگەڕێ .

● **دەربارەی ڕێنووس :**

لە شانۆیی پیرەمێرددا تا ڕادەیەكی زۆر باش پێڕەوی ڕێنووسی ئەمڕۆی كوردی كراوە ، نە بوونی ڕێنووسێكی یەكگرتووی كوردی ، مانای وانی یە ، كە هەر كەسەو بەهەوەسی خۆیەوە بنووسێ ، چەند شێوە ڕێنووسێك هەن كە وەك بڵێی قاڵبی ڕاستی خۆیان وەرگرتووەو پێویست بە دەسكاری ناكا .

دوو سێ ووشە لە شانۆیی پیرەمێرد دا وەبەر چاو دەكەون كە تاڕادەیەك لە ڕێنووسی ئەمڕۆی كوردیدا جوداوازن ئەوانیش : (نیە ، دامێو ، دڵڕەق ، چیە ...) ، لە بارەی هەڵەی چاپیشەوە چەند هەڵەیەك وە بەرچاو دەكەون ، بە پێویستم نەزانی كە ڕاستیان بكەمەوە ، چونكێ خوێنەر بە ئاسانی دركیان پێ دەكا .

● لە بارەی پێشەكی یەكەی مامۆستا عبدالرزاق بیماریشەوە تاقە سرنجێكم هەیە ، ئەویش ئەوەیەكە لە پێشەكی یەكەدا دەنووسێ : ماكسیم گۆركێ لە زمانی یەكێك لە كەسانی كورتە چیرۆكی (لەدایكبوونی مرۆڤ)ەوە دەنووسێ : « من بۆ ئەوە هاتووم ، تا لەگەڵ جیهاندا بژیم » . نازانم ئەی گوایە خەڵكی تر بۆ چ هاتوون ، هاوڕێ یان ئێوە چ بەهایەكی فەلسەفی لەو قسەیەی گۆركێ‌ی مەزنەوە تێدەگەن ! ڕەنگە یەكێ ئاشنای گۆركێ نەبێ ، بڵێ جا تووخودا ئەمە قسەیە ، بۆ چی لە قسەی خەڵكی ئاسایی جودایە ، ڕاستیەكەیشی هەر وایە ، بەڵام بڕوا بكەن گۆركێ وای نەووتووە ، چونكە گۆركێ قسەیەكی نەكردووە كە ئەگەر سەدان جار بیری لێوە نە كردبێتەوە ، ڕاستی یەكەیشی ووتەكە بەم جۆرەیە : « من بۆ ئەوە هاتوومەتە دونیا تا دەگەڵیدا ناكۆك ـ دژ ـ بم » .

لە كۆتایی‌دا دەڵێمەوە كە ئەم چەند ووردە سرنجانە ئەگەر لە نرخی شانۆیی مەزنەكەی پیرەمێردەوە بەرزنەكاتەوە ، ئەوا بێ گومان تۆزقاڵێك چی یە لێوەی كەم ناكاتەوە ، چونكە وەرگێڕانێكی وەك ئەمە ـ بەبیری من ـ گەیشتۆتە لووتكەی وەرگێڕانی ئەدەبی ئەمڕۆمان و لێرەدا چم بۆ نی یە ، تەنها ئەوە نەبێ كە ، ئافەرین و دەست خۆشانە لە وەرگێڕی كوردی شانۆیی « پیرەمێرد » بكەم و داوای شتی تری لەم بابەتەی لێوە بكەین و ئیتر سوپاس .. !

سەربازێ نەنیاس

چەوا ئەڤ لەزرە پەیدابوو؟

بەرهەڤكرنا حمید علی

ل دیماهیكا شەڕێ جیهانی یێ ئێكێ (١٩١٤ـ١٩١٨) شێن و تازی بسەر میللەتێت ئەوروپی‌دا هات ئەو ژی ژبەر شەهیدبونا ب ملیۆنا ژكوڕێت وێ ل مەیدانێت شەڕی د حەبەرێت (فردان)ومەیدانێت (السوم والایبر) وذەشتێت (بلجیكا) وگرێت الاردن) وسەر هندێ‌دا كو گەلەكا تەرمێت شەهیدێت خو دیتن بەلێ ب هزاران ژ خیزانێت دی تەرمێت كوڕێت خو نەدیتن تاكو بزانن ئەمكێت كولێ‌پێكرا دێ دانن كیفە ودێ ل كیفە ئەێزا لسەر روحێ وان كەن .

ژ ئێرە ئەڤ ئشتە یێك نەنیاس و بیتە نیشان هزاران هات (تربێ سەربازێ ژ شەهیدا ودل خۆشیا نەنیاس) داكو تەرمێ ئێكێ هزاران ژ دایكێت جەگەر لێ داێن زوان كەسێت ژێ چوین و لجیهەكی دكەربان كو روندكێت خو لێ بباریێن ودەستكێت كولا سەر دانن بو بیرهاتنەكا نەمر .

ومیللەتێ (فەرەنسی) رابون ب بەجهكرنا ڤی سەربازی و باوەركەن كو ئەڤ كەسێ تەرمێ وی لبن ناخێ ئەوە تەرمێ جەگەرێ خرشنی یە و (فرنسا) لسەر ڤێ چەندێ‌را مانانا شەخصیەتا نەنیاسی دیاركەت بیرهاتنا هزاران ژ باڵەوانێت قارەمان یێت نەنیاس .

و ئەڤ هەڵبژارتنە نەیا بساناهی‌بو لنك میللەتێ (فرنسی) چونكە ب هزاران شەهید كەفتنە مەیدان و نهاڵ و جهێت دەستپێ‌دكەتن هەژ (فردان)و هەتاكو نهالا (المارن) ژوریا پاریسێ و ژ ژوریا (بلجیكا) هەتاكو تخوبێ (هولندا) چونكە ئەگەر سەربازەك هەڵبژارتن ژ شەهیدێت (فردان) دایكێت (الایبر) دوبەر ئێخستن ژ داخوازا دەلال ژسەربازا ژ خێزانێت شەهیدێت فێرس و قارەمان .

لڤێرە پایێتنی‌بو ئەڤ هەڵبژارتنە بدلێ هەمیا بیت داكو هەر دایكەك وەسا هزر نەتن كو ئەو سەرباز كوڕێ وی‌یە .

حكومەتا (فرنسی) چارەسەركرنا ڤێ كرفتاریێ ئێخستە لسەر ستوێ (اندریە ماجینو) ئێك ژ سەربازێت ناسبار ووەزیرێ دراڤی یێكو خودانێ هزرا خیتا (ماجینو) یا بنافو دەنگ .

(ماجینو) گەلەك جەبەر شكاندن دوەختێ خۆزدا هەتاكو بریندار بوو و سەقەت بۆی . ئەوی هەمی قوماندارێت لەشكەرێ (فرنسی) جماندن یێت قوماندارێا شەرێت دوژوار كرین ـ ئینا فەرمانا وان دا كو هەر ئێك ژوان بچیتە وان جهێت شەرێت مەزن لێ هاتینە كرن كو تربێ كوشتیەكێ ژێ بیننە دەر ئەوێت بێ ناف ونیشان ـ داكو ئەڤە بینە كوڕێ هەر ماڵەكێ د هزرا واناد هزسا (١٠) هەستیك ژ (١٠) شینوارێت شەرا هاتنە هەڵبژارتن و دانانە د سندۆقادا و (٢) تیپێت لەشكەرێ راوەستان ل سەر رەختێ وان تەرما وئێك ژ قوماندارا یێشكەفتبو شێر ددەستێ داو قیرەكا ب سەهم گوتی بنافێ سەربازێ نەنیاس یێكو ل كەلا (فردان) سەرێ‌خو دانای بشەرەف ژێر كفانێ سەركەفتنێ و بنافێ هەمی سەربازێت نەنیاس ئەوێت شەهید بۆین و هەمی مەیدانادا و هەمی جهادا و بریاردا كو دەرگەهێت ڤێ قەلاتێ ڤەكەن .

ئینا سەربازا ئەو سندوق هەڵگرتن و برنە د سەرداپێت كەلێ‌دا و هاتنە دانان ل دوو رەخا و هەر سندوقەك ئالایەكێ (فرنسی) پێ دادا و بەلكێت دارقەسپا دانانە سەر و خاچەكا داری ، وهەمی‌لا هاتنە خەملاندن ب ئالایێت وەلاتی .. و لەشكەر ل هەمی راوەستان بجلێت شین و سەرچەماندین و چاڤێت تێر روندك شەمالك هەڵكرن .

هەتاكو ڕوژا پاشتر ئەو جه بو جهەكێ گەلەكێ پیرۆز و بسەهم پاشی (اندریە ماجینو) هاتە پێش و ژمارەكا مروڤا بەرامبەری راوەستیابێن ئەوێت كو مروڤێت وان هاتینە شەهید ـكرن د شەڕێ بەركریا وەلاتی‌دا ویەرزە .. ئێك ژ وان جێگەرا ئەوێت سەقەت بوین د شەڕی‌دا و ژمارەكا ئێتیم بیژنا وقەشێ (فردان) ژی حازر بو .

دناڤ ڤێ ژمارێ‌دا سەربازەكێ راوەسیابی هاتە هەڵبژارتن كو ئەو سەرباز بچیتن تابیەكێ هەڵبژیریت و ئەڤ سەربازە و ل شانەكا زیندی پاقارەمانێ و خوكوری كرنێ درێكا وەلاتی‌دا ئەڤ سەربازە ئەو بو بێ بابێ وی شەهید بوی درێكا وەلاتێ فەرەنسای و بابێ خو نەدیت بو .

پشتی هینگێ (اندریە ماجینو) بدەنگێ خو گوتی ئەی سەربازێ بەركەتی ئەڤە بوتە دەستكێ گولا مەیێ نینای ژ مەیدانا (فردان) دناڤ گوڕێت قارەمانادا ئەوێت شەهید بوین درێكا وەلاتی دا .. ڤێجا تو ژی تێ دەستكێ گولا ببەودانە لسەر تابیتەكێ ژڤان تابیتا داكو ببتە تابیتا سەربازێ نەدیار ـ كە سوبەهی میللەتێ (فرنسا) دێ ڤەكوـ هێزن دێ (الباشیون) بشتی هینگێ دێ بەنە ژێر كفانێ سەركەفتنێ .

هوسا سەربازێ نەنیاس جهەكێ تایبەتی بێ بو هاتیە دانان داكو هەمی میللەت ب جانەكێ بەركەتی بەرێخو بدەنە وان قارەمانا ئەوێت خو كوری وەلاتێ خو كرین .

Institut kurde de Paris

ئەسترۆفسکی بلیمەتی شانۆی رۆسی

دانا رۆوف

ئەسترۆفسکی یەکێکە لە دەنکە هەرە زیندوو بە ناوبانکەکانی ئەدەبی رووسی لە ناوەڕاستی ڕاخسی حەفدەدا .. ئەم ئەدیبە بەرزە لە رێگای شانۆوە هەموو ژیانی تەرخان کردبوو بۆ خزمەتی گەل‌و نیشتمانەکەی . لە ٦٤ سالیدا کۆچی کردووە ، بەلام ٤٠ سال زیاتر لەو تەمەنەی تەرخان کردبوو بۆ هونەری دراماو ٢٥ سالیش بەو پەری دلسۆزیەوە خزمەتی شانۆی کردووەو (٥٠) شانۆگەریشی بۆ جێهێشتوین .

ئەسترۆفسکی لە سەردەمی زەبری ئەدەبیەوە کەوتووە ژێر کاریگەری رەخنەگری بێتسکەوتوخوار (بیلینسکی)و تەواوکردنی ئەو دابو نەریتە شانۆیەی کە لەو پێش بوشکین‌و گۆگۆڵ لەسەری رۆیشتبوون .

ئەلکسەندەر نیکو لایفیتش لە ١٢ی نیسانی سالی ١٨٢٣ لە مۆسکۆ لە دایك بووە . باوکی فەرمانبەرێکی ئاسایی بووە . نووسەری بلیمەت وەك منداڵێکی وورپا هەر لە منداڵییەوە ئاشنای جۆرەها دابو نەریتی کۆمەلایەتی خەلکی ئەوسای رووسیا بووە . هەر لە سەرەتای هەرزەکاریەوە وەك بنوسێك لە ناو بازرگانەکاندا ماوەیەکی زۆری بەسەر بردووە .

ئەسترۆفسکی لە سالی ١٨٤٣دا ئەچێتە زانکۆی مۆسکۆ بۆ خوێندنی (یاسا) بەلام باوکی زۆری لێ ئەکات کە واز لە خوێندن بێنێت‌و بکەوێتە ژێر باری نیشکردەوە . تا لە ئەنجامدا بەهۆی دەوری کۆمەل‌و چوار دەورەکەی بە قسەی باوکی ئەکات‌و واز لە خوێندن دێنێت‌و ئەبێتە فەرمانبەر لە چەند فەرمانگایەکی یاسای میریدا . لە کۆتاییدا لە بەشی یاسای بازرگانی جێگیر ئەبێت‌و لە رواکەی ئەم کارەیەوە شارەزای هەموو خوو ڕەوشت‌و دابو نەریتی بیوانی بازرگانیی‌و جیهانە جەنجالەکانیان ئەبێت .

ئەسترۆفسکی زۆر زیرەکانە سوودی لەو کارەی وەرئەگرێت‌و ئەردەسەیەکی باشی کۆ ئەکاتەوە بۆ بابەتی شانۆکەریەکانی کە لە زۆربەی بەرهەمەکانیدا رەنگیان داوەتەوە .

سەرەتای بلاو کردنەوەی بەرهەمە شانۆییەکانی ئەسترۆفسکی ئەگەڕێتەوە بۆ سالی ١٨٤٧ کە چەند تابلۆیەکی کۆمیدی بە ناوی (المدین المفلس)و شانۆیی (صور السعادة العائلیة) بلاو کردۆتەوە . ئەوەی جێگای سەرنجە کە ئەم تاقی کردنەوە سەرەتاییەی ئەسترۆفسکی ئەدرێتە پال رێبازی (طبیعی) کە گۆگۆل بناغەکەی لە ئەدەب‌و شانۆی رووسیدا داناوە .

هیچ یەکێك لە کەلە ئەدیبە گەورەکانی رووسیا بە قەد ئەسترۆفسکی ماوەیەکی زۆر مێژووی ژیانی ئەبەستراوە بە مێـ ـژووی جوولەیەکی راستەقینەی درامای بەرهەمی بەتینرو زۆری پێشکەش بە کتێبخانەی رووسی نەکردووە . بۆ زیاتر سەلماندنی ئەم رایەش نووسەری بە ناوبانگی رووسی (ئیڤان گونچاروف) لە نامەیەکیدا بۆ ئەسترۆفسکی ئەوەی دەرخستووەو ئەلێت : (ئەدەبەکانت بە کتێبخانەیەك کتێبی هونەری دەولەمەند کردووە . جیهانێکی تایبەتیت بۆ شانۆ خولقاندووە . ئەو بینایەشت تەواو کرد کە بەردی بناغەکەی فونفیزێن‌و غریبویدوف‌و گوگۆل دایان نابوو . بە تەنها دوای تۆ بەم شانۆیەوە ئەتوانین بلێین کە ئێمەی رووس خاوەنی شانۆیەکی نیشتمانی رووسی تایبەتین .)

لە سالی ١٨٤٩دا شانۆگەری (اصحابنا ـ نجازیهم)ی نووسیوە کە دائەنرێت بە هەنگاوێکی گەورە لە ئەدەبی شانۆیی ئەسترۆفسکیدا‌وە زۆر بە ووردی لە دەروونی بیبی بازرگانەکانی کۆلیوەتەوە .. ئەو مرۆڤانەی کە هەموو بەهایەکی مرۆڤایەتیان خستۆتە ژێر پێیانەوە لە پێناوی قازانج کردنی خزیاندا .

ئەسترۆفسکی لە هەموو بابەتە جۆر بە جۆرەکان وەك مێژوو‌و مەسەلەی ئافرەت‌و جینایەتی‌و باری دەروونی‌و مەسەلەی کۆمەلایەتی چارەسەر کردووەو گەلێك کارئەکتەری گەورەو مەزنی لە ژن‌و پیاو دروست کردووە وهێناویەتە سەر شانۆ . هەروەها زۆر سەرکەوتوانە توانیویەتی تراجیدی‌و کۆمیدیا پێکەوە ببەستێتەوە .

ئەو بارو دۆخە نالەبارو دڵ رەقەی کە ئەسترۆفسکی تیا ژیاوە وای لێ کردووە کە رۆژ بە رۆژ تەندروستی بشێوێنێت تا لە ئەنجامدا لە ١٤ی حزیرانی سالی ١٨٨٦دا کۆچی دوای بکات‌و بە مردنی زیانێکی گەورە بە ئەدەبی رووسی‌و جیهانی بگەیەنێت .

لە نێوان سالی ١٩١٨دا و سالی ١٩٧٢دا (١٧.٦٥٠.٠٠٠)دانە لە بەرهەمەکانی ئەسترۆفسکی بە ٢٩ زمان لە زمانەکانی یەکێتی سۆڤیەت‌و جیهان دەرچووە . بەکشتی (٢٠٠) شانۆ بەردەوام شانۆگەریەکانی تەنها لە ناو رووسیادا پێشکەش ئەکات . لەمە جگە لەوەی کە هەموو وەرزێکی شانۆی جیهانی بێ شانۆگەریەکانی ئەسترۆفسکی نابێت ..

سەرچاوەکان :

١ ـ مدخل الی الادب الروسي في القرن التاسع عشر د. جلاد سوارد . د. محمد یونس
٢ ـ مجلة المسرح والسینما العراقیة العدد العاشر ١٠ تموز ١٩٧٤ .

بدیعه دارتاش و ١٧ ساڵ و ژیانادێ یا هونەری

بەرهەفکرنا
● مکی یعقوب ئامێدی ●

مامۆستا بدیعە دارتاش ئێکە ژ وان کەسێت ژیێ خۆ تەرخان کری بۆ هونەری گەلەك ئاستەنگ‌و نەخوشی پێت هاتینە دریکا وێدا بەلێ گوهـ نەداینێ وەك مامۆستایەکا هوشیار ئو هونەرمەندەکا «ملتزم» هەمی ئەو ئاستەنگێت دریکا وێدا راوەستیاین لادان دیارکر کو هونەرمەند تڤێت شەمالکەك بیت رێکێ بۆ ملەتی روهن کەت .

گەلەك ئەس پێت هەین تاکو نهوژی ج زکارێ وێ بێ هونەری نزانن ژبەر ڤێ چەندێ من پێدڤی دزانی چەند پرسیارا ژ مامۆستایا خوبا بەرێز بکەم حەلکێ دەفەرا بەهدینان ئاگەهداری کارێ وێ بێ هونەری بکەم ..

پ ـ کورتەیەکێ ژ ژیانا خوبا هونەری بۆمە دیارکە ؟

ب ـ ژیانا منا هونەری ژ سالێت (١٩٦٨ ـ ١٩٦٩) یا دەست پێکری وەختێ ئەز چۆیمە ئەکادمیا هونەرێت جوان ل بەغدا پشتی من ئەکادیمی خاندی ئەز زڤریمە ڤە سلێمانیێ بۆمە مامۆستا ل خاندنگەها ئامادەیا سلیمانیێ یاکچا ، حەفت سالا ئەز مامە ل وێرێ ئەز شیام دەورێ خۆ ببینم وەکی مامۆستایەکا هونەری بۆ هندەك بزاڤێت هونەری من لڤێ خاندنگەهێ کرن لگەل چالاکیێت خاندنگەهێ ئەز بەشداربووم پشتی هنگی ئەز چۆمە چالاکیێت خاندنگەهێ ئەز دوو سالا ل وێرێ بووم‌و پشتی هینگی ئەز هاتمە ئامۆژگـا هونەرێت جوان و ئەڤەژی سالا پێنجێیە ئەز سەرۆکا بەشێ شانوییمە ...

پ ـ تەو شانویێ چەوا ئێکو دوو گرت ؟

ب ـ ئەگەر ئەز بێژم بدلێ من‌و خوشیا من بو ئەنە راست بینە ؟؟
من‌و شانویێ ب هەلکەفت ئێکو دوو گرت ...

پ ـ کەنگی مێژویا شانوویا کوردی دەست پێکریە وە ب چەند قوناغادا چویە ؟

ب ـ مێژوویەکا دەست نیشان کری بوو شانویا کوردی نینە دبێژن ژ سالێت بیستێ یا دەست پێکری وەئێکەمین شانوو کو هاتبیتە پێشکێش کرن شانوگەریا « دلداری بەیمان بەروەری » ژلایێ مامۆستا « الیف باهورەبی » کە ئێکەمین جار ل باژێرێ « هەلەبجە » هاتە پێشکێش کرن ئەو قوناغێت شانو لسەر جۆرێ ئێکەم جا شانو پێکولەکا نەتەوەی بۆو و ئاڤەخوی بوو بو کەیف و رابووارتنێ بوو خەلکێ خو پێڤە مژیل دکر ژ سالێت پێنجەها هێدی هێدی دەرچوییێت ئامۆژگا هونەری هەڤ پشکی و شانوبادا کر بەیسەکا هونەری تێدا پەیدا کەفت شانۆ بەرەو پێش چو ل سالێت حەفتییێ شانوییێ دەورێ کاریکەر دبیت ل کوردستانێ ....

پ ـ مامۆستا کارێت تە یێت هونەری چنە ؟ ....

ب ـ لگەلەك کارێت هونەری من یا بەشدار کری ب تایبەت هونەرێ شانوییێ وەکی نواندن و دەرهێنان ئەوا ل بیرا من بیت نوکە « بازرگانی ڤینیسیا » ل دەرهێنان‌و نواندنێ من دەور تێدا هەبوو « ڤیترۆك » وەکی دەرهێنان « خال خانبا » وەکی نواندن « تریێ و ریوی » وەکی نواندن « هاورێیان » وەکی دەرهێنان‌و نواندن « ئەخشەی خوێناوی » وەکی نواندن‌و دەرهێنان « ئاهەنگی زەوی » وەکی دەرهێنان‌و نواندن « یولیوس قیصر » وەکی دەرهێنان ....

پ ـ مامۆستا چ لایەکێ شانوییێ دروستایی تەگرتییە نواندن یان دەرهێنان ئو بوچی ؟

ب ـ ئەگەر بهێینە راستیێ من چلا ب راستی نەگرتینە بەلێ ئەوا من بڤێت ئەز حەزێدکەم ژ هەمیا پێتر نواندنە چونکی براستی مروڤ خوتێدا دبینیت ئو کارێ دەرهێنانێ گەلەکێ گرانە ژبەر کەلو بەلێت وێ وەهەروەسا گەلەك تشتێت دبژی ....

پ ـ مامۆستا تو چەوا دهەبینا دەرهێنەری گەهشتی و دەورێ دەرهێنەری چەندە دشانوییێ دا ؟ ...

ب ـ دەرهێنەر وەکی پەیکەرتاشەکی دێ هەبکەلێ پەیکەری گشتی دێ دانیت ئو تشتێ هبردەکاری ئو زیندوکرنا داهێناناوی پەیکەری ئەکتەرە ئو ئەڤەژی بۆچۆنا منە لسەر دەرهێنەری و نواندنێ ....

پ ـ دەورێ دەرهێنەری چیە دشانویا کوردی دا ؟

ب ـ هەتا نوکە شانویەکا بەتییا کوردی مە نینە کو ئەم بێژین کو دەرهێنەرژی دەورێ خو بینیت ئەو دەرهێنەرێت مە هەین هندەك (هاوینە) هندەك ژوان (محترفن) ئەو ژی ئەون یێل بەشێ شانوییێ دەرکەفتن بوچونا من هەردووکا دەورەکێ سەرەکی ئەبویە لخزمەتا شانویا کوردی ئو ئەم دبینین یا تێکەل کریە ژهەمی تشتا ...

پ ـ مامۆستا چ شێوازەکێ هونەری کاردتینی د دەرهێنانێ دا ؟

ب ـ بۆچونا من هونەرێ شانویا کوردی هێشتا یا ساڤابە ئو پێتڤی دایکەکێیە کسو باش فێرکەت ئو دڤێت ل پێشیێ ب کلاسیك دەست پێ بکەین چونکی تەمەنەکێ درێژ شانویا مە نی‌یە وە ملەتێ مەژی لوکەکا رۆشەنبیرێ یابلند مە نینە کو ئەم ئێك سەر دەست تشتێ نوی بکەین ژبەر هندێ یا ئەوە ئەم کلاسیکی دەست پێبکەین هێدی هێدی بو تشتێ نوی ئو ئەز قەد لگەل وێ تیوری نینم کو دبێژن هونەر بۆ هونەرییە ئو ئەز لگەل تیورێ ئەوا دبێژیت هونەر بو ملەتی‌یە ....

پ ـ مامۆستا پرسیارا مەیا دویماهیکێ ئەوە ئامۆژگاریێت تە چنە بۆ دان ڤوتابیێن دەردکەڤن ل ئامۆژگایێ ئەڤ سالە .

ب ـ ئامۆژگاریا مەیا دویماهیکێ ئەوە کو هەمی هیڤیا من ئەو بوو کو وەکی خەونەکێ هاتە دیتن کوئامۆژگا هاتە ڤەکرن و خەونا دووێ ئەوە کو کۆمەکا باش ژوان شاگردا دەرگەڤن هەتا ئەم بچاڤێت خو ببینین دلسوزی‌و رەوشتەکێ باش کارێ خوێ هونەری بکەن ئەڤەژی ئارمانجو هیڤیێت منن و سوپاس .

دگەل هونەرمەند

عدنان حسن شینۆ

جسیم ابراهیم دوسکی

بهەلکەفتنا جەژنێت تیرمەهێ دەزگەهـا رەوشەنبیری‌و بەلاڤکرنا کوردی پێشانکەهەکا تایبەتی یابێکرێ بەر بو هونەرمەندێ گەنج (عدنان حسن شینو) .

ئەڤ پێشانکەهە یا پێکهاتی بوو ژ (٤٦) تەفالا ژ رەنگی‌و ئاڤی‌و سکێچ (تخطیط).. ڤان کەفالا ب راستی سەرنجا جەماوەری راکێشاو بوو دەمێ (٦) روژاو ڤێ پێشانکەهێ جهـێ خۆ کربو ددلێ هەمی جینا رەوشەنبیردا لدهوکێ .
ئەڤجا بهەلکەفتنا ڤەکرنا پێشانکەهێ مە ئەڤ هەڤپەیڤینە ل دکەل هونەرمەندی ...

پ ـ عدنان حسن شینو کی یە ؟

ب ـ ئەز ل سالا (١٩٦٣) لگوندێ ردێنیا لقەزا ئامێدیێ هاتیمە دونیایێ ... خواندنا سەرەتایی من لئامێدیێ بدویماهی ئیناو ناڤنجی لدهوکێ .. ل سالا (١٩٨١) چومە ئامۆژگاریا هونەرێت جوان ل سلێمانیێ ول سالا (١٩٨٤) من خو ڤەگوهارتە ئامۆژگابا هونەرێت جوان ل بەغدا .. نهو ئەز ئەندامێ بانا هونەرمەندێت تەشکیلی یێت گەنجم ئو نهو ئەز بێ لڕێزا پێنجێ ل ئامۆزگاریا هونەرێت جوان لبەغدا نهو .

● **نیگار کێشان لنك تە چی یە ؟**

ژیارەو کیانی منە ... ئو رێکا کاروانێ منە کو ئەز بێ بکەهەمە ... ژیانەکا روهن‌و تەناهی ...

● **بابەتێت کەفالیت تە چنە ؟**

ب ـ راستی بابەتێت کەفالا هەمە رەنگن لێ بارانتر ژ بابەتێت کەفالیت من لـەر مروڤێ‌و ژیاناوی و سەروبەرێ وی لدویڤدا بابەتێت دی سروشتەو برسەو مرنە ولنك من مرن ئەدویماهی‌یە بەلکو مرن ژیانەنا دی‌یەو من دکەفالێ (شەهیدی)دا وەسا بمسا دانای کە مرن‌و شەهیدبون ژیانەتا دی‌یەو قوناغەکا دی‌یە ژ کاروانێ مروڤایەتیێ‌و ئەگەر مرن ئەبا مروڤی پێزیستی ب ژیانێ ئەبو ... ئەڤجا بلا ئەم ژمرنێ نەترسین‌و مرن ئەدویماهیکە ...و بارا پتر ژ کەفالیت من (دبراسی)ی ئە ئو (دەربرینن) ...

● **تە چ داخازیت پاشەرۆژێ هەنە ؟**

ـ من دڤێت ئەز ببمە شاگردەك لجیهانا هونەری داکو بشێم خزمەتا مرۆڤایەتی یێ‌و ئەڤینێ‌و ژیانەکا بتەناهی بکەم وەخزمەتا فلکلورێ کوردی بکەم بشێوەکێ زانستی‌و هەڤچەرخ کو ئەز بشێم مافێ فلکلوری بدەمێ بشێوەکێ باش .

● **تەچ بیرو را هەنە دەربارێ بزاڤا تەشکیلی لدهوکێ ؟**

ـ ب راستی شیان‌و هێزا تەشکیلی لدهوکێ یا هەی ب تایبەتی دان سالێت دویماهیێ ..
بەلێ ئەبونا کاردێ تەشکیلی‌و ئەبونا هۆلێت تایبەتی‌و هەڤچەرخ ئەڤ شیانە هێلان وەسا و هیڤیدارم ئەم هەمی بێك دەست ناڤایەکێ هونەرێ (شێوەکاری) (تشکیلی) دابنین کو جهێ خو بگریت ل دیروکێدا ... داکو بشێین خزمەتە کێ بکەین بۆ ژیانێ ...

دوو نامەی بێخود بۆ گیو

● د. کوردستانی موکریانی ● بەغدا

لەو ماوەی دواییەدا ، کە خەریکی ئامادەکردنی کەشکۆلی مامۆستا گیو بووم ، هێندێک نامـەی پیرۆزو بەنرخ بەپێنووسی نووسـەرانمانم بەر چاوکەوت ، لەبەرئەوەی ئەم نامانە ناچنە تویی ئەو کەشکۆلانەی بۆ چاپیان ئامادەدەکەمو هەروا لەبەر گرنگی نامەکان ، پێویستم زانی ئەوە هێندێک لەو دەسنووسانە بە ڕێنووسی ئەمرۆ بنووسمەوەو بڵاویانی بکەمەوە ، چونکە نامەکان بە خامەی شاعیرانی کورد چل ـ پەنجا ساڵێک لەمەوبەر نووسراونەتەوە ، بابەتەکانی ناسکانە دەربراونو دەنگوباسی تایبەتیو گشتیشی تێدا تۆمارکراوە ، کە بۆ ئەدەب دۆستان گرنگی تایبەتی خۆی هەیەو گەنجینەیەکی بێهاوتایە .

چلوحەوت ساڵ لەمەوبە مامۆستا بێخود وەڵامی دوو نامەی مامۆستا گیوی داوەتەوە ، ئەو وێنەیەی بڵاوبشم کردۆتەوە ؛ ئەو وێنەیە ، کە مامۆستا بێخود لەنامەکەیدا باسی دەکات ، بۆیەش بۆ مامۆستا گیوی ناردووە ، بۆ ئەوەی لەگەڵ بەسەرهاتو هۆنراوەکانیدا بیخاتە پاڵ بەرهەمی شاعیرانی دیبەوە . ئەم دوو نامانە پێوەندی دڵسۆزانەی دوور لە بەرژەوەندی کەسی دەنوێنێت ، کە لە نێوان نووسەرانی پەنجا ساڵ لەمەوبەردا هەبووە :ـ

((نامەی یەکەم))

برای خۆشەویستم عبدالرحمن مصور چاوت ماچ ئەکەم

ـ لە سلێمانیەوە نوسراوە ـ

ئەم ئێوارە سەعات یازدەو نیو ..

قاقەزێکی گلەیی ئامیزی بە تاریخی ١٩٣٨/٧/٥ جەنابتانم وەرگرت . کە لە جوابی قاقەزی خۆمـا نووسیبوتان ، جارێ لەپێش هەموو شتێک ، کە هاتمەوە بۆ کەرکووک . خەبەریـان دامێ ، کە مەرحوم ئەفەندی قازی خزممان وەفاتی کردووە ، بەبیستنی ئەم خەبەرە وەحشەت ئەسەرە جەدەن زۆر ناڕەحەتو پەریشان بووم . سەرگەردانو سەراسیما هاتم بۆ سلێمانیو لەپاش بیست ڕۆژێک قەدەر وای هێنا . کە چووم بۆ هەڵەبجەو بۆ ئیشوکاری تەعزێ لە یارانو دۆستان . خواه ناخواه (٣) مانگ مامـەوە . ئەمرۆ یەک هەفتـەیە هاتوومەوە بۆ سلێمانی .

لە خسوسی تەفـصیلاتی ئیشتمانەکەمانەوە هەر چیت نووسـیبوو زۆر بەجێیەو هەرکەس تێگەیشتنی بێ ئەزانێ کە ئەمە ڕاستەو درۆنییە ، بەڵام خوا ڕووی ئەو کەسانە ڕەشکا . کە تێناگاو لە دنیادا ژینی لەلا پارەیە . و حەیات عیبارەتە لە بێشەرەفی . و دین لە بێدینی . ئەمەیش ئەگەر دقەت بفەرمون ئەو کەسانە ئاشکران ئەلبەت وەکو لێرە زۆرە لە هەولێریش زۆرە کاک (عبدالرحمن) مەسەلە ئەمە تێکیداوە .

با قسەیەکی زۆر خۆشت پێبڵێم بەڕاستی . کە قاقەزەکەتم موتالاکرد . زۆر متەسـیر بووم . چونکە مەنجەڵی دڵم بە نەوعێک هاتەکوڵ . هەتا درەنگ لە کوڵ نەیئەنیشتەوە . بۆ حاڵی خۆمان ئەم خەلقە تێنەگەیشتووانە . ئەوا فوتوگرافێکی خۆمم بۆ ناردی . کە وەعدم دابویتی . کـە بۆت بنێرمو ئینشەئەللا قەسیدەکەیشت بۆ ئەنوسمەوە . ئەو قەسیدە ؛ کە ئەو لە تەکیە بەعزێکم بۆ خوێندنەوە . ئیتر ئومێد ئەکەم . کـە گلەییمان لێنەکەی خۆشەویستم . عەرزی ئیحتیرامم بە کەمـاڵی ئیشتیاقێکی خۆت ئاسایەوە بە جەنابی شێخ محیی الدین بکەبەنەو بشفەرموو کە عەریزەیەکم تەقدیم کرد ، ئەگەرچی بێجوابوو ، بەڵام نازانم بەخزمەتی گەیشتووە یا نە ، ئیتر هەربژینو لە خۆشابن .

موفتی زادە خەلقی سلێمانی

م . بێخود

١٩٣٨/٨/١٦

((نامەی دووەم))

بۆ خۆشەویستی خۆم سید عبدالرحمان پێشکەشـە

ـ لە سلێمانیەوە ـ

قاقەرێکی بە تاریخ ١٩٣٨/٩/٧ کە نووسیبوتان ، لە پاش سێ ڕۆژ وەرمگرتو زۆر پێم خۆشبوو و سوپاسی بێپایانی جەنابتانم کرد : ئەگەر چی گلەیی ئامێزبوو ، بەڵام لە لام وایە وابێ ، چونکە تاخیری قاقەزی من وەکو بۆم نووسیبوون بە خۆرایی نەبوو ، خزمێکمان ، کە لە پێشا قازی سلێمانیبوو ، کە لە هەولێر هاتمەوە کەرکووک خەبەری وەفاتی ئەو زاتەیان دامێ ، منیش خواه ناخواه هاتمەوە بۆ سلێمانی تەقریبەن پازدە ڕۆژ لە تەعزیەدا دانیشتم لە پاش ئەوە چووم بۆ هەڵەبجە ، لەوێ تووشی ڕۆماتزمەیێکی زۆر بەعەزیەت بووم ، حالەن ، کە ئەم نامەیە ئەنوسم بەخوای بێهەمتـا سوێند ئەخۆم ، کە ئەوەندە نەخۆشم ئارامم نییەو (دوخز) نوری خەریکمە ، ئینجا نازانم خوا چۆنمان چار ئەفەرموێ : لەگەڵ ئەمەیشا کە بۆ خسوسی چارەی قاچم چووم بۆ بیارە ، پێرێ کە شەبنە بوو هاتمەوە هەمیـان جارێ هیـچ فایدەیێکی پەیا نەبوو .

بۆ تەرجەمەی حاڵی خۆم ئینشـەللا تۆزێ بەرەو چاکی بووم بەتەواوی بۆتان ئەنوسم با پوستە ڕەوانە ئەکرێ . نازانم بۆچی باسی فۆتۆگرافێکەی خۆمت نەکردبوو ، کە گەیشتووە ، لە لام وایە ڕەنگە کە فیکرت چووبێ ، ئیتر عەرزی ئیحتیرامم لوتفەن بکەیەنە بە خزمەت جەنابی شـێخ محیی الدین ئەفەندی .

هەرچەندە زۆر سەخڵەتم لەبەر ژانی قاچم ، بەڵام ئەگەر غەزەلیکی تازە کە (مرثیەی) ئەو قازی مەرحومە ، کە لەناو قاقەزەکەدا نوسیبووم لەگـەڵ تاریخێکی کەس نەدیدە باس لـە موشارئیلێهی بۆت ئەنوسم ، جارێ هـەر ئەوەندەم پێئەگرێ بەلەپەلم لێمەکە ، ئومێد وایە ، کـە هەموو ئیش جێبەجێ ببێ ، دووبارە ئەبلێمەوە بەخوا زۆر نەخۆشـم لەبـەر ژانی قاچم ، هەرخـوا ئەبێ چاری بکا . عەرزی جەنابی شێخ محیی الدین بفەرموو ئەگەر ئارەزووی هەیە بە خزمەتی بگەم دوعام بۆ بکا هەتـا چاک ببمەوە ئیتر خوا ئاگاداری هـەموومـانبێ ، بـەنـەوازشو لاوانـەوەی خـۆی بـە جـاهی خۆشەویستەکەی خۆی (سلعم) .

ـ م . ب ـ

چاوپێکەوتنێک لـەگەڵ خورشیدە بابانـی شاعیردا

خورشیدە رؤوف عبد الرحمن کە ناسراوە بـە خورشیدە بابان لە ساڵی ١٩٤٢ لە شاری هەڵەبجە لە دایك بووە ، ساڵی ١٩٥٨ ـ ١٩٥٩ پۆلی شەشـەمی سەرەتایی تەواو کردوە ، پاشان بەشداری سێ خولی کردوە ، تاپلەی سێهەمی ناوەندی وەرگرتوە .

ئێستا لە مەلبەنـدی چاودێری دایکانو منداڵانی شاری هەڵەبجە کارئەکات .

خورشیدە بابـان دوو بابەتی چاپکراوی هەبە دیاری ویادگار ساڵی ١٩٦٩ تیشك ساڵی ١٩٧٠ ، لە زوربـەی گۆڤارو ڕۆژنامەکاندا شیعری بڵاوکردۆتەوە .

● لـەم دیدەنیە کورتەدا لەبارەی شیعرەوە پـرسی ـ روتین :ـ

ـ شیعر هەسـتو سۆزێکی دەروونییە لەخۆیەوە دروست نابێت ، بەڵکـو هەڵویستو بینین واقیـع کارئەکاتە سـەر ئەو هەستە شاعیریەو دەروونی جۆش ئەدات ، خولیای نووسینی ئەکەوێتە دڵو مێشکو دەرونەوە ، شیعر دروست ئەبێت ، شاعیریش بـە ـ گـوێـرەی زۆری ڕادەی ڕوشنبیری خۆیـەوە دای ـ ئەڕێژێـت .. شاعیر وەك وێنەگرێك ئەو قۆناغـەی میللەتو وولاتەکەی پیـا دەروات وێنـه دەگرێت ، کەوێنەیەکی ڕێکوپێك دوور لە هەموو درۆو دەلەسەیەك . بەڵام نابێ ئەو ئازارو ئێشی دەرونانە پشت‌گوێ بخـات بمانەوێت خۆمان شـیعر داهێنینو شیعریش لـە واقعەوە هەڵقوڵابێت .

● بەرهەمی داهاتووتان چییە ؟

ـ کۆمەڵە شـیعرێکم بەناوی (تارا) چاوەڕوانـی لەچاپدانی ئەکەم ، ئەگـەر دەرفەت هەبێت دەمەوێـت لەچیرۆکی تەمسیلی ملکـی خان نووسینی لەتیـف تەرداخیو ئامادەکردنـی اسماعیل بەرزنجـیو دەرهێنانی تەلەفزیۆنی زهیر عبدالمسیح . دەوری مکـی ـ خان ببینم . هیواشم وایـە لە داهاتوودا توانام هەبێت بەرهەمی‌تر پێشکەش بکەم .

● تۆ وەك شاعیر ـ زۆ وەسف زۆر ئەنوسێت ، ئایا کاریگەری مامۆستا گـۆران تاچ رادەیەك لەشیعرەکانتەوە نزیکن ؟

ـ لە ڕاستیدا نـاوو هەوای جوانو سروشـتی وولاتەکەم وای لێ‌کردوم کە لـە شیعری پیاهەڵدانو شـیعری مامۆستا گـۆران نزیك ببمەوە ،

● لـە کۆتاییدا دەتەوێ بڵێیت چی !

ـ داواکارم هەمـوو ئەدیبێك لەناخو ئـارەزوو خواستی گـەلو کـۆمـەڵو نیشتمانەکەیەوە ووشەکانی دابرێژێت ، دەنگـی مرۆڤایەتی بەرز بکەنەوە .

ئیبراهیم هەورامانی

لسـەرهـاتیـەك

ماهر عبدالرحمن صدیق

گۆتن چاخەکی ل وەڵاتەکی حاکمەك هەبو ، ڤی حاکمـی وەزیرەك هەبوو ، ئاقلمەندەکێ بەرکەتی بـو ، زوربەی جارا پسیارێت خوە پێدکـرن ، حاکمێ ئاڤبری پشیکەك هەبو ،وەسان هی کربو هەمی دەما وەختێ شیڤێ داهێتـه بەرسفی زادی ، دا چرایـێ ڕوناهیێ کەنە د نـاڤ دەستارا و دا هلگریت هەتا سفرە ڕادکرەڤە ، ڕوژەکێ ژ ڕوژا بو گێنگەشە ل سەر ڤێ پشیکێ ، حاکمی گوتـە جڤاتێ :ـ

گوت :ـ حاکمی خۆشتڤی ،ڕاستە تا ڕادەکی هوی کرن کاری د کەتە سەر وەرگرتناسنجا بەلێ پا نفشی ئانزی ڕڤێژنە کارەکێ مەزنتر د کەتەسەر خوەجهیا سنجا ، بەلێ حاکم پێ ڕازی نەبو نـەکەفتە مێشکێ وی ، پـێ ژ خوە ڕازی کو ئەڤ پشـیکەب چ ڕەنگا چرای ناهێلیت ، لێ وەزیرێ هزرێز هنـدەکمشك گرتنو کرنە د توبرکەـ کیدا بو وەختێ شیف خارنێژ بەرکودا ئاخفتنا خـوە بسەلمینت .

خارن هاتە دانان ، جڤاتل دور کوم بوینە پێشـیك وەکی هەردەم ئامادەیە چرایێ‌د ناڤ لەپادایە ، هـەر دوێ گاڤێدا بحازربیا جڤاتـێوەزیری دەرێ توبرکی ڤەکـر ،مشکا خو هاڤێتە ناڤ مالی ل کونا بخو گەرهان دا خـۆ ئەشێرن ، پشیکێ هودبـت ئەڤە مشکن ، چرایێ خو ل عەردی داو ڤیت کرێ ،ئەڤە کرتو پێ دی گەمرانـد هەچکو چ جاران ل ڤێ ماڵێ ب خودان نەبووی ، نانـێ حاکمی نەخاری ....!!

ئنجا وەزیر ل حوکمـی زڤری و گوتێ :ـ

حاکمی خۆ شتڤی ، ئـەز بەنی ، تەدبت پشیکێ چەند زوی هی کرنا تە ژ بیر کـر زڤری سەر شولێ نفشـێ خوە .

حاکم هاتە خارلێ ژ کوتنا خوە و داهات و گوت :ـ

هەمی سنج ئان کریـار دزڤرن بو ڕێکا فێرکرنـێ هەروەکی ڤێ پیشیکێ .

بەلێ وەزیرێ مە ڕابـو سـەر چکێ خوە وەردانـە وەزیر ب ڕاستی تو بێ ژ یهاتی و هزر تیژی وەیـەو وێڤەترە .

ناوێك ـ پاشماوە

میللەت نیـیە بێ فۆلکلۆرو فـۆلـکلۆریش نـامێنێو دەفەوتێ ئەگەر هـەوڵی بۆ نەدەنو کۆی نەکەنەوەو نەیپارێزن . فۆلکلۆر کۆکەرەوە دەبێ بیرێکی تیژو هەستێکی ناسکی هەبێتو وەکو ڕەخنەگرێکی بابەتی دەبێ بنوانێ ڕووبەڕووی دوو دڵیو شـەرم‌کردنو خۆبەدەستەوەنەدانی هـەندێکو گۆشەگیری بـە هێمنیو لەسەرخۆیی بوەستێ . فۆلکلۆریسـت بە ناچاری تووشی ئەم جۆرە بارو زرووفانە دەبێ لە هەموو هەنگاوێک لە هەنگاوەکانی کارکردنیدا ، بۆیە پێویستی سەرشانیەتی کە بگەڕێ بۆ ئـەوەی بکاتە پاکیو بێگەردیو قووڵی ماناو واتـەکـانیو جوانی ڕستەکانیو خاوێنی شادەمارو ڕەگەکـانی ، کە دەستم بە کۆکردنەوەی مەتەڵو پەندیپێشینان‌کرد دەمزانی کە هەر یەکێک لەم ـ پەند ـ یا ـ مەتەڵ ـانە بەلایەنی کەمیەوە سەدەیەکی خایاندووە تا جێگیربووە چونکە ئەنجامی تاقی‌کردنەوەو موعاناتی خـەڵکی‌یە لەم ماوەیە . میللەت سامانێک لـە مەتـەڵو پەندو گۆرانیو داستانو .... هتد دروسـتدەکاتو دەیکاتە قەڵایەکی پۆلایین بە نیازی خۆپاراسـتن (لە مەترسیو کەوتنو غلۆربوونەوە) نەک وەکـو فەلسەفەیەکی ژلانی ووشک ، هەرچەندە ئەم سامانە فۆلکلۆرییەش بە گشتی دەبێ فەلسەفەی میللەتیش دەربڕێ لە ژیانو کارکردنداو لـە ڕابوردوو و ئێستاو داهاتووشدا .

ئەمانە هەندێ هەڵبژاردە بوون لە ووتەکـانی ـ سامۆتیل فێیۆ ـ دەربارەی خۆیو کارەکەی کە (گەڕان بە دوای فۆلکلۆر) بوو ، ئەم پیاوە توانی فۆلکلۆری (کووبا) لە فەوتانو نەمان ڕزگاربکات ، نەک تەنیا بە نیازی خزمەت‌کردنی فۆلکلۆری کووبا بە تەنیا بەڵکو بۆ شارستانیەتیو مرۆڤایەتی لە هەموو جیهاندا ، هەموو توانای خۆی تەرخان‌کرد بۆ ئەم کارە بەوپەڕی هێمنیو لەسـەرخۆییەوە ، بـە خۆشەویستیەکی گەورەوە ، دوور لـە بەرژەوەندی تایبەتیو بەختکردنی زۆربەی کاتی پشـوو و حەسانەوەی خۆیو دوور لـە خێزانو برادەرانیو دوور لە چالاکیەکانی هونەریو ئـەدەبی تایبـەت بە خۆی .

لە سەدەی ڕابوردووشدا کەسێوا هەبووە لە کووبا عاشقی هونەرو وێژەی فۆلکلۆری بووبێو هـەوڵی کۆکـردنـەوەی دابێت بـە هەموو ئاگاداریو ووردەکاریەوە ...

بە ناوبانگترینیان (دکتۆر ـ بدرۆ مۆدیستۆ هرنانـدز ـ ١٨٦٦ ـ ١٩٢٦) بوو کـە تاکـە خۆشەویستی لە ژیانیا ـ کووبا ـ بوو . ساڵەهای ساڵ خەریکی گەڕان بوو بە دوای بەرهەمی فۆلکلۆری جۆراو جۆری میللەتەکەی ، تا توانی بیگەیەنێ بەچاپ لە پەرتووکێکی نرخدار بەناوی (نەریتو داستان لە سانگویگوس) لە ساڵی ١٩١٩ی‌ز ، کە نزیکەی (٢٣) داستان لە سێ هەگبەی کاتی جیاجیا بوو .

هەگبەی یەکەم ـ پێش هاتنی (کولومبوس) لـە داستانو چیرۆکەکانو حەکایەتی دەم خەڵکی کووبا دەگەینە ئەو ئەنجامە کە خەڵکی کووبا لـەم هەگبەیە ، بیرو هۆشـیان بە (نهێنی ژیـان)ی گەورەوە خەریک بووە ، هەروەها بڕواو سروشتی خواکانو فەلسـەفەیان سـەبارەت ژیانو مردنو خوو و نەریتو خۆشەویستیو یاریو سـەماو هەڵپەڕکێو چیرۆکی ئەوینو بەیتو .... هتد . بەڵام داستانو حیکایەتەکانی هەگبەی دووەم دوای دۆزینەوەی کووبا لە لایەن (کۆلۆمبوس) دەگەینە ئەو ئەنجامەی چۆن هێندە سوورەکان ئەو کاتە خۆشحاڵیان دەردەبڕی بەرامبەر خەڵکە سپیەکان ، ئەوانەی دەهاتن بۆ دوورگەکەیان ، دوا بـە دوای ئەوە ئەو ئازارو مەترسیو چەوساندنەوەیەی کـە تووشی هاتن لەسەر دەستی ئەم سپیانەوە ، ئەوانەی کە وەڵامی مرۆڤایەتیو خانەخوێتیو میوانداریـان دابەوە بـە هـەموو دڕندایەتیو زوڵمو بـەندێتی کردنی .

داستانو حیکایەتەکانی هەگبەی سـێیەم کاتی شۆڕش بەرپابوونە لە پێناو گەیشتن بـە ئازادیو سەربەخۆیی ، پیاوچاکیو ئازایەتیو مەردایـەتیو خۆبەدەستەوەنەدانو سووربوونە لەسـەر مافی ڕەوابان دژی ئیمپریالیستی ئیسپانیا ، (شۆڕش) یش هیچ کاتێک بێ کارەساتو ئاخ هەڵکێشان نابێ ...

Institut Kurde de Paris

یانەی وەرزشی

لە دهۆك

● شڤان عەلی ئادەم ●

ئاشکرایە چالاکی‌یەکانی وەرزشیش یەکێکە لە چالاکی‌یەکانی وولات بۆ بەرەو پێشکەوتن بۆ دوارۆژ لە نێو جیهانی وەرزشی دا لە جیهاندا ....

ئەوجا بۆ خۆشحال بووین چاوپێکەوتنێك لەگەڵ مامۆستای بەرێز - بشار مصطفی - بەڕێوەبەری یانەی وەرزشی لە دهۆك بکەین داکو بزانین کا بزاڤێد وەرزشی ل چوار چوڤێ یانا وەرزشی ل دوهوکێ چنە ... ئێستاش ئێمەو مامۆستایێ هێژاو وەلامەکانی پرسیارەکان ..

پ - ژ چ سالو ژ بەر چ یانا وەرزش هاتی یە دانان ؟؟ .. دگەل خوی کرنا کورتی‌یەکێ ژ ژینا یانا وەرزشی ... ؟؟؟

ب - یانا وەرزشی ل باژێری سالا (١٩٧٠) یا هاتی یە دانان ... لێ بەلێ دەما یانا وەرزشی ل باژێری هاتی یە دامەزراندن بەس چەند تیپەك هەبوون یێد یاری یا مینا - تیپا سەبەتە : تیپا (طائرێ) و تەیکاپێی هەتا نهە بەلێ یانا وەرزشی ل دوهوکێ ج جهـو باردگاو مەیدانێد وەرزشی کو یاری لێ بهێنە کردن نین ب تایبەتی هاتبنە هەلبژارتن ژ لایێ یانا وەرزشی لە دوهوك بۆ چالاکی‌یەکانی وەرزشی . بەلام ئێستا بارەگایەکی تازە چێدەکەن بۆ یانەی وەرزشی ل شاری دوهوك کە ئەم یانەیەی تازە چاکی ئەکەن یانەیەکی نموونەی بە گەلەکا بەرفرەهە هەمی جهێد یاری یا یێد تێدا مینا ئەڤ یاری یەنە - سلة ، قدم ، طائرە ، یـد ، منضدە : کمال اجسام ، دراجات ..... -

ئەگەرێ دانانا یانەی وەرزشی ل دوهوکێ چونکە لە پێش ئەم یانەیەی وەرزشی ل دوهوکێ دابمەزرێت چالاکی‌یەکی وەرزشانە هەبو ئەکو یەك جار هەر بو بەلام ئێمە دەتوانین بلێین کەم بوو ژ بەر نێ چەندێ پشتی یانەی وەرزشی ل شاری هاتی یە دامەزراندن رۆژ لە دوای رۆژ بزاڤێد وەرزشی هەنگاوی جوانو بەردڤ پێنگاڤێد پێشکەڤتی تر دهاڤێتن ژ لایێ جیهانا وەرزشی ل باژێری ....

پ - ئێوە چون شاری دوهوك لەگەل شارەکانی تری وولات هەڤبەری یەك دەکەن ژ لایێ بزاڤێد وەرزشی لە دوای دانانی یانەی وەرزشی لە دوهوك ... ؟؟؟

ب - هندی نهە ئەم لە ژیانی وەرزشی دا ئەژین لە شاری دوهوك ئەم شێین بێژین ئانکو دەتوانم بلێم دمینتە لە سەر ملانی بەرپرسیارێد ئاڤەدانی یا باژێری ژ هەمی لاڤە ... یاخود ئەگەر هاتوو بەرپرسیارەکانی ئاوەدانی شار بە چاوێکی فەرەوانەو دلێکی خەمخواری هەلبەت دێ بزاڤا وەرزشی شتی چاڤدێری بێ دێ پێنگاڤێد پێشکەڤتی هاڤێتن ، ئو بەرامبەری شارەکانی وولات راوەستن ب سەرفەرازیو دێ د سەرفرازبن د هەر چ - مسابقەکا - و یاریو - بطولەکا - بتین ...

پ - مامۆستایێ هێژا ئێوەتان چ یاریێد قەهرەمانەتی هەنە ... ؟؟؟ ...

ب - هە ئەڤ یاریێد قەهرەمانەتی یێد هەین (سلە ، طائرە ، قدم ، بد رجالی ، بد نسائی ، دراجات ، منضدە ، کمال ئەجسام ، شطرنج ..) .

پ - هەوە چ بزاڤو چالاکی هەنە یێد وەرزشی ؟؟

ب - ئێمەمان ئەم یاری‌یانەی قەهرەمانەتی یان هەبە تین لە بزاڤو چالاکیتر وەرزشی وەك ئەمانە

١ - (قدم ، طائرە) ل هەڤلێرێ ١٩٨٥/٧/٣ - ١٩٨/٧/٥ دەست پێدکەت یا دەفەرا ئۆتۆنۆمی دەست پێدکەت ...

٢ - (دراجات ، منضدە ، ضاحیە) ل دوهوکی ل هەفتی یا ئێکێ ژ مها ئەهێ - ژ هەیڤا - ٩ - یا دەڤەرا ئۆتۆنۆمی دەست پێدکەت ...

بەلێ بزاڤێد چالاکی‌یەکانی وەرزشی لە سەرانسەری وولات ئێمە پشکداری ئەم یاریانەی قەهرەمانەتی یانە ئەکەین ئانکو مە ئەڤ یاریێد قەهرەمانەتی یێد هەین ... وەك (قدم ، سلە ، طائرە ، بد رجالی ، دراجات درجە اولی) بەلێ هەتا نهە چ زانین بۆ ئێمەمان نە هاتی یە و چ پەیرەو - نظام - وی وەرزشی نەهاتی یە کا دگەل کیژ پارێزگەها وولاتی بکەین ڤان یاریێد قەهرەمانەتی یێد وەرزشی ..... بەلام ئەمن لێرە ئاخفتنەك یا هەی ژی سوپاس یا رۆژناما هێژا - هاوکاری - دکەین کو ئەڤ دەلیڤە دایە مە کو کاك - شڤان - ل سەر بزاڤو چالاکیێد یانا وەرزشی چەند پرسەکا ژ مە بکەت ئەم بەرسڤا برایێ بەرێز ددەین بدلەکێ شادو سەرفەراز دگەل سەرکەڤتنا رێبازا رۆژناما - هاوکاری - یا هێژا رۆژ بۆ رۆژێ کو پێتە ب چالاکیو بزاڤێد وەرزش دکەتو بەر بەرەك تەرخان کری بۆڤێ چەندێ ....

تیپی ئازادی‌و ..

پاڵەوانی تۆپی پێ لە رانیە

لەم دوایی‌یە دا لە شاری‌رانیە پالەوانیەتی تۆپی‌پێ رێکخرا و شەش تیپ هاوبەشیان کرد کە ئەمانە بوون (لاوان ، یەکگرتوو ،شەهیدان ، ئازادی گەرمیان ،بیتوێن) .

ئەم پێش‌برکەیە سیمای پێشکەوتن‌و گەشەی شارستانیەتی دەردەخست لەم شارە دا . لاوانی ئەم شارە سەربەخۆ و بەبێ هیچ پشتگیری‌یەکی یەکیەتی‌یە وەرزشی‌یەکان و دەزگاکان بە هەول و ماندووبوونی خۆیان ئەم خولەیان کردەوە، ئەمەش لەپێناو پتەوکردنی گیانی خۆشوویستن‌و برایەتی دا !!

ئەوەی جێگەی باس و دلشادی‌یە ئەوەیە کە تیپی «ئازادی» کتوپڕیەکی گەورەی درووست کرد ئەوەبوو بە توانایەکی بێوێنەوە هاتە گۆڕەپان و بە هێرش‌و تەکتیك و جوڵانەوەی بەتوانا سەرکەوت ، ئەمەش دوارۆژی خولەکە بوو بە یاری کردن لە نێوان ئەم تیپەو تیپی (یەکگرتوو) کە لە ئەنجامدا (٣ گۆل بەرامبەر بە هیچ) بوون . بەم‌شێوەیە ئەم تیپە بۆ یەکەمین جار بوو بە پالەوانی ئەم وەرزە .

چاکترین یاریزانی ئەم تیپەش بریتین لە : (حمە سعید کریم ، محمد مصطفی ،صمد خدر ، بەختیار خالید ،سوورە محمد) .

پیرۆزبایی لەم تیپە و هەموو تیپەکان دەکەین و چاوەڕێی چالاکی دیکەین .

نیازی - رانیە

وێنە

بە

رادیۆ

● پاپا یوحەنا پۆلسی‌دووەم لە کاتی گەیشتنیا بۆ تۆگو لە چوارچێوەی گەشتەکەیدا بە چەندە وڵاتێکی ئەفەریقادا .

● کەمبالا : ژمارەیەك لەلادێ‌یەکانی ئوگەندە کەلەسەری مرۆڤێ پیشانی رۆژنامەنووسێکی بەریتانی دەدەن کە وەختی خۆی‌بەدەستی پۆلیسەکانی سەرەکی پێشو میلتون‌ئۆبۆتی لەناوچوون

● فەرجینیا : تیپی‌رزگارکردن لە ئەمەریکا ئەوانە دەگوێزنەوە بەهۆی‌بلاوبونەوەی غازی ژەهراویەوە لە هەرێمی‌فەرجینیا پەکیان کەوتووە .

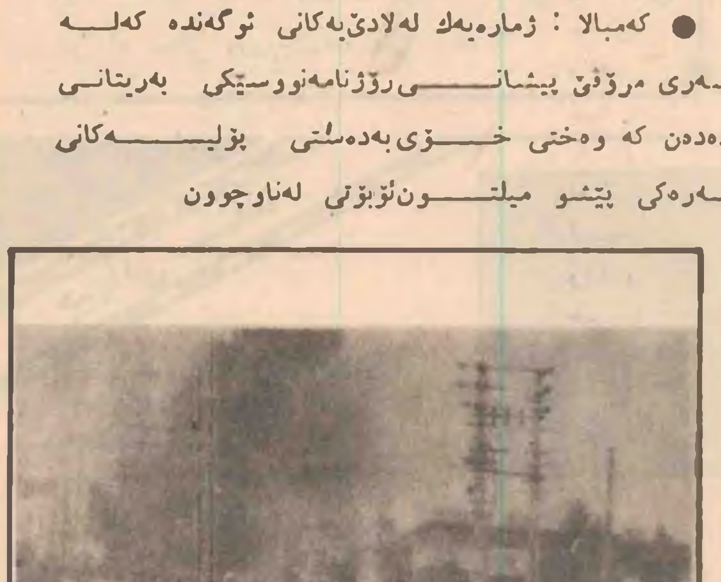

● راولبەندی : پیاوانی پۆلیس لە شاری راولبەندی لە پاکستان تەقەللای بلاوە پێکردنی خۆپیشاندانێ دەدەن لەم دوایەدا لەو شارە رووی داوە .

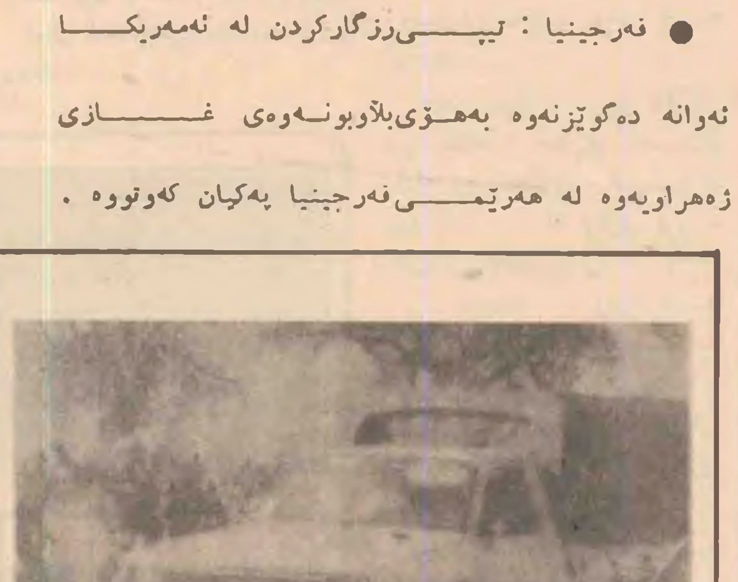

● کنك ولیام تاون :ژمارەیەك لە ئەفەریقایەکان ئۆتۆمۆبیلێکی رژێمی‌برێتۆریای رەگەزپەرست بەردەباران دەکەن .

یادی - پاشماوە

تۆپەلە هەوری زەشیش بەشێوەیەکی ستوونی بەرز بوویەوە زەنگی پەلکە زێڕینەی لێ‌ئەبووەوە .. سووروو شین‌و زەردو سەوز بۆ رادەیەکی زۆر بەرز ئەگەیشتە ٢٥ هەزار پێ . دیمەنێکی یەکجار ترسناك بوو .

پاش سێ رۆژو لە ٩ی ئابی سالی ١٩٤٥دا سویێنی بومبای دووەمی فرێدایە سەرشاری ناکازاکی کە کەوتوەتە کەنداوی یابان‌و بەگەورەترین شاری یابان دانەنرێت لە دروستکردنی باپۆڕو زاوەماسیدا .

پاش دوو هەفتە دیدەنی شاری ناکازاکی کرد بزانێت بۆمباکەی چی کردوە ..... بینی شارەکەی بەتەواوەتی وێران‌کردوە هەتاوەکو ئوتومبیلەکانی ئاگر کوژاندنەوە لە شوێنەکانی حزیاندا تێك‌وپێك شکابوون . تارکە گەورەکەی پۆڵا بوو‌بوویە پەیکەرێك وەك لە ستوون دروست کرابێت .

- غلێن واریبی پزیشکێکی دەروونی‌یە کە چارەی یەکێ لە لەو فڕۆکەوانانەی کە هاوبەشی ئەم کردارەی کرد- بوو ئەڵێت : بڕوایان وابوو بە بەجێ‌هێنانی ئەم کارە دوژمن ئەفەوتێنن‌و شەڕیش کۆتایی پێدێت .

هەموو کەلانی جیهانیش ئاواتیان وەکو ئاواتەکەی سوینی‌یە ... کە ئەو یەکەم کەس‌و دوایین کەس بێت بۆمبای ئەتۆمی فڕێداتە سەر هاورەکەزی خۆی .

بەرگری - پاشماوە

ئۆتۆمبیلی سوپایی راپۆرتەکان وا دەگەیەنن کە بەیانامەو ڕاگەیاندنەکان کە داوای بەشداری‌نەکردن دەکەن لە هەلبژاردنی سەرکۆماردا لە زۆر شاری ئێراندا بە ئاشکرا بلاو کرانەوەو هەلواسران .

راپۆرتەکان دەڵێن پاسدارانی خومەینی کە لە باری ئامادەبووندا دانراون هەندێ کاروباریان کردووە بۆ پشکنینی ئۆتۆمبیل‌و چوونە دەرەوەو هاتنە ناوەوەی شارەکان بۆ ئەوەی نەهێڵن بێزاری دژی ئەم هەلبژاردنە ساختەیە پەرە بسێنێ .

هەر لە چوارچێوەی ئەم هەول‌وتەقەلایەدا سەدەها هاوولاتی لە شارانی تاران‌و ئەسفەهان‌و شیرازو مەشهەدو ڕەشت‌دا گیراون.

کۆنگرەی - پاشماوە

مصطفی سەرەکی ئەقابەکانی هەولێر ووتەیەکی خوێندەوە کە کۆششی ئەقابەکەی لە بوارەکانی بنیات‌نان‌و پێشکەوتن‌دا دەست نیشان‌کرد ..

بەدرێژایی دا نیشتنەکانی کۆنگرەکە چەندان راپۆرتی تایبەتی کارکردن‌و دارایی‌و بەدواداچوون خوێنرایەوەو بەدرێژی کفتوگۆ لەسەر لایەنی چاك بۆ بەرەو پێشەوە چوونی کاری ئەقابی بۆ پێشکەوتن‌و زۆربوونی کشت‌وکاڵ کرا .

گۆڤاری - پاشماوە

ئەوەندی نرخەکەی دەیفرۆشێتەوە بە ئێران . کە شتی وایش هەیە ئالای لیبریای هەلگرتووە پەیتا پەیتا بارە سنووقی وا دێنێ بۆ ئێران کە بە یەددکی فڕۆکەو چەکی جۆراو جۆر پڕ کراون .

گۆڤارەکە بە گوێرەی ئەو بەلگانەی کە لایەتی دەڵێ مافیایش لە ئیتالیا سەرپەرشتی فرۆشتنی چەك دەکا بە ئێران‌و گۆڤارەکە ئەوەی دووپات کردەوە کە جووتە بنەماڵەی شاکولی‌و لیجو کە ترسناکترین چەتەی مافیان خەریکی چەك ناردنن بۆ ئێران .

زیادبوونی - پاشماوە

بەردەم بالیۆزخانەی ئەمەریکادا لە ئەنقەرەو کونسولیەتی گشتی‌یدا لە ئەستەموول بە رادەیەکی وا کاربەدەستە ئەمەریکایی‌یەکان داوای پۆلیس‌و پیاوانی ئاسایش بکەن بۆ ئەوە ئارامی بپارێزێ‌و کاروباری سەردانی ئێرانی‌یەکان رێك بخرێ بە دەیانەوێ مافی چوونە ئەمەریکایان بدرێتێ .

بالیۆزخانەی ئەمەریکا بلاوی کردووە کە ژمارەی ئەو ئێرانی‌یانەی دەیانەوێ برۆن بۆ ئەمەریکا بە جۆرێکی وا زیادبووە لە وزەی بالیۆزخانەکەدا نەماوەو گەیشتووەتە هەزاران .

Institut Kurde de Paris

هاوکاری لە ئۆردوگای سەربازی نموونەیی قوتابیان و لاوانی سلێمانی

قوتابیانی سلێمانی ، بە سەرپەرشتی یەکێتی نیشتمانی لاوانو قوتابیان ، ئوردوگای هاوینەی مەشق‌کردنی قوتابیانی کردەوە .

کە ئەم ئۆردوگایە بە چەند جارێك قوتابیان بەشداری تیدا ئەکەن تیایدا فێری مەشــق‌کردنی هەموو جۆرە چەکو بابەتێکی رامیاری‌و رۆشنبیری ئەبن ، ئەم ئوردوگایە بــە ئوردوگایەکی ســەربازی نموونەیی ئەژمێرێت لە شاری سلێمانیدا ، کە بەو شێوە رێك‌و پێکە قوتابیان بەشداریان تیدا کردوەو سوودو کەلکیان لێ وەرگرتوە .

لە ئوردوگای سەربازیدا ، کە سێهەم ئوردوگایە قوتابیانی سلێمانی پەیمانێکی بە خوێن نوســراو پێش‌کەش بــە باوكو سەرکردەی سەرکەوتنەکان هەڤال صدام حسین ئەکەن . .

هەڤال جمال محمد جاف لێپرسراوی بەشی رۆشنبیری ئوردوگاکە وتی :ــ

لەم ئۆردوگایە ١١ بنکەی قوتابیان واتــە جەنگاوەران هەیە کــە ١١٠٠ جەنگاوەر بەشداری ئەکات ، هەموو قوتابیەکان خەڵکی شاری سلێمانین ، لە ئوردوگادا مەشق‌و راهێنان ئەکرێ ، جگە لــە فێرکردنی رازاوە رامیاریەکان‌و شی‌کردنــەوەو لێدوان لێیان‌و بەستنەوەیان بە باری ئێســتای وڵاتەکەمان کە هەنگاو ئەنێتە ساڵی شەشــەمی جەنگی رەوامان لەگەڵ رژێمی ئێرانــی لا دەردا ،

بەشی رۆشنبیری دەوری خۆی هەیە لە ئامادە کردن‌و گیرانی ئاهەنگی بچکۆلەو تەشەنگ بە یارمەتی تیپی موسیقای یەکێتی نشتمانی لاوان‌و قوتابیانی سلێمانی ، ئاهەنگەکان ساز ئەکرێت ، جگە لە گیرانی کۆڕی رۆشنبیری ، هەروەها لیدوان لەسەر بابەتــە رامیاریەکان ، کە ئەندامانی لقی پارتی بەعــی عەرەبی شوسیالستی سلێمانی بەشداری وتنەوەی ئەکەن .

لای ئەم قوتابیانەهەموو کاتێکــی ئوردوگاکە خۆشە چونکە وەك تاقی‌کردنەوەیەکی نوی‌و راهاتنە بۆ ژیانی سەربازی‌و هەڵگرتنی بیرو باوەڕو بــڕوا

قوتابیانی ئوردوگا ئەم نامەیەیان بەرز کردوە بــۆ سەرەکی فەرمانده :ــ

سەرەکی فەرماندە تێکۆشەر صدام حسینی بەرێز ئێمە قوتابیانی ئوردوگای سەربازی مەشق‌کردنین ، لە پارێزگای سلێمانی ، خۆشەویستی راستەقینەی خۆمان دەردەبڕین بەرامبەر شەخصی مەزنتان ئەی بنیاتنەری عیراقی سەرکەوتو .

پەیمانی خۆشەویستی‌و وەفاداری نوێ دەکەینەوە ، لە کاتێکدا کە وڵاتی تێکۆشەرمان جەنگێکی ڕەوا دەکات دژی کۆمەڵەی خومینی تاوانبار لــە ئێران .

سەرەکی بەرێز .

هەموو تاقەت‌و توانامان وەکو لاو لە خزمەتی نیشتمان‌و جەنگی رەوامانە لە پێناوی پاراستنی خاکی عیراقی پیرۆز کە بە خوێنی شەهیدان ئاو دراوە . وەبۆ ئەوەی زەردەخەنەی ســەرلێوی منداڵانی عێراق بەردەوام بێت لــە کۆتاییدا جارێکی تر پەیمان‌و خۆشەویستی نوێ دەکەینەوە بو تۆ ئەی فەرماندەی خۆشەویست‌و سەرکەوتو .

رۆڵەکانت
قوتابیان‌و لاوانی ئۆردوگای مەشق‌کردن لە سلێمانی
لقی سلێمانی

بە خۆکردن . جگە لەوەی گیانی کەسێتی‌و لایەنی هەســت دەربڕینی قوتابیە جەنگاوەرەکان ئاکوژین دەرگامان بۆ کردونەتەوە ، کە بەشداری بکەن بــە شیعرو چیرۆك‌و دەربڕینی هەستی خۆیان‌و ئێمە لە ناو ئوردوگا هەموو پیداویستیەکی تەندروســتی‌و پیویستی خواردن‌و ئاوی پاك‌و جێگاو هتدمان ئامادە کردوە ، قوتابیان بەشداری پێشانگەی وێنــەی فوتۆگرافی‌و هەروەها بلاوکراوەی ســەر دیواریان کردوە ، جگە لەوەی بۆ خۆشی چەند یاریەکــی نێوان بنکەکان رێك خراوە پلەی ئازایەتی ئــەدرێ بەو تیپەی سەرکەوتو ئەبێت ئەمەش لە بــواری وەرزشدا . .

ئێمە لە کاتێکا هانی ئــەم جۆرە ئوردوگایانە ئەدەین هەوڵ ئەدەین ئوردوگای تر بکرێتــــەوە سوپاسی هەستی پاکی ئەو قوتابیانە ئەکەن کە بەو گیانە بڕۆزەوە بەشداری ئوردوگاکەمان ئەکــەن ــ لە کۆتایدا سلاو رێزم بۆ هەڤالی تێکۆشەر صدام حسین «خوابیپارێزی» کە هەمیشە سەرکەوتوویی بۆ عیراق هێناوە . یەکی لە راهێنەرەکانی سوپای میللی ر.ع. عبدالکریم ناصر وتی : لە کاتی راهێنانی ئەم جەنگاوەرانەدا بە هیچ جۆرێ هەستم بە ناخۆشی نەکردوە ، چونکە هەموو گوێ رایەڵن ، ئەیانەوێت کەڵك وەرگرن ، بێ‌گومان بوونی ئەم جۆرە ئوردگا سەربازیانە زۆر پێویستە تا وەکو لاوان‌و قوتابیانی وڵاتەکمان بە چاکترین شێوە فێری هەموو جۆرە مەشقی بکرێت ، لە سەنگەردا ئامادە بێت بــۆ شکاندنەوەی دەستەی لادەری رژێمی ئێرانی ، شان بە شانی برا سەربازو هێزەکانی سوپای میللــی ، لەگەڵ سلاو رێزم بۆ سەرەکی فەرماندە تێکۆشەر صدام حسین «خوابیپارێزێ» .

هەروەها جەنگاوەران جاسم فلیــح علــی‌و ر.ع. نافع شرجی نصیف رای خۆیان دەربڕی بۆ زیاتر کردنەوەی ئوردوگاکان‌و بەشداری هەمــوو قوتابیان تا بە شێوەیەکی گشتی کەڵکی لێ‌وەرگرن .

بانگ کردنی قوتابیە عەسکەریەکان لە دەرچــووانی / ٨٣ ـ ٨٤ بــۆ پێشکەشکردنی داواکاری چوونە زانکۆ

وەزارەتی خوێندنی بــالاو لێکۆڵینەوەی زانستی قوتابیە عەسکەریەکانی لــەدەرچووانــی خوێندنی ئامادەیی سـالی رابووردو ٨٣ـ١٩٨٤ بانگ‌کردوە بـــــۆ ئەوەی‌ســـەر لە مەلبەندەکانی وەرگرتن بەمن بــۆ تەواوکردنی پێداویستەکانی‌وەرگرتنیان لە زانکــــۆو خوێندنگاکانی عیراق .

سەرچاوەیەکی لێپرسراولە وەزارەت بە ئاژانســـی دەنگوباسی عیراقی راگەیاندکە ئەم هەنگاوە بۆ خزمەتــی قوتابی‌یە دەرچووەکانە کـــەعەسکەرن‌و لە ریزی سوپادان بەبێ‌گوێدانە موعەدەل .

شەرچاوەکە ماوەی بــۆ پێشکەش‌کردنی ئەو داواکار ـیانە دیاری کردوە کە لــە ٢٠ی ئەم مانگەوە دەستــی پێ‌کردوەو هەتا پێنجی مانگی‌داهاتوو دەخایەنێ .

ئەوەبوو وەزارەتــــی‌خوێندنی باڵاو لێکۆڵینەوەی زانســتی هەفتەی رابووردونەخشــەی نــوێی دەربارەی فراونکردنی وەرگرتنـــــی‌دەرچوانی خوێندنی ئامادەیی لــە کولیژو خوێندنگاکانی‌سالی داهاتوا راگەیاند بــە ئامانجی وەرگرتنی بەرزترین‌ژمارەی ئەو دەرچوانە بــە هەموو لقەکانی‌یەوە .

دیــــان وەزارەت رای‌ـ گەیاند کە ئەو نەخشــــەیە بریتی دەبێ لە کردنــــەوەی‌چەند کۆلێژو بەشـــــی خوێندنی نوێ لە زانکۆکانــی‌وڵاتدا هەروەها چارەســەرـ کردنی بۆشاییەکانی وەخت‌و زامن کردنی نیشتەجێ‌کردنی قوتابی‌یە نوێ‌یەکان .

کۆمەڵەی ئابووری زانانی سلێمانی لە . .

تاقی کردنەوەی پەرەپێدانی پیشەسازی لــە عیراقدا

کۆمەڵەی ئابوری زانانی‌عیراق لقی سلێمانی لــە چوارچێوەی چالاکیــــەرۆشنبیری‌و پیشەییەکانیدا کۆڕێکیان بۆ بەرێز دکتور فەرهەنگ جەلال سازکرد .. لەژێر ناونیشانی تاقـــی‌کردنەوەی پەرەپێدانـــی پێشەســـازی لەعیراق‌داو ئاسۆی بەرەوپێش بردنی ..

کۆرەکــە ســەرلەبەیانی رۆژی ٥ـ٨ـ١٩٨٥ لە هۆلی کارگەی جگەرەی ســلێمانی بەسەرپەرشتی بــەرێــز پارێزگاری سلێمانی دەستی ـپێ‌کرد ، لەم کۆڕەدا گەلێك لەهاوڵاتیان‌و فەرمانبەران‌و لێ‌پرســراوان ئامادەبوون ، بەتایبەتی ئەو کەرتانەی لەـ بواری پیشەسازی‌و ئابوری ـدا کارئەکەن .

بەرێز د. فەرهەنگ جەلال بەشێوەیەکی گشتی باســی کەرتی پیشەسازی کــرد ، کەبەشێکی گرنگ‌و دنیامیکیە گرنگیەکی گــەورەو زۆری هەیە لەکاری گەشەسەندنی ئابوری‌و کۆمەڵایەتیدا ، کـەـ مــاوەی کارکردن لەبەردەم کەسانێکی زۆر لەدانیشتوانی ئەو هەرێمە ئاسان ئەکات ، بۆ راست‌کردنەوەی بوجەی دراوەکان‌و هێنانەنــاوەی تەکنەلوژیاو گوڕانکاریە نوێـ کانی ژیان .

باسی یەکەم باســـی ریکخستنی کـــــاری پیشەسازی‌کرد لەعیراقدا سالی ١٩٥٧ ، پاشان ئــەو بایەخدانەی دوای شۆرشــی ١٤ تموزی ١٩٥٨ بــــەـ شێوەیەکی قول درا بەبەشی پیشەسازی‌و پەرەپێدانی ، کەدوای سالەکانی حەفتــا ئەم‌بارە گوڕاو گوڕانێکــی بنەڕەتی‌و اســـتثماری کەیشتە ٧٥ یا ٩٠٪ سالانەی ، کەلەلایەن دەوڵەتەوە واتــە کەرتی شوسیالیستی جێ‌بەـ جێ ئەکرێت ، بـــەلام هــەتـاوەکــو ئێستا بەپێی ئــەو ســەرژمارانەی لەلامانە دەربارەی بەرهــەمـ هێنان‌و کارکردن‌و بەهــای دراوە تەپاڵ (القیمە المضافە) و شتی‌تر لەسالی ١٩٨٢دا ئەبینین کە کەرتی تایبەتــی لێ‌پرسراوە بەرامبەر بە ٢٨ یــا ٤٠٪ی بەرهەم‌هێنانی پیشەسازی لەعیراقدا .

کە لە داهاتوودا سروشتی ئەم بەرهەم‌هێنانە ئەگورێت بە جۆری کارکردنی کارگــە گەورەکانی دەرهێنانــــی چیمەنتۆو پترۆکیماوی‌و هەندێ‌تر کەشێوەکە بــەرەو گۆران ئەبات .. بەلام کەرتی تایبەتی بەپێی سروشــتی کارکردنی دەوری کاریگــەرو گرنگی خۆی‌هەیە لەســـەر ئابوری عیراقی بەتایبەتــی کەرتی پیشەسازی بەرادەی ژمارەی زۆری بەشەکانــی پیشەسازی وەکــو چنین‌و خواردەمەنی‌و کارگەی کانــە بچکۆلەکان‌و پلاستیك‌و هتد.

بروانە ل ١١

ـ ئازاد ـ

لە سەرکەوتنێکەوە . . . بۆ سەرکەوتنێکی تر

لەم چەند ڕۆژانــــــەی‌دووایی‌دا ، ڕژێمی رەگەزـ پەرستی ئێران دووبارە لــەنەخشەیەکی نوێی‌دا هێرشی هێنایەوەو بە ئاواتی ئەوەبو ناوچەی باکوور بکاتــــە سەنگەری پیلانەکانی ..

لەچەند هێرشێك‌دا بــۆ ناوچەی «سیدکان» بـــەروو ڕەشی‌و مل‌شکاوی گەڕایەوەو هەزاران لاشەی لەدوای‌خۆی بەجێ‌هێشت کــە بەدەستی‌جەنگاوەرە پاڵەوانەکانــی عیراقی صدام حسین لەناو ـ چوون‌و بوونە پەندێکی نوێ تر بۆ ڕژێمی کومڕای ئێران‌کە ئەوە پێنج سالە لەهەموو بەرەکانی جەنگ‌دا بەختــی‌خۆی تاقی دەکاتەوە . . .

دمێکە خومەینی خەو دەبینێ ،هەزاران پڕوپاکەندە کرا ، لەدرۆو دەلەسەو تەلەکەبازی ،بەو ڕادەیە کــە ئێستا لای هەموو کەلانی ئێـــــران ئاشکرایە ـخومەینیـ لــە جەنگەکەدا دژی عیــــراق ئاواتی گەورەی داگیرکردنی تێکرای عیراقە بە هەمـــوو کوردو عەرەبیەوە . . . بەلام زەبرو زەنگی عیراقیـــــەدلێرەکان هەموو ئاواتـــی سەرەنخوون کردووە ..

ئایا ئەم جەنگــــــەی ـسیدەکانـ نەبـــــووە بەلگەیەك کە ئێران هیچی‌دەسگیر نابێ جگە لەمـــــل کەچی ؟

ئایا ئێرانیەکان لەبەرەکانی کوشتاردا لە خۆیان ناپرسن لە پێناوی چی شەڕ دەکەن‌ولەپێناوی چی درێژە بەشەڕ دەدەن ؟.

ـسیدەکانـ وێنەیەکــی‌زۆر ئاشکرابوو کە عیـــراق چەندە لە هەلوێستی بەهێزی‌دەوەستێت .. چۆن وەڵامی داگیرکەرە نەزانەکــــان‌دەداتەوە کــە لــە خەفەتی عیراقی پێشکەوتووی دلێـــر تۆقیون ؟ کێ هەیە دان بەوە دانەنێت کــە هیچ‌سنوورێك‌ناگاتە سنووری بـــالای عیراقیەکان ؟. . .

رۆلە بەجەرگەکانــــی‌قادسیەی صدام بەکــوردو عەرەبەوە لە سیدکان‌و لــــەهەمــوو بەرەکانی کوشتاردا دەبسەلمێنێت کە پیاوی بــــەجەرگن بۆ پاشەرۆژی عیراق و پاراستنی لە چنگی تاقمەگومڕاکەی ئێران کە دوژمنی هەموو گۆڕان‌و پێشکەوتنێکن ..ئەوەی لە سیدکان بەسەر دوژمن‌دا هات .. نموونەیەك‌بو .. بەلام نموونــــــەی گەورەتریش ماوە .

هەڵمەت محمد

Institut kurde de Paris